

STRECKE ERNŐ

**ÚT,
IGAZSÁG,
ÉLET**

IDŐSZERŰ ELŐADÓI ANYAGTÁR

**AZ 1942. ÉVI FEBRUÁR HÓ 6—17-IG
RENDEZETT**

**BUDAPESTI ACTIO CATHOLICA
SZÓNOK-KONFERENCIA ELŐADÁSAI**

**KIADJA AZ ACTIO CATHOLICA BUDAPESTI KÖZPONTI
CSOPORTBIZOTTSÁGA, IV. KERÜLET, FERENCIEK-TERE 7.**

ÚT,
IGAZSÁG, ÉLET

IDŐSZERŰ ELŐADÓI ANYAGTÁR

AZ 1942. FEBRUÁR 6—17-IG RENDEZETT
BUDAPESTI A. C. SZÓNOK-KONFERENCIA ELŐADÁSAI

ÖSSZEÁLLITOTTA

STRECKE ERNŐ

KIADJA AZ ACTIO CATHOLICA
BUDAPESTI KÖZPONTI CSOPORTBIZOTTSÁGA
IV., Ferenciek-tere 7.

Nihil obstat. *P. Franciscus X. Zsiros S. J.*, censor dioecesanus. Nr.
4891/1942. Imprimatur. Strigoni die 18. Junii 1942. *Dr. Joannes*
Drahos, vicarius generalis.

Stephaneum nyomda Budapest. Felelős: ifj. Kohl Ferenc.

ELŐSZÓ.

«Én vagyok az Út, az Igazság és az Élet.»¹

Krisztus Urunk e világ fejedelmét «a hazugság atyjának» nevezi.²

Ime a két nagy ellentét. Az Úristen ősellensége minden erejével és fondorkodásával arra törekszik, hogy az igazság és szeretet országát megdöntse. Szól nyíltan, szól csendben, hízelegve, de mindig rombolva. A vallásüldözések, szekularizációk mélyén mindenkor világnézeti kérdések rejlenek, mint motorikus, titokzatos erők. «Valóban — írja P. Bangha :³ — a tévedés és félrevezetés mint valami ezercsapú szörny, valami mindent leigázó s birtokába hajtó nagyhatalom borul rá a lelkekre, tömegeket, egész népeket vermez bele a maga sötétségébe s oly sűrű ködöt von az elmék elé, hogy azon a krisztusi igazság napja alig tud áttörni.»

A hazugság és tévedés, a féligazság koronként más és más formában, más és más hangzatos jelszóval ejti tőrbe az emberi értelmet és az emberi szívet, sokszor egész korokét.

Ma ismét világnézeti káoszban él az emberiség. Keresgélnek az igazságot, de nem mindig ott, legalább is nem teljesen annál, aki minden rejtély megoldása : Krisztusnál. «Christus solutio omnium aenigmatum.»

A téveszmék, mint valami lávafolyam árasztják szét a világot mérgező gondolatok tömegét és torlaszolják el az igazság hódításának útját. A krisztusi igazsággal és a Krisztus-felruházta tanító tekintéllyel

¹ Jn. 14, 6.

² Jn. 8, 44.

³ «Világhódító kereszténység» 78. sk. o.

szemben sokszor oly nagymértékű elfogultsággal találkozunk, hogy annak legyőzése szinte emberfelettinek látszik. Ennek azután további folyamánya az elkereszténytelenedett *élet*. Világnézet és élet, hit és természetfeletti élet szorosan összefüggenek. A gondolat szüli a vágyat, a vágy irányítja a cselekvést, a cselekvés alakítja az életet.

Az Actio Catholica Budapesti Csoportbizottsága — sokaknak tárgyilagos megállapítása szerint — a XXXIV. Eucharisztikus Világkongresszus legmaradandóbb *élő* eredménye.

Alapgondolata. A társadalom katolikus vallású polgárait hivataluk, foglalkozásuk vonalán, mondhatni hivatásrendi alapon, törekszik a lelkipásztori gondozás körébe bevonni. Így ugyanis könnyebben tudunk az Actio Catholica egyházközségi és egyesületi életének vérkeringésén kívül élő katolikus tömegekhez hozzáférközni. A lelkipásztorkodás, a lélek gondozás és a világnézet nevelés feladatainál nem helyezkedhetünk arra az aránylag kényelmesebb álláspontra, hogy várunk, míg az emberek Krisztushoz jönnek. Krisztust közéjük kell vinnünk. Az apostolok is így cselekedtek. Az A. C. Csoportbizottsága — a Quadragesimo anno szellemében — minden testületben néhány apostolt, zelátort törekszik kitermelni a buzgóbb katolikusok közül és velük mint a Hegyi Beszéd kovászával és sójával átjártatni azt a testületet, hivatalt, gyárat, foglalkozási branché-ot. Tehát a buzgóbbakon, az eliten keresztül a közömbösökhöz, vagy akár a hitetlenekhez is, a tömeghez.¹

Az igazság és az élet, a világnézet és az igazi keresztény élet szolgálatában szentgyakorlatos triduumokat (háromnapos lelkigyakorlatszerű előadásokat) és világnézet előadásokat rendez az egyes testületek vonalán. Hogy ez a munka egységes és tervszerű legyen 1942 február 6—17-ig meghívott egyházi és világi szó-

¹ Ez a módszer főként városokban mutat nagy sikereket. Budapesten kívül különösen Szombathely állította be immáron több éven át igen nagy eredménnyel a csoportbizottsági módszert. Ez évben 31 csoportszentgyakorlatot rendeztek.

nokok számára a budapesti érseki helytartó úr elnöklése alatt kéthetes zártkörű szónok-konferenciát rendezett a ma különösen időszerű lelkipásztori és világnézeti kérdésekről. Sokfelől nyilvánított óhajnak teszünk eleget, midőn ennek a szónok-konferenciának előadásait, azok legnagyobb részét, közreadjuk. Úgy hisszük, hogy más vonalon is hasznosan értékesíthető anyagot adunk általa szónokaink, apostolaink, az A. C. egyházközségi és egyesületi életének egyházi és világi előadói kezébe.

P. Bangha szerint¹ nagy baj, hogy a hitvédelmileg az elmélet síkján kiművelt emberek sem értik mindig a gyakorlati hitvédelmi tevékenység művészetét. Alapvetően szükséges, hogy mi magunk befelé mély, meggyőződéses hitre építsünk, mindent világosan és szépen átlássunk. De szükséges, hogy mindezt az értelmünkben és szívünkben felraktározott kincset meggyőző és megnyerő formában tudjuk közölni és minél közkeletűbbé tenni. «Ily értelemben vett hitvédelmi, felvilágosító s felrúzó apostolokban, nem is éppen Prohászka-stylusú apologetikai lángoszlopokban, de legalább erőteljes és győzelemre alkalmas igehirdetőkben, sajnos, elég szegények vagyunk. Nem tudunk a mai világ hangján beszélni, az örök igazságokat a kor nyelvére átfordítani.»²

A szónok-konferencia célirányosan kiválogatott témakörei és kiváló, szakszerű előadói biztosítékát nyújtják annak, hogy ebben az annyira hitszegény korban a ma annyira szükséges hitvédő feladatokat jobban tudjuk megoldani és a tudományos apologetika ismereteit a hitben való szilárdítás és a katolikus világnézet hódítása szolgálatában közkinccsé és könnyen elérhetővé tehesük.

Szellemesen mondja egy német író: «Uns modernen Menschen bleibt nur die Wahl zwischen *Urchristentum* und *Unchristentum*». Számunkra, modern emberek számára csak egy választás lehetséges e kettő között:

¹ I. m. 99 o.

² U. o.

Vagy az ősi, krisztusi élet, vagy a krisztustalan, a kereszténytelen élet.¹ Honmentő és országgyarapító feladat a fegyveres front erősítése. De nem kevésbé nagy feladat az itthoni világnézeti front erősítése, sőt fegyverbe állítása. Az 1914—18-as világháborút sem a fronton vesztettük el, hanem idehaza, a front mögött, az eléggé ki nem épített világnézeti állásokban a defetizmussal szemben. Nemcsak azon kell dolgoznunk minden erőnkkel, hogy az igazságos háborút, amelyet vállalnunk kellett, — Isten segítségével — megnyerjük, hanem ugyanolyan erővel, szívóssággal és céltudatossággal azon, hogy a békét nyerjük meg.

Hogy pedig az ősi, igaz, hamisítatlan, teljesen krisztusi kereszténységet választhassuk, Krisztus legyen minden világnézeti kérdésben a vajúdó és vergődő huszadik század fényszórója, mert Ő «az Út, az Igazság és az Élet!»

Budapest, 1942. Apostolok Királynője ünnepén

Strecke Ernő.

¹ Szunyogh Xav. Ferenc: Szent Péter Krisztus sziklája, 23 o.

Dr. Hamvas Endre

protonotarius-kanonok,
budapesti érs. ált. helytartó :

A világnézeti kérdések időszerűsége.

A legújabb egyházellenes irányt jellemzi, hogy nem közvetlen, szemtől szembe való támadással akar minket megsemmisíteni, hanem elsősorban kereszténytelen, illetve a kereszténységgel szöges ellentétben álló eszméknek nagy felkészültséggel, sőt állami hatalommal történő terjesztésével.

Jellemző az is, hogy míg a legújabb korig a megtámadott katolikus igazság körül *vallási* harcok dúltak, újabban nem *vallási*, hanem *világnézeti* harcokról beszélünk, mert eljutottunk odáig, hogy nem ennek vagy annak a vallásnak igazságáról vagy uralmáról van szó, hanem arról, vajjon az embereknek legyen-e egyáltalán vallásuk?

1. Ezt a szót : **világnézet**, sokan használják anélkül, hogy fogalmának tartalmát közelebbről vizsgálnák.

Világnézet alatt értjük az emberek különböző felfogását a világról és annak javairól. Hogy minek tekintik az emberek a földi életet : átmenetnek-e, vagy egy zárt, rövid, végleg elmúló életformának? Minek tekintik a földi javakat : eszköznek-e egy örök cél elérésére, avagy végcélnek, melyben az ember megnyugvást talál? Honnan veszik az emberek cselekvéseik erkölcsi normáját : Isten rendeléséből, avagy maguk által kitalált ételszabályokból? Miben találják az élet értelmét : Isten dicsőítésében, avagy a fajnak kiteljesítésében, avagy a kultúra előmozdításában, avagy éppen az értelmetlenségben? Aszerint, hogy ezekre a kérdésekre az emberek mit felelnek, más és más a világnézetük. A különböző világnézetek kifolyása azután az emberek különböző gondolkodása a társadalmi vagy politikai berendezkedés

mikéntjéről, a gazdasági és szociális, sőt a családi és egyéni élet alakításáról is.

Ezek szerint a világnézet kihatása a közélet legapróbb részleteire, valamint az egyéni életre is sokkal nagyobb, semhogy a világnézeti kérdésekkel szemben közömbösek tudnánk maradni, sőt éppen ezen kérdések körül dúlnak a legádázabb harcok az irodalomban, a népgyűléseken, az egyesületekben, az iskolákban, a templomokban, a parlamentekben, végül a csatatereken. Bátran mondhatjuk, hogy a mai világháború mögött tulajdonképpen világnézetek harca dúl és világnézetek várják a fegyverek győzelmétől egyúttal eszméiknek diadalát!

A mi világnézetünk a katolikus világnézet. Kifejezést nyer ez az Egyház tanításában, a nép széles körének tulajdona lesz a katekizmus által. Ez a mi világnézetünk nagyon régi, egykorú az evangéliumokkal. Megnyilvánul az Apostolok leveleiben és a Titkos Jelenések könyvében; szemben állt a pogány Róma élvezethátságával és mértéktelen hatalmi törekvéseivel épúgy, mint a zsidó nép evilági Messiás-várásával! Jellemzi általában a mi világnézetünket, hogy súlypontja egy más, egy jobb, egy örök életben van, míg ellenfeleit jellemezte mindig az evilágiasság! Ez a mi katolikus világnézetünk állja a harcot kétezer éve és látta elmúlni lábainál a különböző eretnekségeket, a reneszánszot, a felvilágosodás korát, a racionalista, a pozitivist, az ateista világnézeteket, a liberalizmust, a marxizmust, és látni fogja elmúlását a legújabb világnézetnek, a «Mit brennender Sorge» kezdetű enciklikával elftélt racizmusnak is. Mindezen világnézetek bomlásuk csiráját tévedéseikben magukban hordják, úgy hogy elpusztulnának maguktól is, a védekezés azonban velük szemben igen fontos a lelkek szempontjából, azaz azért, hogy mentől kevesebb lelket fertőzzenek és pusztítsanak és mentől több embert tartsunk meg a diadalmas világnézet hatóságainak körében!

2. **A világnézeti előadásoknak tehát kétféle célja van:** először a katolikus világnézet tanait és pedig a legfenygetettebbeket kifejtetni, hirdetni, másodszer az

ellenséges világnézeteknek gyengéit felfedni, azokat támadással megsemmisíteni.

A katolikus világnézetnek nincsen egyetlen tanítása, melyet az idők folyamán ne támadtak volna és melyet éppen azért ne kellett volna védeni. Apologétáinknak védeniök kellett Isten létét, Krisztus istenségét, az Egyház isteni küldetését, a Szentírás sugalmazott voltát, a lélek halhatatlanságát, az akarat szabadságát és így tovább. Jellemző, hogy ezen alapigazságok ellen a támadások mindig más és más fegyverekkel történtek és hogy az újabb kor többször elővette rég levitézlett világnézetek lomtárba dobott fegyvereit is. A világnézeti harcok mindig az Egyház győzelmével végződtek, azért is nevezte Prohászka világnézetünket diadalmas világnézetnek, az ellenfél azonban, aki tulajdonképp az örök Antikrisztus, nem nyugszik és mindig új és meglepő fegyverekkel támad.

A harcot számunkra nehézzé teszi újabban a közönség közönyve, szellemi lustasága. Az ellenfél frázisokkal dolgozik, ezeket unos-untig hangoztatja. A közönség nem gondolkodik, a frázisoknak bedől. Mi gondolkodást kívánó igazságokat fejtegetünk, ezeknek figyelmes meghallgatására és kis szellemi erőfeszítésre a mai világ nem igen hajlandó. Komoly könyvet ma az emberek nem olvasnak: filléres regények képezik szellemi táplálékát hazánk széplelkű úriasszonyainak, sőt férfaiának is! Komoly előadást nem hallgatnak, a mozi és rádió érdekli őket. Jellemző, hogy egy plébánián az ígéretfűvek aláírására nem voltak hajlandók az emberek: «hagyjanak békét nekünk, ne sajnálják tőlünk azt a kis élvezetet, amit a mozi ad!» Ott vagyunk, ahol a régi Róma, mely megkövezte Telemach szerzetest, aki a véres gladiátori játékokat akadályozni akarta.

Csüggedni azonban nem szabad, amint Szent Pál apostol sem csüggedt a kis sikeren, amit az areopági nagyszerű beszéde elért! Az igazságot hirdetni kell opportune, importune! De ebben segíthetnek nekünk a világiak is, akik prédikációkat ugyan nem tarthatnak, de igenis tarthatnak előadásokat, ú. n. világnézeti előadásokat az előtérben vitatott kérdésekről.

3. **Hogy melyek ezek a kérdések, azt elsősorban az A. C. programja mutatja meg nekünk!**

A mult esztendőben az Egyházzól volt szó, annak isteni eredetéről, szervezetéről, szociális és karitatív áldásairól stb. Szükséges volt ez, mert újabban Egyház nélkül való kereszténységet hirdetnek, mintha a kereszténység el lehetne kegyelmi élet nélkül, mintha a kegyelmi élet lehetne szentségek nélkül, mintha a szentségek lehetnének papság nélkül, mintha a papság lehetne püspökök és pápa nélkül, és mintha püspökök és pápa lehetnének látható kapcsolatot fenntartó és csalhatatlan tanítással irányított hívek nélkül.

A világnézeti előadások másik csoportja szociális természetű. (Lásd az A. C. ezidei tételei közt a «szociális igazságról», a «szociális katolicizmus» című tételket.) Ma a társadalmi struktúrák változnak, és pedig úgy, hogy az alul levő tömegek felfelé törnek. Ezeknek szellemi és anyagi jóléte, nemzeti és vallási megnevelése olyan problémák, melyeknek megoldását tűzték ki zászlójukra az új világnézetek. Az Egyház tehát nem maradhat közömbös ezen kérdésekkel szemben, mert különben az új világnézetek, melyek szélsőbal és szélsőjobb jelszavakkal indulnak, elhódítják a tömegeket. De nem maradhat érdektelen ezen kérdésekkel szemben azért sem, mert a megoldás eszközei, a helyes irány ismerete őnála vannak. Ezt az irányt és a szociális feladatok megoldására alkalmas eszközöket a pápák megmutatták a Rerum Novarum és Quadragesimo Anno lapjaival! Általában az evangéliumban és a katolikus keresztény tanításban minden emberi és társadalmi kérdés megoldására megvan a kellő tan, legtöbbször csirájában, és a katolikus hittudósok dolga ezen tanokat kifejteni és olyan alakban elénk állítani, hogy azokat a világi intelligencia is megértse és a nép felé megmagyarázni tudja!

A világnézeti előadások harmadik csoportját az apologetikai kérdések képezik.

Amikor mi diákok voltunk, az apologetikában a darwinizmus, a deizmus, a pantheizmus, a racionalizmus, a materializmus stb. ellen harcoltunk. Ma a darwinizmus

már a történelemé, komoly ember nem tartja, kár vele sokat törődni. A deizmus, racionalizmus stb. ezen a neveken már nem szerepelnek, ezek a nevek is a történeleméi. Harcoltunk Strauss ellen, aki az evangéliumot a mítoszok világába akarta száműzni. Strausst megcáfolta Harnack. Ma a régi tévelyek új formában, új szavak alatt jelennek meg és új ellenvetéseket szögeznek igazságainkkal szembe, és nekünk ezeket ismerni és a védekező fegyvereket is forgatni tudni kell.

Németországban egy magyar úr kérdésére egy német gimnazista azt mondotta: «Christus? Der war nur ein Jude!» Ime itt van a Sátán legújabb fogása. Felidézett egy általános zsidógyűlöletet, a legszélsőségesebb, kivételt nem ismerő formában, faji alapon. Mert ha egyéni alapon tette volna, akkor még lehetne kivételt tenni, akkor lehetne mondani: van tisztességes, becsületes zsidó, vagy: a zsidók most rosszak, de volt idő, mikor jók voltak! Nem: faji alapon csinált antiszemizmust az Antikrisztus a fajokról szóló teóriával, melynek következménye, hogy ha egy faj elítéltetett, elmarasztaltatott, akkor annak minden egyede elmarasztaltatott és elvettetett. Amikor tehát a zsidó faj, mint ilyen ellenszenv tárgya lesz, akkor ebben az ellenszenvben részesül Krisztus, a Boldogságos Szűz, az apostolok, a próféták. A prófétákat már nálunk is egy kalap alá vonták a zsidó Marx-szal az antibolsevista kiállítás tájékoztatójában.

4. Mi már most a katolikus apologéta dolga?

Először is *mi nem vagyunk hajlandók faji vagy más kollektív felelősséget elfogadni. Mi az egyéni felelősség alapján állunk*, amint azt Öeminenciája a Szent István Akadémiában kifejtette. Másodszor mi nem vagyunk hajlandók faji determinizmust elfogadni oly értelemben, hogy a faji tulajdonságok az ember akaratát szinte fizikai törvényszerűséggel meghatározzák. Mi az akarat-szabadság elvének alapján állunk és hirdetjük, hogy az emberi szabadakarat különösen az isteni kegyelem hatása alatt képes magát a faji tulajdonságok hatása alól is emancipálni, képes azok fölébe kerekedni! Példát

képeznek erre éppen a próféták és az apostolok, akik a zsidó nép érzékiségével, szenvedélyes idegengyűlöletével, bosszúálló természetével, majd nyakasságával, majd állhatatlanságával szemben nemcsak magukat tudták emancipálni, nemcsak magukban tudták ezen hibákat legyőzni, hanem ezen hibákon felülemelkedve népük tanítói, korholó mesterei, jobb irányba vezérlői lettek.

A prófétákat, továbbá hozzájuk hasonlóan az apostolokat és az ő követőiket tehát nem lehet a zsidó néppel egy ítélet alá vonni, sőt magát a történelmi zsidó népet sem lehet egységes mértékkel mérni, mert hisz voltak ennek a népnek életében tiszteletreméltó korszakok, melyek őt a többi pogány nép erkölcsi nívója fölé magasán felemelték !

De még kevésbé lehet Krisztust a zsidó fajiság szempontjából tekinteni és őt a fajiság részesének tekinteni. Krisztus test szerint a zsidó népből való volt, az bizonyos, de egyénisége, szelleme, jelleme teljesen ment nemcsak a zsidó fajiság, hanem *minden* fajiság tulajdonságaitól. Őbenne csak általános emberi tulajdonságok találhatók a legtisztultabb formában, azaz minden jó, szép és nemes, ami valamely fajban vagy egyénben megtalálható, benne egyesítve volt, és minden alantas, nemtelen, ami bármely faj vagy egyén tulajdonságaként valaha jelentkezett, tőle messze távol állt.

Kétezer esztendő óta sokan követték Krisztust. De még soha senkinek eszébe nem jutott mondani, vagy csak érezni, hogy mikor Krisztusnak ezt vagy azt a tulajdonságát, erényét követi, akkor egy zsidó faji tulajdonságot másol és így saját fajától távolodva, a zsidó fajhoz közeledik ! Sőt ellenkezőleg : az annyira kifogásolt zsidó tulajdonságok éppen Krisztussal szembe kerültek, az ő ellenségeinél voltak találhatóak, ezeket ostromozta ő és ezek vitték őt a kereszthalálba ! Tehát Krisztus az átlagzsidóval nem egy oldalon, hanem sok tekintetben vele szemben állt és áll most is és állni fog a világ végéig ! Innen van az, hogy éppen mi papok és igaz katolikus világi férfiak küzdöttünk legkövetkezetesebben, de mindig keresztény fegyverekkel a zsidó túlsúly ellen a gazdasági és szellemi életben.

Ez a küzdelem folytatása volt annak a küzdelemnek, melyet Krisztus is harcolt, az apostolok és az első szentatyák is folytattak, és amely elsősorban szellemi fegyverekkel történt, bár később külső eszközökhöz is fordult, így pl. a zsidók bizonyos elkülönítéséhez, azoknak bizonyos jogokból való kizárásához, de sohasem sértette általános, minden embert megillető emberi jogait, hanem mindig megmaradt az emberiség határain belül és hitt — ha *egyelőre* nem is az egész nép — de az egyes tagok őszinte megtérésében.

A zsidókérdéssel nemcsak Krisztus és az apostolok származása szempontjából kell foglalkoznunk, hanem attól függetlenül is *a keresztény elvek szempontjából*, melyekkel a Rosenberg-féle antiszemitizmus szöges ellentétbe kerül. Hangoztatnunk kell, hogy a zsidók ú. n. faji hibái nem éppen a vér és hús kisarjadásai, hanem részben egy történelmi fejlődésnek, továbbá a Talmud szellemének következményei, melyek nem mindenkire egyformán éreztetik kedvezőtlen hatásukat és amelyek alól a teljes emancipáció, és ezzel a keresztény asszimiláció is lehetséges. Ezt kiemelni tartozunk, különösen őszinte konvertitáink érdekében.

További témák volnának világnézeti előadásokra: Egyház és politika. Totális állam és Egyház. A nevelés a totális államban. Vajjon a felekezeti különbségeknek hitközönyben való eltüntetése szolgálja-e a nemzeti egységet? Mi az oka a katolikusok háttérbeszorításának az újabb időben? Az Egyház és a társadalmi rangkülönbségek. Faj és vallás. A katolikus hitvallás és elvűség követelménye. Katolikus önértet. Katolikus önnevelés. Katolikus családi nevelés. A katolikusok jogai az iskolához, végül az egyes erkölcsi parancsok világnézeti szempontból stb., stb. (Az A. C. ezévi tételei közt: Isten a családban. Több bölcsőt, mint koporsót. A tiszta nemzet.)

Mindezen elsorolt tételek elsősorban az ú. n. világnézeti előadások tárgyát képeznék, de a legtöbb közülük alkalmas prédikációs téma is lesz. A korszerű gondola-

tok egy szentbeszédben látszólag mellékesen befűzve, esetleg kitérés formájában, mindig érdeklődést keltenek. Híveink ezeket egyenesen óhajtják, miként ezt a Csoportbizottság zelátorai egy körkérdésre küldött válaszukban jelzik. Az Egyházat mindig az jellemezte, hogy az étellel állandóan kapcsolatban maradt és a változó viszonyoknak és koroknak megfelelően tudta mindig régi és örök igazságait új formákba öltöztetni és így vonzókká tenni.

Irodalom.

- Bangha : *Világnézeti válaszok.* (Pázmány Péter Irodalmi Társaság.)
- Gillis—Zékány : *Hamis próféták.* (Szent István-Társulat.)
- Dr. Horváth Sándor O. P. : *A természetjog rendező szerepe.* Budapest, 1941. (Jelenkor kiadása.)
- Karl Adam—Vécsey : *A katolicizmus lényege.* (Szent István-Társulat.)
- Noszlopi : *A világnézetek lélektana.* (Szent István-Társulat.)
- Schütz : *Titkok tudománya.* (Szent István-Társulat.)
- Szfvós Donát : O. S. B. *Emberék a mérlegen.* (Korda r. t.)
- Szfvós Donát : O. S. B. *Világáramlatok sodrában.* (Korda r. t.)
- Dr. Tarnóczi : *A vallástól független életút.* (Korda r. t.)
- Tomka Ágoston S. J. : *Modern hitvédelmi kérdések.* (Korda r. t.)
- Trikál József : *Az új nemzedék lelkisége.* (Szent István-Társulat.)
- Trikál József : *Új élet a régi romjain.* (Szent István-Társulat.)

P. Szabó József S. J.

főiskolai tanár:

Korszerű retorikai szempontok.

A címben megjelölt témára szűk háromnegyed óra keretén belül kimerítő választ adni szinte lehetetlenség. Éppen ezért mellőzve minden mellékes fejtegetést, a retorikának központi ideggócpointját szeretném behatóbb vizsgálat alá venni. Nincs még egy pontja a szónoklattannak, melyről annyit tárgyaltak s vitatkoztak volna a szónoklat mesterei, mint az ú. n. «status». Abban azonban mindnyájan megegyeznek, hogy ezen fordul meg minden: a szónoklat felépítése, kezdve az anyaggyűjtéstől, a szónoklat meggyőző, megindító erején, népszerűségén, gyakorlatiasságán át egészen az előadás lebilincselő varázsaig. *Status nélkül a beszéd olyan, mint a test lélek nélkül, hadsereg vezér nélkül.* Mi a status? Magyar szóval nehezen fordítható le úgy, hogy a szónoklattan ősi szokása szerint elfogadott *fogalmat* visszaadja a maga egészében. Magyarul inkább csak körülírni lehet, mint meghatározni. *Status* az a valami, ami a beszéd helyes beállítását, nézőpontját, biztos támpontját, határozott és egységes célratörekvését, elméleti és gyakorlati elrendezőjét stb. jelenti. A status határoz meg az egész beszédben és a beszéd *részeiben* is *konkrété* mindent. Azért már a beszéd készítésénél is a status-nak kell *legelőször* a szónok lelkében feltűnnie és a *legvégén* eszes metszöböllővel *seregszemlét* tartania, elhagyva, levágva mindazt a beszédből, amit a status megkövetel.

A status tehát mindenre kiterjed. Szem előtt tartja a hallgatóságot s az idő körülményeit is. És itt akarom megragadni témámat. P. Laburu, Jézustársasága jelenleg legnagyobb világmárkás szónoka, akinek beszédeire csak úgy tódul mindig a tömeg, egyszer Rómában a germanikusok kérdésére szónoki sikereinek titkát egy

dologban jelölte meg : *a tömegek lélektanának ismeretében.*

Történelmi idöket élünk. Világnézetek sodrában áll a mai ember. A mostani nagy kataklizma nem annyira a fegyverek, mint inkább az eszmék harca. A nemzeti szocializmus küzd a kapitalizmus és bolsevizmus ellen. Nekünk katolikus szónokoknak tudnunk kell, hogy mind a három szellemi irányzat Istennek az emberről alkotott elgondolását akarja megghiúsfítani, azért keresztényellenes is. Ez a külső adottság, körülmény, nem kis nehézség elé állítja a szónokot. Gustave le Bon szerint: «A tömegek hasonlítanak valamennyire a mesebeli sphinxhez : meg kell fejtenünk a rejtélyt, amit pszichológiájuk elibünk ad, vagy el kell rá szánni magunkat, hogy fölfalnak bennünket». Azért, ha sikeresen akarjuk felvenni itt a küzdelmet, ismernünk kell az eszmék hatását a lelkekre s a hatáskeltés útját. Tudjuk, hogy a civilizáció változásait megelőző nagy zavarok nem a nagy politikai változások eredményei. A roppant római birodalom összeroppanásának oka nem a népvándorlás volt, amint az arab birodalom megalapításának oka sem a dinasztiai bukása volt. Ezek a nagy történelmi események csak külső vetületei az emberek lelkében, gondolkozásában végbemenő láthatatlan mély változásoknak. A mai apokaliptikus idők eseményeinek rúgói is mélyebbek. Számolnunk kell tehát a *mai* tömeg lelkével.

Pár éles vonással megpróbáloin ezt a tömeget fölvázolni.

Amint a nagy folyamok elindítója is a kis forrás, egy vékonyka erecske, úgy a hatalommá növekedett tömeg elindítója is kis egyéni érdekük. Csak ezt csillogtassa meg előttük valaki, a tömeg máról-holnapra az illető pártjára áll. Ha egyszer valaki beadja a tömegnek, hogy az új gondolat- és életföltételei megteremtésének az előző korok vallásos, politikai s társadalmi felfogása, akadálya, a tömeg az utóbbiak lerombolására vállalkozik, az előbbi érdekében. S hogy ez az új munka tartós legyen, a lélekből kell kiépülnie, ennek pedig legsikeresebb módja a modern tudományos és ipari fölfedezések alapjára való helyezkedés. Mivel a tömeg mindent gya-

korlati, egyéni érdeke szempontjából néz, szemlélete teljesen kimerül a jelenben s ezért nem előrelátó és könnyen becsapható. A legnagyobb igazságtalanságot is könnyűszerrel keresztülviheti valaki a tömegnél, ha ezt úgy teszi, hogy ezáltal bevett szokását nem zavarja s feltűnést nem kelt (pl. indirekt adóztatás).

A tömeg gondolkodása mindig sekélyes, felületes marad. Nem keresi az elvont, szellemi mélységeket. Elméleti igazságok: a alapított okoskodással vezetni őket nem lehet. Az eszmék, melyeket így magukévá tettek, arra indítja az embereket, hogy nézetük megvalósítása céljából tömörüljenek. Így jön létre a *lélektani tömeg*. Ehhez nem szükséges, hogy a tömeg tagjai valóban fizikai közelségbe is jussanak egymással. A lélektani tömeg jellemzője pedig az egyedek személyiség-tudatának eltűnése, érzelmi s gondolatviláguk egy és ugyanazon irányba való fordulása. Így alakul ki átmeneti módon a *kollektív lélek*. Az ilyen lélekben pedig a tudatalatti jelenségek lépnek az előtérbe. A tisztán értelmi működés háttérbe szorul s érzelmi egység alakul ki a kollektív lélekben. Ezért van az, hogy gyakran még a legkiválóbb elmék is ilyen tömeg tagjává válva, érzelmi téren csak átlagemberré hasonulnak, akiknek egyéni értelmi képességei s ezzel együtt egyénisége is eltörlődnek.

Az így érzelmi egységbe jutott kollektív lelket nagy *hatalmi érzés* szállja meg, mert pusztán a számbeli többséget látta az egyéni felelősségérzet megszűnik. Lehetetlen észre nem vennünk, hogy ma a tömegek véleménye hatalom lett s hogy a jövő társadalmá a tömegek lelkében készül. A nagy tömeglélekbűvár, Gustave le Bon is úgy látja, hogy a tömegek szakszervezetei előtt lassanként a többi összes hatalmak is kapitulálni lesznek kénytelenek. Aki privát megbeszéléseket folytat akár intelligens egyetemistákkal is, megdöbbenve veszi észre, hogy ma még az ilyen intelligens egyének is tömeggondolkodók.

A tömegben minden érzelm lelki ragályt terjeszt, amennyiben a személyes érdek a kollektív érdek áldozatává válik. A kollektív érzelm hatása alatt álló tömeg

nagy fokban szuggerálható, mert a mindegyik egyénre egyformán ható szuggesztió növekszik azáltal, hogy kölcsönössé lesz. Míg az izolált ember uralkodni tud a visszahatásokon, addig a tömegben lévő egyén a külső ráhatások játékszerévé válik oly fokban, hogy a tömegre ható ingereken még a személyes érdek s az önfenntartás érdeke sem tud erőt venni. Ezért oly változékony is a tömeg, hogy a legdurvább kegyetlenségből egyszerre átcsaphat a nagylelkűségbe, sőt a legnagyobb hősiességbe. Mindezek láthatatlan rúgói, a mindennapi élet apró kis követelményei s jellemző megnyilvánulása az érzelmek egyoldalú s túlzott volta.

Adva van tehát egy kollektív-lelkű ember, akinél a személyiség tudatos része megszűnik, helyébe a tudatalatti lép, érzelmek s gondolatok a szuggesztív hatás útján egy határozott irányt vesznek fel s tetté alakulnak (ezért pl. parlamenti gyűlések fogadnak el törvényeket és rendszabályokat, amelyeket a tagok külön-külön visszautasítanak), aki játékszere lesz a külső ingerhatásoknak. Még az izolált ember is annyira kedélyének s érzelmeinek hatása alatt áll, hogy az átlagos embertípus ezek által befolyásolva, sőt lenyűgözve vagy csak *nagynehezen* képes eszével az igazságot megismerni, vagy *képtelen* is, vagy a megismert igazság dacára — az *ellen* is képes cselekedni, szenvedélyei rabszolgaszíjára fűzve. Elég gyakran lehet még olyan jelenségekkel is találkozni, amelyek tanúsága szerint sok ember *meg sem akarja hallgatni* azt a szónokot, akiről csak feltételezi is, hogy az ő lelkületével ellentétes igazságokat tehet szóvá. Sőt még az sem lehetetlen, hogy a hallott igazságot és annak érveit nagy ügyességgel saját álláspontja megerősítésére kovácsolja össze.

Hallgatóink nem ritkán ilyen tömeglelkek. Még a nem lélektani tömegbe tartozó embert sem viszi elhatározó tettekre *csupán az ész és a megismert igazság*, annál kevésbé az ilyen tömeglelkű embert. Bármily ügyesen bizonyítja is beszédében az igazságot a szónok, beszéde mégis hatástalan marad, ha az embernek értelmén túl kedélyét, szívét, érzelmi világát is meg nem dolgozta.

A tömeglélek ez ismerete s a szónoklatban ezen ismeret szerint való állásfoglalása a szónoknak, — perdöntő bizonyossággal ismét csak azt mutatja, hogy a status kérdésének a szónoklatban alapvetően fontos szerepe van. Mutatja, hogy a *helyzettel* kell elsősorban tisztába jönnie a szónoknak, amikor *célját* kitüzi; amikor az anyagot *gyűjti* és az eszme, cél felfogásába gyűrja be; amikor az anyagot *szétosztja* a beszéd főrészeiben; amikor a tárgyalásban a bizonyító okokat *kiválasztja*, elrendezi, azok formáját meghatározza; amikor dönt afelett, hogy használjon-e és hogyan és hol cáfolatot, de főleg, amikor afelett kezd gondolkozni, hogy a *kedélyre és akaratra miképen hasson*, tegyen, vonzza, húzza, ragadja a hallgatóságot magához a tárgyához és hogyan helyezze igazát szívük érdekkörébe és lebilincselje őket a cselekvésre. Tehát a status-ból következik, hogy nagy *emberismerettel*, nagy pszológiával kell bírnia a szónoknak, nevezetesen nagy művészettel kell rendelkeznie, hogy tudjon *játszani* az ő hangszerén, amely az emberi szív érzelmi és kedélyvilága, mert ettől függ a *behátás*, a szónoklat tulajdonképeni céljának elérése, t. i. a rábeszélést követő cselekvés. A behátás művészetét bírni — *ez a legnehezebb a szónoklásban és a legnagyobb is*. Nem hiába mondotta Cicero a rábeszélésről, az igazság érvényrejutásáról: «*Probare necessitatis est, delectare suavitatis, flectere victoriae*» (De Orat. 21, 69).

Ezek után — gondolom — rátérhetünk már annak a kérdésnek tárgyalására, hogy hogyan kezelhető az ilyen tömeg. E problémára előadásom előbbi fejtegetései nyomán aránylag könnyen megtalálhatjuk a megoldást. Igen fontos lélektani elvek az ember természetéről adják a tömegek vezetői kezébe a tömeglélek zárait fölpatantó kulcsokat. A bölcsleletből ismeretes mindnyájunk előtt az általános lélektani elv: «*Nihil est in intellectu, quod non erat prius in sensibus*». Főleg a képek teszik benyomásra fogékonyá a lelkeket. Ezért az elvont igazságot is csak úgy fogadja be a tömeg, ha az konkrét, érzékekre ható képekben érkezik hozzá. A képek előhívhatók szavak és formák ügyes alkalmazásával. Ezek-

kel lehet a legnagyobb vihart előidézni, de a vihart elcsendesíteni is. Antonius az ellene hangolt tömeget sem tudományos érvekkel lázította föl Brutus ellen, hanem azáltal, hogy a képzeletre hatott. Felolvasta Caesar végrendeletét, majd megmutatta a holttestet: «Nézzétek: itt járt Cassius vasa: mily rést csinált a fondor Casca itt; e helyt a kedvelt Brutus döfte át, s hogy elvoná az acélt, im, mint követte Caesar vére, mintegy ajtóhoz futva meggyőződni, vajjon Brutus kopogtat-e ily barátiatlan? . . . , amint Caesar döfni látta Brutust hálátlanság jobban, mint áruló kéz végkép leverte. Akkor megszakadt nagy szíve s arcát elfödvén paláttal, Pompejus oszlopalján, honnan a vér mindegyre folyt, nagy Caesar elesett». Aki a tömegnél eredményt akar elérni, az a tárgykezelésben legyen mindig igen konkrét, festői, dramatikus, víziószerű; a legerősebb pathosban is egyszerű, keresetlen, közvetlen; *egyéniségét* adja stílusban és külső alakításban, mert a meghatottság mindig keresetlenül nyilatkozik meg. *A magasztosság a meghatott egyszerűség.* Azért ha leírja a beszédet, főleg ezen részét, sohase írja le máskor, csakis ha maga is meghatott. Más az írásbeli beszéd, és más az élőszóbeli; más az értekező és költői, és más a szónoki, ép az indulatgerjesztésben. Annak sajátos világa, nyelvezete és üteme van. A szónoklás, szónoklat olyasféle, mint a ballada: «dráma dalban elbeszélve».

Ha ilyen egyszerű formát vesznek föl a szuggerált gondolatok, *népszerűek* is lesznek. Ha pedig a népszerű eszmék benyomultak a tudatalattiba, tartós érzelemmé válnak s hatásuk maradandó lesz.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a népnél a hagyomány, mint faj-i összetevő, teljes súllyal nehezedik rájuk. Nagy tévedés lenne azt gondolni, hogy a társadalom szakíthat a multtal s egyedül az ész erejével teljesen újjászerveződhetik. «A nép — mint le Bon mondja — a mult által teremtett organizmus, és mint minden organizmust, csak lassan összegyülemlett, öröklött tulajdonságok módosíthatják.» A modern tömeglélektan e nagy vívmányát ismerte fel már évszázadok előtt az indiai misszióban P. Nobili. Belátta hamarosan,

hogy a bennszülöttek gyanakvása miatt a térítésben teljesen új módszert kell alkalmaznia : a lehető legnagyobb fokú alkalmazkodást. Ezért tanulja meg a hinduk nyelvét, ölti magára a kasztruhát s kötelezi magát fogadalommal, hogy bortól, hústól, haltól tartózkodik. Csak főzeléket, rizst, tejet, vaját eszik, később beéri néhány alig sózott keserű fűfélével. A híveknek megengedi a kasztjelvények viselését. Ez ügyes apostoli buzgalommal vállalt nagy alkalmazkodás nem maradt eredmény nélkül. A hinduk mindinkább saját fajbelijüknek kezdték tekinteni ; nem volt többé idegen európai. Teljes bizalommal és szeretettel keresik fel. Tömegesen tértek meg és sok újkeresztényből álló falu keletkezett. Madurában, a pogányság székhelyén templom épült. Nagy része volt az eredményben P. Nobili egyéni módszerének. Nem azzal kezdte, hogy a bálványok hamis istenek, azért szobraikat le kell dönteni és össze kell törni (ez kamaszos dacot váltott volna ki a tömegeből), hanem először észből bizonyította az egy, végtelen, oszthatatlan Isten létének szükségességét. A következtetések levonását saját isteneiket illetőleg már a pogányokra bízta. Egy megtért meg is jegyezte : «Ha én mindjárt azt hallom, hogy a szónok helyteleníti hitemet, gyalázza isteneimet, otthagynom és soha többé nem hallgatom rá».

Az érzelmekben túlzó tömeget ellentétes irányban csak túlzott érzelmekkel lehet felizgatni. Annak, aki magával akarja őket ragadni, erős állításokat kell alkalmaznia. Túlozni, erősíteni, logikus bizonyítékokat nem nagyon használni, jól ismert bizonyító eljárása a néptömegek szónokainak.

Ha ellentétes eszme szuggesztív hatása alatt áll a tömeg, másik szuggesztíóval kell jobb irányba terelni. Ez egy szerencsés szó, vagy jó alkalommal földézett kép által történik. Klasszikus példa erre ugyancsak Antonius beszéde, melyben a Brutus pártján álló s Caesar ellen hangolt tömeget ellenszuggesztíóval idegeníti el észrevétlenül Brutus mellől s állítja Caesar oldalára azáltal, hogy felidézi a jólét napjait, melyeket a nép Caesar érdemei folytán élvezett : «Rómába ő sok fog-

lyokat hozott ; váltságuk a közkinccstárt gazdagítá ; . . . Szegény ha hajdult, Caesar sírt vele ; » stb.

Ha feltűnik nekünk napjainkban az, hogy sokszor ép a misztikus, határozatlan jelentésű szavak vannak legnagyobb hatással a tömegekre (mint pl. demokrácia, nemzetiszocializmus), ez azért van, mert összetevői a legkülönbözőbb vágyaknak és reményeknek, hogy megvalósuljanak. Mintegy az összes problémák megfejtését hordozzák magukban. Minthogy e szavak nagyhatású és elmosódott képeket varázsolnak elő a lelkekben, e ködfátyol, mely őket körülengi, növeli titokzatos erejüket.

Azonban éppen az ellen, amit annyira kihangsúlyoztam, a status ellen vétenék, ha a tömegek általános lélektani boncolgatásából kirekeszteném a mi speciális magyar helyzetünket. A magyar szónoknak ismernie kell a magyar nemzet egyéni tulajdonságainak jó és rossz irányban fennálló specifikus adottságait, mert csak így tudja a nemzet erényei, érdemei ismerete és tökéletesítése mellett elővenni a dogma és erkölcsi elvek kincstárából a megfelelő *gyógyító eszközöket*, — a nemzeti bűnök kiküszöbölésére. A nagy magyar hazafiak, nevezetesen Zrínyi Miklós, gr. Széchenyi és Deák, akiket nem vakított el a szeretet, meglátták a szeretett nemzet nagy hibáit is, amelyektől meg akarták tisztítani. Erre a nagy momentumra csak fölhívom itt a figyelmet. Ez gyakorlativá, népszerűvé teszi a szónokot, ha ügyes tapintattal, nagy szeretettel és kímélettel vállalkozik a lelki orvos szerepére, bemutatva láthatólag, kézzelfoghatólag a nemzeti bűnök pusztító hatásaiban mégpedig a magyarságnak nemcsak a vallás-erkölcsi területén, hanem kulturális, gazdasági, szellemi és anyagi érdekeiben és így *önmagukon és szeretett családjukon* kénytelenek azokat keservesen érezni. Így a szónok — egészen hasonlóan az Üdvözlőhöz — nemcsak mint egyházi szónok menti a lelkeket az örökkévalóságnak, hanem mint patrióta, a haza érdekeinek is apostola lesz s így minden tekintetben kedvelt, népszerű és gyakorlati. De nem akarok még itt a későbbieknek elébe vágni.

Nézzük a mi speciális helyzetünket itthon.

Föltűnik mindjárt a nagy szervezettség. Nálunk legalább 50 éve nagy számmal voltak hitbuzgalmi egyesületek. Franciaországban még korábban szaporodtak gombamódra az ilyen egyesületek. És mégsem következett be a reform az egész vonalon. Nagyon érdekes megtudnunk azt, hogy pasztorális téren mit állapítottak meg 1924-ben az antwerpeni internacionális katolikus szociális konferencia kiküldöttei. Megállapításuk ez volt: agyonszervezték magukat s mégsem tudtak a szociáldemokrácia ellen kellőleg védekezni. Képezték kiváló egyesületi embereket, férfiakat és asszonyokat, de nem családapákat és családanyákat. Nem ezt a megrendítő megállapítást tette-e a rádión keresztül Petain tábornagy is? Nincsenek igazi apák és anyák nálunk sem, ezért számolnak be a statisztikák oly ijesztően nagy nemzeti pusztulásról.

Itt van a másik jelenség. Feltűnő az, hogy éppen a mai kort, a Krisztus utáni XX. századot fenyegeti teljes elpusztulással a *szociális probléma*. Bár mostanság nagyon is számolgatjuk és örvendezve híresztelgetjük a szentgyónást, szentáldozást, kongregációk, harmadrendek, stb. egyesületek számát s e fellendülés ellenére Krisztusnak még nincs helye törvényhozásunkban, az Ő törvényei mégis lábbal tiportatnak az egész modern társadalmi életben. Miért? Mert becsúsztott mindenhová a *szeparációs felfogás*: «Más a vallás és más az élet». «Lehet valaki jó katolikus privátim és mégis rossz katolikus a társadalmi életben.» stb., stb., stb. Kitudná megszámolni, hány katolikus ember van, aki privát életében otthon, a templomban, hitbuzgalmi egyesületben vallásos, *de már a társadalomban, a közéletben, az ú. n. profán foglalkozásokban, a tettek mezején nem az, hanem vagy vallásellenes, vagy legalább is közömbös*. Lehetetlen észre nem vennünk, hogy ma az embernek, mint szociális lénynek szociális életviszonyai 99%-ában nem érvényesülnek a vallás-erkölcsi elvek. Nem is említve a politikát és államéletet, tudományos, művészi, irodalmi, merkantil, ipari, gazdasági, pénzügyi, finanszírozási életvonalkozásainkban nem érvényesül Krisztus. Még a nemzet sejtjéből, a családból is kiragadták Őt, a polgári

házasság által. Sok helyen már a nevelés területére sem engedik Őt be. Nem egy szempontból az emberiség még az antik pogányságnál is mélyebbre süllyedt.

Ha e pszichológiai abszurdumnak látszó jelenség okát kutatjuk, azt csak egy dologban jelölhetjük meg: abban a téves felfogásban, hogy a magánéletében vallását praktizáló ember magától meg fogja találni a helyes utat a politikában s a vele kapcsolatos ügyekben. Ez pedig nem áll, mert még az intelligenciánk, aki kifelé él s akit külsőségekben megbabonázva tart a technikai kultúra hedonikus materializmusa, sem tud és nem is akar reflektálni. Továbbá e kérdés, mint a tapasztalat is mutatja, gyakran *oly nehéz és oly összekuszált kérdések komplexumai*, hogy még az elsőrangú egyházi jogászoknak, moralistáknak és dogmatikusoknak is fejtörést okoznak és amikor a megoldásról van szó, még a Szent-szék is nem egyszer a «tolerari potest» álláspontjára helyezkedik nagyobb baj elkerülése miatt, vagy egyes országokkal konkordátumot köt.

Szemetszűrő tény és valóság, hogy Krisztus a társadalmi és állami háztartásban nem uralkodik, a gyakorlati Istentagadás a hivatalos és nyilvános életben teljesfokú. Mégpedig a legszemtelenebb és legborzasztóbb bűn fesztelen mezében jelenik meg, mert nyíltan és hivatalosan tagadja egyik alapdogmánkat s még az állami törvény által is tisztességet kapva, védelemben részesül, nyilvánosan grasszál, nem restelkedik. Bátran kimondhatjuk, hogy *szalónképes bűn lett ez a társadalmi hitetlenség*. Mivel egyik alapdogmánkat tagadja meg, az Istengyűlölet után a legnagyobb bűn, mégis népszerűsítve terjed, nem üldözik, mint pl. rablást, csalást, feslettséget. Nem csoda, ha e bűn megszokottságánál és nyilvános voltánál fogva még a jobbakat is meggyengíti hitükben.

Mit tegyünk? Bár tudjuk, hogy mi vagyunk az igazság birtokában és hogy nálunk van az Isten kegyelme, a való adottságok a maguk lényegében mégis csak lehangolóak. Igaz, nekünk sokkal nehezebb a helyzetünk, mint a mai lelkiismeretlen tömegvezéreknek. A «mysterium iniquitatis» ma is nagyban szedi áldozatait. Egy

Prohászka, Bangha, Tóth Tihamér titáni erővel iparkodtak a romboló hullámokat föltartani. De csak három ilyen szuggesztív erejű szónokunk volt a közelmúltban. Apostollelkű, gyujtószavú, tömegfanatizáló szónokok kellene. Ma fanatizmussal vezeti az ellenfél a tömeget, ezzel szemben nekünk is az igazság mellett kardoskodó fanatikus szónokokra van szükségünk. Jámbor hiedelmében ne mondja senki, hogy nem kell izgulni, hiszen rálunk az igazság. Ez igaz, de az is igaz, hogy Isten az üdvösség e jelen rendjében az igazság terjesztését s megerősítését a lelkekben emberi eszközök, nevezetesen a szónoklat által akarja biztosítani. A mai küzdelemben se hivatkozzék senki a krisztusi ígéretre, hogy «portae inferi non praevalerunt adversus eam», mert ez ígéret nem kezeskedik amellest, hogy e harcban nem fognak esetleg nagy tömegek elhullani mellőlünk. Időszerű A. C. lenne, ha mi tehetséges emberekből igazi szónoki gárdát nevelnénk. Higgyünk a szónoklat erejében, mert ez bár minden idők legnehezebb művészetének, de a legnagyobb hatalmának bizonyult. Csak két példát említék fel bizonyítékkul. Ezzel az erővel sikerült Cicerónak is a védenca, Ligarius, ellen hangolt Caesart megnyernie úgy, hogy Plutarchus szerint Caesar a beszéd hallatára egész lényében megrendült, tagjai reszkettek, iratait elhullatta és színében többször megváltozott. Nemde az őszbeborult Flavianus püspöknek is ezzel a hatalommal sikerült az Antiochia ellen jogosan felbőszült Theodosius császár haragját irgalomra változtatnia, úgy, hogy a szent püspök beszéde alatt a császár arcát könnyek patakja borította el s a beszéd végén így kiáltott fel meghatottan: «Menj, atyám, siess nyájadhoz vissza s vidd meg nekik kegyelemmel újra a nyugalmat és a békét!»

Ha a tömeg a szónok szuggesztív erejű beszédének hatása alatt mindenre rávehető, hát akkor hogy ne tudnók rávenni arra, ami erkölcsileg szép, jó és egyedül boldogító. Csak az a kérdés, hogyan tegyük ezt ma? Goethének van egy nagyszerű mondása: «Markolj bele az életbe s ahol megfogod, ott a legerdekesebb». Ezt tegyük mi is, annál is inkább, mert a status szerint a

szónoknak mindig aktuálisnak kell lennie a tárgykezelésben. Márpedig a *most* és *ezen* életet, *ezen* pillanatot, *ezen* helyzetet élő ember előtt semmi sem érdekesebb s azért semmi sem gyakorlatiasabb, mint az, amit ő *ép most átél*. Itt most legyünk pszichológusok. Ha belemarkolok a mai életbe, azt látom, hogy a tömegek ma a misztikus szólamok után futnak. Hogy mi ennek a lélektani háttere, azt már említettem. Ez az adottság rejt magában valamit. Azt t. i., hogy az a vágy, mely a tömegeket így hajtja az ilyen szólamok felé, az ember radikális természetadta főtörekvése: *a boldogság utáni vágya*. És ha a jelenkor embere jobban lelkesedik ezekért az eszmékért, ez csak azért van, mert a mai ember sokat nélkülöz, szenved, az öröm és vidámság felemelő érzetében való élet ismeretlen nála. Ha tovább figyelem e jelenséget, azt látom, hogy ez a misztikum ma a nemzeti eszme formájában ragadta meg a tömeget s boldogságát ezen az úton keresi. Itt ragadjam meg az életet. Márcsak ezért sem szabad ma figyelmen kívül hagynunk a nemzeti szempontot. De egyéb szempontok s sürgetik ezt a status szerint. Nem foghatja föl s nem kezelheti a szónok hallgatóit pusztára csak mint egyéneket, hanem mint szociális lényeket. Egy nemzet nagy családja hatalmas szociális alkotás. S az egyednek — főleg a műveltség magasabb fokán, amelyen az egyedek mindinkább szerephez jutnak a nemzet szociális életében — önkénytelenül is törődnie kell s együtt kell szerepelnie a nemzeti közös életben. Gondoljunk csak azokra a nagy szociális problémákra, mozgalmakra, amelyek erős forrongásban tartják a nemzeti életet s hozzá a vallás kérdéseivel is szoros, eleven kapcsolatban vannak.

Amikor a nemzeti szempontot említjük itt meg, nem értjük ez alatt *a politikának még az árnyékát sem*, mert meggyőződésünk, hogy politika semmiféle alakban sem való a szószékre. De igenis hangsúlyozzuk, hogy a politika *alapját* képező ethikai és dogmatikus örök elveknek fejtegetése egyrészt nem politika, másrészt pedig eminenter vallásos tárgy s azért nemcsak való a szószékre, hanem súlyos kötelességmulasztást követnek el a szónokok, amikor ez alapelvek mély, tudományos és

gyakorlati fejtegetéseit elmellőzik s így indirekte okai annak, hogy akárhány ú. n. praktikus, tehát még prédikációkat hallgató vallásos, intelligens emberünk is gyakran az ellenfél pogány elveitől lesz megmétélyezve s követ el sarkalatos dolgokban oly kötelességmulasztást, amelyekből azután összetevődik a modern korunk alapbaja, hogy t. i. *nem jutnak uralomra a krisztusi örök igazságok a társadalmi és állami élet összes berendezéseiben.*

A hazafias szempont tárgyalása a IV. parancs értelmében még kimondottan is szószékre való. A IV. parancs a pietas parancsa, ez pedig alapvető erénye nemcsak a családi, hanem a társadalmi és állami életnek is. Nemde a «*nōn est potestas, nisi a Deo*» örök, dogmatikus elv megtagadása okozta az emberiség elvadulását, mert ha fölszabadítottam az isteni tekintély alól a családot s még inkább a társadalmat, pietastalanná teszem az egész emberi életet, így a hazafias életet is.

Nem szabad azt a szempontot sem figyelmen kívül hagynunk, hogy még az örök haza ígéit is szívesebben befogadják hallgatóink, ha észreveszik, hogy a szónok érző szívvel viseltetik az iránt a nagy közös jó iránt, melyet földi haza néven szeretünk. Azt ismételten kell hangsúlyoznunk, hogy a szónok az ilyen beállítással komolyan vigyázzon arra, hogy *semmiféle politikával* ne foglalkozzék, különösen ne *pártpolitikával*, de ne mondja senki, hogy ezáltal profanizáljuk a szószéket s az örök igazságokat, mert szemben találja magát az Egyház nyilvánvaló akaratával. Tudtommal még 1900-ban kérte Krisztus királysága ünnepének bevezetését az Egyházba a katolikus világ az Egyház fejétől, a pápától. XIII. Leóhoz benyújtott kérelemben az ünnep motiválását e dogmatikus tartalmú mondattal tárja fel az akkor még 300 aláíró püspök és 4 kardinális: «*Cum enim nullum verum sit hodie tam dedita opera vel negatum, vel ignotum, quam Jesu Christi supremum ius in socialem, civilem, oeconomicam rei publicae administrationem.*» Joggal fűzte e szavakhoz a megboldogult P. Biró: «Ha ez ünnep tárgya lehet, akkor az ünnepet magyarázó és az ünnep tárgyát a gyakorlati életbe átültetni akaró s

arra rábeszélő, cselekvésre indító beszéd is bizonyára a szószékre való».

Tehát még hazafias szempontból sincs korszerűbben szószékre kívánczó téma, mint Krisztus uralmának bemutatása az emberi társadalom felett *szociális vonatkozásaiban*, nemcsak az egyéni üdvösség szempontjából. Mutassuk ki, hogy amint nem élhet senki a világon csak mint egyed, hanem egyszersmind mint szociális lény is, úgy nem is üdvözülhet csak mint egyed, hanem mint szociális lény, akinek embertársaival szemben kötelezettségei vannak, akikkel együtt él vagy vétkesen, vagy erényesen. Loyolai Szent Ignác is lelkigyakorlata fundamentumának II. principiumában ezt állítja elénk s erre építi fel a lélek üdvösségének, tökéletességének, a Regnum Christinek nagy munkáját.

Itt egészen népszerű s gyakorlati lehet a szónok, ha ebben a szeretetében korban, Krisztus uralmában a *szerelem szociális vonatkozásait* domborítja ki, azért kösse ezt össze a szentséges Szív kultuszával. Ez a kultusz elsőrangú hatással van az egyén megszentelésére, de egyben a pápák tanítása szerint legnagyobb orvosság is a jelenkor karakterisztikus bajai ellen, mert *szociális vonatkozásaiban világreformáló jótényező*. Ma, amikor a család szétesett, mutassuk ki, hogy a Jézus Szíve kultusz *családi kultusz* akar lenni, mert a profanizált családot akarja visszavezetni a család boldogítójához. A családi boldogság minden hallgatónknak szívügye, egyéni érdeke is, azért a család regenerálódása nemcsak a boldog emberek számát fogja növelni, hanem a jó családok szükségképen a társadalom és állam szociális reformját is szinte önmaguktól eszközlik. Az Úr Jézus is legtöbbet a család megszentelésével foglalkozott, mert innét indulhat ki hódító útjára a társadalomba s az államba is a legegészségesebb erkölcsi erő. Itt a gyakorlati szempont közül csak egy alapvetőt emeltem ki. Így sarjad ki a statusból a többi korszerű retorikai szempont is, amelyek az eddigi fejtegetések nyomán elég világosan kitűntek, habár az idő eltelte miatt részletes kifejtésre nem kerülhettek.

Befejezésül még csak egy kérdést. Megfejtettük-e a

szívrehatás titkát? Nem. Csak holt szempontokat adtam, amelyek nem képesek szíveket megnyitni a kegyelem befogadására, ha az ékesszólás szempontjainak előfeltételéről, a *szeretetről*, megfeledekezünk. A retorikai jelszó: «pectus est enim, quod disertos facit» — erkölcsi, szellemi értelemben a *szeretettől* égő szívről szól, a szeretet tesz igazán ékesszólóvá. A mi századunk egy nagy tékozló fiú. Szeressük őt, bármily bűnös, bármily közömbös, bármily hálátlan, bármily mélyresüllyedt is a gonoszságba és gyalázatba, mert a szeretetben rejlik az evangéliumi életerő, ebben van az eleven és hatékony szónoklás titka, ebben van az ékesszólás elbűvölő ereje. Ha vissza akarjuk e nagy tékozló fiút adni az Istennek, szívét kell megnyernünk, de csak a szeretet képes felfedezni azokat a titokzatos utakat, amelyekre a szívekhez eljuthatunk. Ha Krisztussal a világot regenerálni s megmenteni akarjuk, vele kell azt szeretnünk is. Ő pedig előbb jót tett vele, csak azután szólott hozzá, tanította. Áldja meg azért az Úr a Kalot s a többi szociális karitatív szervezet munkáját, mely szintén így tesz. Ezért lepte el a nép torlaszként az Úr útjait s feledkezett meg legégetőbb szükségleteiről is s kiáltott föl önfelédten: «nunquam sic locutus est homo», «ember így még soha nem beszélt». Miért? Mert ember így még sohasem szeretett.

Irodalom.

- Ascher Oszkár: *Beszédművészet.* (Szerző kiadása.)
 Bognár Elek: *A szónoklás és előadás művészete.* (Szerző kiadása.)
 Hegedüs Gyula: *A beszéd művészete.* (Singer és Wolfner.)
 Simonyi Béla: *A beszéd.* (Szent István-Társulat.)
 P. Szabó József S. J.: *Szónoki taglejtés.* (Korda r. t.)
 Zolnai Béla: *Szóhangulat és kifejező hangváltozás.* (A Ferenc József Tudományegyetem Barátainak Egyesülete, Szeged.)

Strecke Ernő

hittanár:

A szentgyakorlatok korszerű beállítása.

«KérjeteK apostolokat, szenteket.

Munkások kellenek, kik új világot teremtenek . . . Az apostoloknak nem hivatalban kell ülniök és várniok a tudakozókat. Az egészen mellékes funkció. Tűzeső hull az apostoli férfiakra az apokaliptikus angyal füstölőjéből, nincs nyugalmuk, lelkük feszül, szemük lát, arcuk ég, szívük beszél, a szeretet tűze s a gondnak az árnyéka jellemzi lelkületüket . . . Imádkoznak, szenvednek, kitartanak.» (*Prohászka: Elmékedések az Evangéliumról.* 349 o.)

«Szent titkaid, Urunk Jézus, öntsék belénk isteni buzgalmatat : — imádkozzuk Jézus Szíve ünnepe szentmiséjének postcommuniojában —, hogy édeséges Szívednek nyájasságát megismerve tanuljuk meg a földieket megvetni és az égieket szeretni.» — «Az én országom nem e világból való» (Jn. 18, 36.) mondotta Krisztus. Az Egyház örök harca az evilágiság ellen irányul. «Keressétek először az Isten országát és az Ő igazságát és a többi mind hozzáadatik nektek.» (V. ö. Lk. 12, 31. és Bölcs. k. 7, 11.) Bár az Anyaszentegyház a maga társadalomátalakító kulturális, szociális közvetett hatásával az emberiség történelmének lényeges alakító tényezője, mégis elsődleges és közvetlen feladata az Isten országának építése a lelkekben és ezáltal az egész emberi közösségben, feladata a Corpus Christi mysticum kiteljesítése. A történelem folyamán némely korban fokozottabban, máskor nem annyira, de mégis lényegé-

ben mindig — az a főveszedelem, hogy az emberek nagyobb gondját a «többi» okozza és ennek folytán az Isten országa háttérbe szorul, vagy egyáltalában nem gondolnak rá. A mi korunk is ilyen. Viszont az is kétségtelen, hogy az emberek épen ilyen rohanó, emberileg bizonytalan és reménytelen világban jobban óhajtják a lelkiséget, Istent és az Ő országát.

Az Actio Catholica sokirányú és igényű tevékenysége közepette legkevésbé sem szabad elhanyagolnunk a lényegét, az Isten országának primár építését. A hitbuzgalom, annak különböző eszközei, kétségtelenül legelsősorban a **lelkigyakorlatok**, vagy — tágabb értelemben — a **szentgyakorlatok**, ezt az elsődleges célt szolgálják. *És legyünk róla meggyőződve, hogy ha különböző gátlások következtében az A. C. korszerű és szükséges programkitűzéseivel szemben ellenségeskedéssel, tartózkodással vagy közönnyel találkozik is, lelki, hitbuzgalmi vonatkozásban leginkább fogékonyak a lelkek.* Ma talán inkább, mint nyugodt időkben.

Csak arra ügyeljünk, hogy mind téma-megválasztásunkban, mind azoknak feldolgozásában, mind pedig szónoki egyéniségünkben korszerűek legyünk. «*Ideo omnis scribe doctus in regno coelorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera.*» «Ezért minden írástudó, aki tanítvány lett a mennyekországában, hasonló a házigazda emberhez, aki kamrájából újat és régit hoz elő.» (Mt. 13, 52.)

(Megkülönböztetésül szorosán véve lelkigyakorlatnak csak a *zárt* lelkigyakorlatot nevezzük, míg az egynéhány szentbeszédből állót, így a mi triduumainkat is, helyesebben *szentgyakorlatnak* mondjuk.)

Lelkigyakorlatainkban az örök igazságokat korszerű formában és applikációban kell nyujtanunk. Küldetésünknel, de meg az emberek lelki igényénél fogva is a dvinumot és nem a humanumot kell kiemelnünk.

Témám: A szentgyakorlatok korszerű beállítása.

Tételünk feldolgozását négy pontba foglaljuk :

1. Szentgyakorlatos munkánk szükségessége és korszerűsége.

2. Beszédtemáink.
3. A szónok személyisége.
4. Néhány időszerű alapelv.

1. Szentgyakorlatos munkánk szükségessége és korszerűsége.

Rá kell döbbsentünk a ma emberét, hogy a lázas törtetés, a folytonos lótas-futás, a kincsek halmozása és az élvezetek habzsolása még nem jelent az ember számára tartalmat, legkevésbé pedig boldogságot. Hogy az ember életének célja, főgondja nem a «reliqua», a «többi» hajszolása, hanem mindenekelőtt az Isten országának keresése. Ennek a ráeszméltetésnek és ráébresztésnek klasszikus, az Egyháztól, a pápától és szentektől egyaránt gyakran ajánlott eszköze a lelki gyakorlat, illetőleg szentgyakorlat. *Azt kell mondanunk, hogy ez az A. C. lelke.* Miként Loyolai Szent Ignác is mondja, a belsőből kell kiáradnia a hatóerőnek a kitűzött célunknak megfelelő külső működésre. Ezt a belsőt megnevelni, átalakítani, a vezérekben és vezetettekben egyaránt, az élenállókban és a tömegekben, a lelkigyakorlatok feladata. A lelkigyakorlatoknak tehát az Egyház küzdelmeiben kettős szerepet kell betölteniök. Az egyik: nevelni művelt, meggyőződéses, önzetlen és áldozatos vezetőket. A munka másik része: a tömegeket megnevelni, hogy hittel, meggyőződéssel, szervezeten és áldozatosan kövessék hivatásos vezéreiket a harcba.

Miként ismeretes az A. C. Csoportbizottsága az Eucharisztikus Világkongresszusra előkészítő szentéven igen jól bevált gyakorlatát és módszerét folytatja — mondhatjuk, a Quadragesimo Anno szellemében, — amikor az egyes hivatáscsoportok, foglalkozási ágak, hivatalok, vállalatok, gyárak számára szentgyakorlatos triduumokat rendez. Ezen az úton katolikus tömegeinket tudjuk az örök igazságok megfontolása felé terelni. A mi csoport-triduumaink tehát nem az elitképzés, hanem a tömegpasztoráció szerény, de jelentős eszközei.

Ebben a megállapításban már adva van a felelet arra

az itt-ott felmerülő kérdésre, vajjon *milyen viszonyban vannak ezek a hivatáscsoport-triduumok a zárt lelkigyakorlatokhoz?* Míg a zárt lelkigyakorlat a vezető-, az elitképzés — mondhatni — főiskolái, addig a csoport-triduumok a tömegmisszionálásának eszköze és kerete. Itt is áll Krisztus parancsa: *Haec oportuit facere et illa non omittere.* (Mt. 23, 23.) Éppen a manrézás vagy péceli és más zárt lelkigyakorlatokban iskolázott apostolok lehetnek és legyenek is a csoport-triduumoknak legjobb és legbuzgóbb zelátorai. (Magától értetődik, hogy a példaadás és a lelki megújulás szempontjából is kívánatos, hogy a zárt lelkigyakorlatot végzették ezeken a csoport-triduumokon is vegyenek részt.)

Rá kell vezetni a modern, aposztatált vagy még inkább szkeptikus társadalmat, annak minden rétegét, — az intelligenciát így, a munkásságot úgy, a félig művelteket (mert hiszen ezek vannak legnagyobb számmal) ismét másképen, hogy mindent, — de mindent — : *sub specie aeternitatis*, Krisztus szemével nézzen, a ma fojtogató problémáit nem a divatok szemüvegén keresztül vizsgálgassa, hanem a hit pharosánál oldja meg. *Hit!* Erre van a mai társadalomnak legelsősorban szüksége! A Credóra. És — legyünk róla meggyőződve — ezt *igényli is*, hol tudatosan, hol tudat alatt.

*«Hallják meg hívők és hitetlenek
Életre, halálra szóló eskümet!
Hallják meg rokkant, vén aposztaták
S a vétekben vajdó új világ,
A forradalom: a vak Leviáthán.
És hallja meg a settenkedő Sátán:
Isten nevében vallomást teszek:
Hiszek!*

*Hiszek, és hitem súlyos és kemény,
Nem tünde-tan, nem pillevélemény.
Nincs benne így-úgy, bárcsak és talán,
Igen és nem, keményen, magyarul.
Semmi csürés és semmi csavarás,
Inyeskedés és köntörfalazás:*

Hiszem és vallom, szeretem és élem,

Amit az Egyház hinni ad elébem.

Ebben a hitben élek és halok:

Katolikus vagyok!

(*Sík Sándor: Hiszek.*)

A modern ember, sajnos — bármennyire tagadja is — tömegember. A totális irányzat az emberek gondolkodását, hogy ezzel a nehezen lefordítható szóval jellemezzük, még jobban «gleichschaltolja». De lelke mélyén mégis keresi az igazságot. A tömegek kiábrándultak a hegeli és marxi világnézetből, de még félnek egészen Krisztus mérlegére állni. Szívós Donát O. S. B. «Emberek a mérlegen» című páratlan és eléggé nem ajánlható legújabb művében vizsgálgatva azt a kérdést, hogy a modern ember hogyan reagál arra a követelményre, amely értékessé teszi az ember életét Krisztus mérlegén is, három csoportra osztja az embereket: 1. Akik a krisztusi élet értékméréssel kapcsolatban a teljes negáció álláspontjára helyezkednek; 2. akik bírálják a krisztusi mérleget, azért, hogy mentséget találjanak életük tudott értéktelenségére; és végül 3. akik bár keresztényeknek vallják magukat, de mivel nem a krisztusi kereszténységet élik, könnyűknek találtatnak Krisztus mérlegén.¹

2. Beszédtémánk.

A szentgyakorlatos triduumok szükségessége és korszerűsége voltaképpen megadják a megfelelő *témaválasztás* kulcsát is.

Mi a cél? a) A katolikus hit ébresztése, átélése és megerősítése, b) a bűn kiirtása, megvetése, megtérés; c) az igazság és istenszeretet országának meggyökereztetése. Ez a hármas cél főként három eszközzel érhető el: az *imádság*, az *Isten igéje* és a *szentségek*. Az imádság kiesdi az Isten igéje számára az igazi erőt és a kegyelmet. Az Isten igéjének hirdetése akkor hatékony, ha a hallgatóság nem a szónokot dicséri, hanem saját magát vádolja, és — gyónni megy. Bár nem haszon nélkül való,

¹ I. m. 29. o.

ha csoportjaink illetően testületi szervezés folyamán csak hallgatják az Isten igéjét, felfigyelnek az örök igazságokra. Mégis a szentgyónás és ezt követőleg a szeretet eucharisztikus lakomáján való részvétel nélkül a csoporttriduum korántsem érte el célját. Sőt azzal sem szabad megelégednünk, hogy úgyahogy elvégezték egyszer húsvét idején szentgyónásukat és szentáldozásukat, hanem a triduumos szentgyakorlatoknak a krisztusi életindítást és életalakítást kell inaugurálniok.

A szentgyakorlatos triduumoknál tehát nem valamiféle szentbeszédekről, vagy főképen nem tudományos konferenciákról van szó. Egészen különleges célkitűzésük a hívő keresztény élet ébresztgetése, újra-átélése és elmélyítése. Ha valahol, úgy az igehirdetésnek ennél a — merném mondani — új műfajánál óvakodnia kell a szóknak, hogy önmagát prédikálja. «Non enim nosmetipsos praedicamus, sed Jesum Christum Dominum nostrum, nos autem servos vestros per Jesum.» «Mi ugyanis nem önmagunkat prédikáljuk, hanem Jézus Krisztust, a mi Urunkat; önmagunkat pedig mint a ti szolgáitokat Jézusért.» (II. Kor. 4, 5.) Közönségünket is valahogy elkényeztettük. A Prohászka, Tóth Tihamér, Bangha Bélák és Buttykay Antalok elköltöztek és most — panaszoljuk, — hogy nincsenek nagy szónokaink, akiket «érdemes» volna meghallgatni. Eltekintve attól, hogy mégis csak — hála Istennek — akadnak igen szép számmal kiváló igehirdetőink, — ebben a körülményben az isteni Gondviselésnek azt a bölcs intézkedését kell látnunk, hogy ne emberi nagyságokat és retorikai élvezetet keressünk, hanem lépjen a szószékre Krisztus. Olykor halljuk lelkünkben szomjas, talán messze ténfergő emberek ajkáról a boldog és elragadtatót szót: mintha ma Krisztus prédikált volna.

A triduumokon tehát nem cselekedhetünk helyesebben és célirányosabban, mint ha a pápától is különösen megdicsért Szent Ignác-féle lelkigyakorlatos könyv metodikus felépítésének hármasság útját követjük: via purgativa, illuminativa és unitiva.

Ennek megfelelően triduumaink témáit a következőket javasoljuk:

a) *Fundamentum. Reliqua.*

b) *Aversio* (a büntől, a teremtmények, a «reliqua» helytelen használatától). — *Conversio.*

c) *Krisztus és a ma embere.*

a) *A fundamentumnál*, vagyis az első beszédnél célunk a hit ébresztése. A hit a lélek tavasza. A Lélek munkája a lélekben. Az evangélium ellensége az, akinek humusza az anyag. Nem mintha manicheus módra az anyag bűnös volna, vagy a gonoszlélek székhelye. Az a bűn, ha a lélek belefúrja magát az anyagba és beletemetkezik, hogy ne lássa a lelket, a lélek igényeit. Isten terveit, az örök célt. A mai ember előtt rá kell mutatnunk, hogy a *mysterium iniquitatis* ma éppen abban tombolja ki magát, hogy az anyag folytonosan és mindenféle megnyilatkozásában cél legyen és ne eszköz. Ne azt hirdessük a ma emberének, hogy egyedül csak az Isten, lélek, mennyország, csak egyedül és elvonatkozva; ne azt, hogy éhezettek, robotoljatok és legyetek koldusok, hanem «Ego vobis dico: facite vobis amicos de mammona iniquitatis: ut cum defeceritis, recipiam vos in aeterna tabernacula». «Szerezzetek magatoknak barátokat a hamis mammonból, hogy mikor elmúltok, befogadjanak titeket az örök hajlékomba.» (Lk. 16, 9.) A krisztusi világnézet szerint a személyiséget kell felemelni. Én nem vagyok része az anyagi világnak, szabad vagyok és nem vagyok rabszolgája az anyag természetének. Ura, művésze legyek az anyagnak. Tanítsuk meg hallgatóságunkat arra, hogy az anyaggal szemben ne legyenek tétlenek, hanem formálják az anyagot. Ez a beszédtema kínálkozik alkalmul arra is, hogy az Úr napjának megszentelésére és a káromkodás elleni küzdelemre kitérjünk Nagy Szent Gergely pápa Szent János evangéliumának az Üdvözítő feltámadása után művelt halfogási csodájáról szóló perikopához (21, 1—14.) írt homiliájában Péter és Máté foglalatosságáról elmélkedik. Péter halász volt, Máté vámos. Péter megtérése után visszatért a halászhoz, Máté azonban nem tért vissza a teloniumhoz: Mert más dolog a halászat által élelmet keresni, és más a vámasztal igazságtalan nyeresége által gazdagságunkat növelni. Van ugyanis igen sok olyan

foglalatosság, amelyet bűn nélkül alig, vagy egyáltalán nem lehet üzni. Szükséges tehát, hogy azokhoz, amelyek a bűn felé terelnek megtérésünk után a lélek vissza ne térjen.¹

b) *Aversio a Deo, — conversio ad creaturas.* Ezzel szemben *aversio a creaturis, — conversio ad Deum.* Ennél a beszédnél célunk a bűn megutáltatása és ennek folytán a megtérés. Meg kell győznünk hallgatóinkat, hogy minden bűn gyökerében rossz. Hogy a tízparancsolat és az evangélium erkölcsi törvényei a természet egészséges rendjét őrzik. Hogy a lélek tápláléka az igazság és a szeretet. Hogy a bűn által az igazság szenved, mert a bűn etikai destrukció. Világosságot kell derítenünk az igazságra és ezzel a tudatlanság homályát űzzük el. Rávilágítani arra, hogy az evangéliumban, a vallásos életben, a kereszténységben objektív értékű és pótolhatatlan kincsre találunk. Ezért mindenki, aki életével, azaz az Istenhez fordulásával megtartja a törvényt és az evangéliumot, az igazság és a szeretet hivatott apostolává és szószólójává lesz. Az Isten gyermekét nem a külső fenyítő eszközök, az erkölcs rabszolgává nyomorító fegyelme, hanem a lélek, a szellem segíti arra, hogy az anyag felett győzedelmeskedjék. Bánata Isten iránt való szeretetből fakad. A Krisztus iránt való szeretet érzékenysége váltja ki belőle a bánatot, mert minden bűnnel megcáfoltam azt, hogy Krisztust mindenek felett szeretem, tehát nem voltam egészen krisztusi, egészen keresztény.

c) *Krisztus és a ma embere.* Itt a cél, hogy Krisztust és Egyházát a ma emberével megkedveltessük. Szívós Donát Emberek a mérlegen című idézett művének befejezésében rámutat arra, hogy a ma embere még Krisztus mérlege szerint is értékesebb, mint a háború előtti generáció. Élénken és korszerűen analizálja a) a háború előtti generáció érték-diagnózisát, b) a háború utániét és c) a mai generációt, amely mintha átmenti lenne a szomorú mult és az igazi értékek hősi jövője között.²

¹ Hom. 24. in Evangelia.

² I. m. 187. skk. o.

Ennél a beszédnél nyílik alkalom, hogy a világiak apostolkodására, az A. C.-ra, a misztikus test tanára, egyesületi életre, stb. részletesebben is kitérjünk.

Uraim! Ne azon töprengjünk, hogy ki fogja megnyerni a háborút . . . Ez úgyis meddő! . . . A háborút az evangélium fényénél gondolkodván, bármelyik fél csak elveszítheti . . . Azon gondolkozzunk és — dolgozzunk, hogy mikép nyerjük meg a békét . . . Ez a mi apostoli feladatunk!

3. A korszerű szónok személyisége.

Szent Bonaventura a szónokot építéshez hasonlítja. Amikor Isten igéjét hirdeti, követ köre rak és úgy építi fel az Isten templomává egyes lelkeket és egész községeket. Áll ez minden szónokra, méginkább a szentgyakorlatot vezetőre. Mert hiszen senki annyira egységesen és összefüggően nem építi fel a hit templomát, mint éppen a szentgyakorlat vezetője. Szükséges, hogy a triduum szónokaiban ez a felelősségtudat felébredjen. Hiszen — mondhatni — semmiféle egyházi szónokkal szemben nem állíthatunk fel olyan követelményeket, illetőleg igényeket, mint éppen a szentgyakorlat vezetőjével szemben. Viszont az is igaz, hogy a lelkek a legtöbb esetben aránylag fogékonyabbak iránta. És ami a legfőbb, a szentgyakorlat mindig valamiképen «tempus acceptabile».

Az apostoli szónok szükséges tulajdonságai: A) az erény és B) a tudomány.

A) Kassiepe híres művében¹ a misszionárius **erényeit** a következőkben sorolja fel: a) *A hit szelleme.* «És ez a győzelem, mely meggyőzi a világot, a mi hitünk» (I. Jn. 5, 4.). b) *Az imádság szelleme.* «Sit orator antequam ditor.» (Szent Ágoston.) A szentbeszédre legjobban előkészít az elmélkedő imádság. «A szív bőségéből szól a száj.» (Mt. 12, 34.) Aquinói Szent Tamás szerint «ex plenitudine contemplationis derivatur praedicatio.» c) *Az alázatosság szelleme.* «Aki közületek nagyobb akar

¹ Homiletisches Handbuch, I. B.

lenni, legyen a ti cselédek.» (Mt. 20, 26.) Rittelmeyer stuttgarti protestáns lelkész írja : Egy ember, aki életét Isten dicsőségére és embertársai javára szentelte, és amellet mindig egy kissé saját dicsőségét is keresi, ahhoz a tűzoltóhoz hasonlít, aki élete kockáztatásával menti meg embertársát és még a létrán magán kér borraalót. d) *Az önmegtágadás szelleme.* Borgias Szent Ferenc emlékeztet az Úr szavára (Mt. 17, 20.) és Szent Pál példájára «Mindaz pedig, aki résztvesz a versenyben, mindentől tartózkodik . . . Én bizony futok nemcsak úgy bizonytalanra ; vívok nemcsak úgy a levegőt verdesve ; hanem megsanyargatom testemet és szolgaságba vetem, nehogy, míg másokat tanítok, magam valamiképen elvetésre méltó legyek.» (I. Kor. 9, 25—27.) e) *A szeretet szelleme.* Ez minden szónoki művészet legmélyebb titkának kulcsa. Különben zengő érc és pengő cimbalom leszünk.

B) A szónok másik tulajdonsága a tudomány. a) *Ismerje a Szentírást.* Hirdessük Krisztust «az Isten erejét és az Isten bölcsességét» (I. Kor. 1, 24.). Nem felesleges, különösen a mai divatos áramlatok közepette e helyen is utalni az ószövetség értékelésére. Szent Ambrus mondja : *Utrumque poculum bibe veteris et novi testamenti, quia utroque Christum bibis*.¹ XIII. Leó pápa Providentissimus Deus kezdetű enciklikájában nyomatékosan hangsúlyozza, hogy az egyházi szónok számára mily fontos a Szentírás használata, olvasása. b) *Legyen járatos a pozitív teológiában.* Ha ma a szószék válságáról beszélünk, annak egyik és legfőbb oka, hogy nem vagyunk a szószéken eléggé teológusok. Pedig a hívek ezt várják. Ez az Isten ígéje. c) *Tegyünk szert praktikus ember- és népismeretre.* Aki ma csak az imazsámolyon és asztalánál készül a szentbeszédre, nem fogja tudni a hívek mai lelki igényét kielégíteni. Tartsuk kezünket az élet ütőerén. Ma nem lehet régi auktorokból, vagy egyedül, akár húsz vagy tíz év ezelőtti forrásmunkákból készülni. Azt mondom, *egyedül* ezekből nem lehet. Tisztában kell lennünk hallgatóságunk igényeivel az egész millieuvvel. Ebből a célból, amennyire rendelkezésünkre

¹ Enarr. in Ps. 1.

áll, az egyes szónokokkal közölni szoktuk azokat az észrevételeket, amelyeket az egyes csoportok zelátorai beküldenek. Úgyszintén felhasználjuk az előző években tartott triduumok szónoki és zelátor-beszámoló jelentéseit. (Ezért most is már előre nyomatékosan mély tisztelettel kérjük a triduumok szónokait, hogy majdnan beszámoló jelentésüket a Csoportbizottság irodájának beküldeni szívesek legyenek). Az volna eszmei elgondolásunk, hogy ezen a vonalon, amennyire elfoglaltságunk és a körülmények engedik, az egyes csoportok számára állandóbb lelki vezetőket, ha úgy tetszik, házi lelkészeket szeretnénk kitermelni.

4. Néhány időszerű alapelv

a triduumos anyag feldolgozásánál és előadásánál. *Ezeket az elveket a világnézeti előadások igen tisztelt előadói számára is bátor vagyok szíves megfontolásra ajánlani.*

a) Mutassunk rá szolidan, de bátran, hogy a katolikum az a világnézet, amely minden kérdést meg tud oldani. Bár az istenit, a lelkit, az örökkévalót tanítja, mégis hit- és erkölcsi elveiből fakadnak azok az elvek, amelyekkel mindenféle teológiai bizonytalankodást, gazdasági elméletet, vagy faji mítoszt maradék nélkül tud megoldani. Ébredjünk rá és döbentsük rá hallgatóságunkat, hogy ha a ma vajdó kérdéseket nem mi oldjuk meg, akkor megoldják mások, de ellenünk, és — mindannyiunk veszére.

b) Fontos, hogy lélektanilag számoljunk azzal, hogy milyen csoportnak beszélünk. Ha munkás hallgatóságunk van, akkor ne kezdjük a vallással, mennyországgal, hanem kezdjük azzal, hogy Magyarországon ma is egymillió proletár sínylődik. Mutassunk érdeklődést és adjunk megoldást az ő szociális és proletár problémáikra. — Ha művelt embereknek, «uraknak» beszélünk, itt igenis kezdjük Istennel, lélekkel. De ne áttaljunk kitérni arra sem, hogy a tőkének és gyárosnak is érdeke, hogy a munkásság lelki, örökkévaló problémáival is törődjék. — Ha vegyes a hallgatóságunk, munka-

adó és munkás együtt, úgy a lelki és teológiai beállítottság háttérében mutassunk rá, hogy sem a kapitalizmus, sem a szociáldemokrácia a ma forrongó gazdasági kérdést nem tudja megoldani, hanem csak a kettőnek egymást kiegészítő keresztény egysége. (V. ö. Hivatásszervezet.) Legyünk bölcsek! Valaki tartott egyszer egy gyárban egy világnézeti előadást, amelyen szociáldemokraták, nyilasok és semlegesek vettek részt. Hatékony támogatással igen tekintélyes hallgatóságot gyűjtöttek egybe. Az előadó először lecsepülte a szociáldemokráciát. Erre a hallgatóságból vagy kétszázán elégedetlenkedve távoztak. Azután, hogy jóvátegye hibáját, elkezdte a nyilasokat szidni. Erre azok ódalogtak el lázadozva. Maradt számára a kisebb semleges harmad.

c) Számoljunk azzal, hogy háború van. Általános csőd. Mutassunk rá, hogy a háború a bűn következménye, mert Krisztust nem fogadták be. Óvatosan és bölcsen mutassunk rá, hogy csakis Krisztus keresztje az igazi kereszt és csakis ennek a világnézete adja a megoldást.

d) Ennek kapcsán főként az első beszédben foglalkozunk a lét problémájával örök és evilági szempontból. Mert ha csak az egyiket taglaljuk, mondjuk az örökkévalót, úgy az emberek feje felett beszélünk. Egyik ferences páter egy gyárudvaron tartott triduumot. Első beszédjében Istenről, Isten létéről, a mennyországról szólt. Elhangzanak a közbeszólások: «Bablevest adjanak nekünk, ne Istenről beszéljen». — Viszont *szent* beszédet várnak tőlünk és nem szociológiai előadást. Mutassunk csak rá bátran és reálisan, de hittel, mennyire igaz Krisztus szava: Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de lelkének kárát vallja.

Végül e) mutassunk rá, hogy a **katolikum pozitívum**. A lét, a teremtmények, a «reliqua», a bűn, a megtérés, a bánat, a keresztény élet kérdését mind pozitíve állítsuk be. Hogy a liberalizmus a humanumot, a katolicizmus a divinumot nyújtja. Hogy te, mint a katolikus világnézet apostola, az élet minden kérdését meg tudod oldani és értesz is hozzá. Hogy azért vagyok katolikus, hogy a vallás lényege nemcsak az imádság, vagy a jám-

bor gerinctelenség, hanem hogy a vallás, az evangélium minden evilági és ennek folytán minden örök kérdést meg tud oldani. Hogy ma sokan, igen sokan nem szeretik a prédikációt, annak oka, hogy nem adjuk eléggé a pozitív megoldásokat.

Egy, a munkás-problémákban jártas, az életben forogló világi apostol, mikor azt kérdeztem tőle, mit kérjek ezen a szónok-konferencián egyházi és világi elődóinktól, ezt a három szót mondotta: *„Tudjon! Higyjen! Akarjon!”*

Uraim! A feladat főséges, de nehéz. Ma Jézus Szíve pénteke van. A Jézus Szíve-tisztelet a lelkek világában a biztos siker bizalmával tölt el. Erősítsd Uram bizalmunkat! «Aki hozzám jön, bizonyára nem dobom ki.» (Jn. 6, 27.) A gyógyítás csodáját kérők különféle lelkülettel járultak az Üdvöztőhöz. Az ördögös apjának hite tökéletlen. «Ha valamit tehetsz, légy segítségünkre!» (Mk. 9, 21.) — A királyi ember fia a halállal vívódik. «Uram jöjj be, míg meg nem hal gyermekem.» (Jn. 4, 49.) — A zsinagóga előljárónak bizalma már sokkal nagyobb. «Egy előljáró jövén hozzá, imádá Őt mondván: «Uram! Lányom most halt meg, de jer, tedd rá kezedet és élni fog.» (Mt. 9, 18.) — A legnagyobb azonban a kafarnaumi százados hite volt, aki nem úgy kéri, hogy ha valamit tehetsz; nem is tartja szükségesnek, hogy halállal vívódó gyermekéhez jöjjön; sőt azt sem, hogy most meghalt leányára tegye kezét és élni fog, hanem «Csak szóval monddad és meggyógyul az én szolgám.» (Mt. 8, 5.)

Legnagyobb hite azonban nem is a szorgoskodó Mártáé, hanem a bűnbánatában megtisztult Mária Magdolna hite és bizalma volt, aki Jézusra hagyatkozásában hiszi, hogy ha akarja, azt akit szeretett, a négy napos halott Lázárt is fel fogja támasztani.

Uraim! Krisztus nevében betegeket gyógyítók, halottámasztók vagyunk! Lelkesítsen és bátorítson a rendületlen hit és a bizalom, hogy «ha valamit kértek tőlem az én nevemben, megcselekszem azt!» (Jn. 14, 14.)

Irodalom.

- Blazovich Jákó O. S. B. : *A csend mélységeiből.* (Korda r. t.)
 Csávossy Elemér S. J. : *Örök igazságok.* (Korda r. t.)
 Csávossy Elemér S. J. : *Kereszt és feltámadás.* (Korda r. t.)
 Csávossy Elemér S. J. : *A nagy király nyomdokain.*
 (Korda r. t.)
 Csávossy Elemér S. J. : *Manréza iskolája.* (Korda r. t.)
 Dr. Czapiak Gyula : *Triduum leányok részére.* (Korda r. t.)
 Endrődy László S. J. : *Péter Petil hajója.* (Korda r. t.)
 Dr. Erdey Ferenc : *Sacerdotium aeternum.* (Korda r. t.)
 Dr. Ervin Gábor : *Mutasd meg az Atyát!* (Korda r. t.)
 Dr. Gálos László : *Isten magányában.* (Korda r. t.)
 Garrigou Lagrange—Ervin : *A megkezdettt örökélet.* (Korda r. t.)
 Hitter József S. J. : *Loyolai Szent Ignác lelkigyakorlatai.*
 (Korda r. t.)
 Kovács Sándor : *Egy lelked . . .* (Szent István-Társulat.)
 Lukács Mansvét O. F. M. : *Kövess engem . . .* 3 kötet. (Sz. Bonaventura nyomda, Kolozsvár.)
 Magyar Barát kiadványai. (Gyöngyös, Ferencesek.)
 Meyer-Máriaföldi O. F. M. : *A lelkigyakorlat módszere Szent Bonaventura nyomán.* (Kapisztrán nyomda, Vác.)
 P. Monza—P. László O. F. M. : *Tiznap lelkigyakorlat.* (Szent Bonaventura nyomda, Kolozsvár.)
 Pius Parsch : *Az üdvösség éve.* 3 kötet. (Szociális Misszió-társulat.)
 Plus S. J.—Gálffy S. J. : *Krisztus testvéreinkben.* (Korda r. t.)
 Plus S. J.—Uhl. : *Krisztust sugározzuk.* (Korda r. t.)
 Dr. Schmieđ Béla : *Lelket az életbe.* (Korda r. t.)
 Sebestyén Sándor O. F. M. : *Közelebb Hozzá . . .* (Kapisztrán-nyomda, Vác.)
 Strecke Ernő : *A Királynő apostolai.* (Apostolok Királynője Kg.)
 Szívós Donát O. S. B. : *Diáklelkigyakorlatok.* (Szent István-Társulat.)
 Tomka Ágoston S. J. : *Három nap a Manrézában.* (Korda r. t.)
 Trefán Leonárd O. F. M. : *Táborhegyi fényben.* (Sz. Bonaventura nyomda, Kolozsvár.)
 Vukov János S. J. : *Loyolai Szent Ignác lelkigyakorlatai.*
 (Korda r. t. bizom.) Elfogyott.
 Wimmer Anzelm O. S. M. : *Az élet teljessége.* (Korda r. t.)
 Zborovszky Ferenc S. J. : *Isten országa mibennünk.* (Korda r. t.)
 Zborovszky Ferenc S. J. : *Isten föld.* (A Szív.)

P. Badalik Bertalan O. P.

tartományfőnök :

A családi élet válsága.

(Vázlat.)

I. Beszélünk kell róla.

1. Mert általa szakad el nagyon sok ember az Egyháztól.

2. Mert a házasság sokak lelkében laicizálódott. Ma már sokszor katolikus emberek is vallják : igaz templomban nem esküdhettek meg (= szentség), de polgárilag igen.

3. Mert a társadalmi élet gyökere, alapsejtje a család, ami ha megromlik, az egész társadalmi élet beteg lesz.

4. Mert a nemzet jövőjének alapja

a) a gyermekáldás,

b) a polgári erények fejlesztése alapján.

5. Mert a hit utolsó mentsvára.

II. Hogyan beszéljünk róla ?

1. Előadásainkban ne az érzelemre, hanem az értelemre, a belátásra hassunk elsősorban, mert az érzelem elszáll, pedig a családi élet követelte áldozatok meghozatalánál nagy szükség van az erős meggyőződésre.

2. Ne akarjunk mindent egy előadásba beleszorítani, mert akkor csak fölületesen tudjuk ezt a fontos kérdést tárgyalni. Tehát *sorozatot* állítsunk be (4—5 beszéddel már érdemes elkezdni). Ha akármelyik részletkérdést tárgyaljuk meg alaposan, mindig több eredményt mutatunk fel, mintha csak nagy általánosságban beszélünk a kérdésről.

3. Világosan különböztessük meg a válság okait, t. i. a *szociális* és az *erkölcsi* okokat.

I. A szociális okok megszüntetésének szükségességét, a szociális rendezés alapelveit hangsúlyozzuk ; hirdetnünk kell a törvényhozás, az állam, a társadalom, a munkaadók ebbeli kötelességét.

Bőséges anyagot találunk erre a Rerum novarum, a Quadragesimo Anno, a Casti connubii pápai enciklikákban.

Gazdasági teendők :

1. Születések emelkedését célzó rendelkezések. (Anya- és csecsemővédelem.)
2. Többgyermekes családok támogatása. (Családi pótlék.)
3. A többgyermekes családok megbecsülése, kiemelése. (Lakás!)
4. Adók és egyéb közterhek mérséklése.
5. A többgyermekes családfők nyugdíjának emelése.
6. Intézményesített védelem az 1929-ben életbelépett öregség-, rokkantság-, özvegyiség-, árvaság esetére szóló kötelező biztosítás.

II. Nagyon kell hangsúlyoznunk, hogy a válság legfőbb oka mégis csak *erkölcsi*.

A család erkölcsi védelme :

1. A család, a házasság helyeztessék ismét a szentség méltóságára, amit Krisztus hozott.

Amiből következik :

- a felbonthatatlanság,
  - az egynejűség,
  - az egyférjűség,
  - az otthon kifejlődése,
  - a szaporodás,
  - a polgári erények gyakorlása,
  - a mennyország bepolgárosítása.
2. A nő vezettségét vissza a családba. A házasságok megkönnyítése, az anyai hivatás tiszteletbentartása.
  3. A teljes vasárnapi munkaszünet.
  4. Az áldozatos házasságra felerősítő vallásos élet.
  5. Fontos dolog, hogy rámutassunk azon kérdésekre, melyeket kinyilatkoztatás nélkül is beláthatunk a ter-

mészertes ész világánál, pl. hogy a házasság, a család nem a fejlődés eredménye, hanem következik az ember, a férfi és nő természetéből, hogy a házasság természeténél fogva felbonthatatlan, hogy az egynejlőség és egyférjlőség ugyancsak a természet-diktálta törvény, hogy a gyermekáldás a házasság természetes folyománya, ami nem függhet az ember kénye-kedvétől stb.

6. Ezután következék a kinyilatkoztatás tanítása. Igy sokkal könnyebben belátják az emberek, hogy Krisztus voltaképen az eredeti eszményt állította vissza, megtetézvén azzal, hogy a házasságot szentségi méltóságra emelte.

Könnyebben belátják — s ezt nagyon kell hangsúlyoznunk —, hogy az Egyház nem tehet mást.

Könnyebben belátják, hogy a házasságot nem megreformálni kell, hanem eredeti tisztaságába visszaállítani.

Könnyebben belátják, hogy megrontott családi élet szükségképen bajokat okoz, míg a keresztény eszményű házasság minden áldozata mellett is földi boldogságot, az áhított otthont nyújtja az embernek.

7. Hangsúlyoznunk kell a házasság kapcsolatát a társadalommal, vagy ami még nagyobb megdöbbenést és hatást vált ki a nemzet jövőjével. Példaképen :

a) 1886-ban ezer emberre évenként	45	születés	esett
1914-ben már csak	34	«	«
1920-ban	31	«	«
1930-ban	25	«	«
1935-ben	21	«	«
1939-ben	19.9	«	«

Másszóval a körülöttünk élő népek között mi fogyunk legjobban.

Oroszországban ezerre 40 születés esett, a volt Jugoszláviában 31 és Romániában 30.7.

b) Vagy pl. :

1935-ben egy német szaklap szerint tiltott műtét miatt 1 év alatt 80.000 anya halt meg, 20.000 súlyos betegségbe esett. (Magyar temetők!)

c) Vagy pl. : Sárgeveszedelem.

Szívemarkoló egy ember sírbahullása, de mennyivel szívemarkolóbb egy nemzet sírbahervadása!

d) Az elválások rettenetes következményei:

az otthonok szétbomlása,

a gyermekek apátlansága, anyátlansága . . .

e) A polgári erényeket a gyermekek igazában a rendezett családi életben szerzik meg.

7. Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a család a hit utolsó mentsvára.

Közvélemény nem keresztény.

A családdal áll vagy esik egyesek hite.

8. Végül mutassunk rá, hogy a házasság elsősorban az Egyház fóruma elé tartozik, mert az Úr Jézus a családot a házasság szentségére építi föl.

III. Érdemes-e érte küzdeni?

A házasság, s így az Isten-akarta családi életet annyian és oly sokféleképen támadják, hogy felvetődik a kérdés: érdemes-e érte küzdeni?

Érdemes!

1. Mivé lett volna a házasság, a keresztény család, a keresztény kultúra, ha az Egyház eddig is nem küzdött volna érte?

2. Ha van egy nagy tömeg, amely a házasságot és családi életet saját kénye-kedve szerint akarja reformálni, legyen egy másik tömeg, amely a természet, az Isten, Krisztus és az Egyház akarata mellett tör lándzsát.

Annál inkább, mert a jövő képe a két egymással szemben álló hívő és hitetlen fanatikus tömeget sejteti.

3. Hogy mi fog történni, az a történelem titka; hogy minek kellene történnie, azt az eszmény mutatja. De ezért küzdeni kell. Annál inkább, mert Isten nem az eredményekre, hanem a küzdelemre kötelez. Így remélhetjük az Ő segítségét is.

P. Révay Tibor S. J.

a Manréza igazgatója :

Családi napok.

Két-három éve, hogy Pécelen, a népleányok házában tartottuk az első

családi napot.

Egy-egy alkalomra 120—130 egyén jött össze. Ismerve a családi napok igen nagy hasznát, valóban érdemes arra, hogy az A. C. figyelme ráirányuljon és ezt az országban minél több helyen megvalósítsa.

Lényege az, hogy a népleányoknál megfordult hölgyek, akik szívesen emlékeznek vissza az ott töltött lelkigyakorlatokra, ráveszik férjüket, hogy bizonyos napokon családi napokra jöjjenek össze. Így eljön a férj, a feleség és a nagyobb gyermekek is és azon a napon négy előadást hallgatnak. Szentmise vezet be a családi napot és az előadásokon legalább egy beszéd a lelkigyakorlatos témák körül forog. Az alapigazságokat tárgyalja, azután a következő inkább a családi életre, a nevelésre vonatkozik ; a hitvesek egymás iránti szeretetéről, hűségéről, az egymás iránt tartozó engedelmességről szól, a gyermeknevelés problémáját öleli fel. Legutóbb már kibővült azzal, hogy orvosok is résztvettek a családi napokon. Így Bochkor Ádám és Csaba Margit. Ezek orvosi szempontból tárgyalták a házasságot, annak előnyeit és azokat a hátrányokat, amelyek a házasság szentségével való visszaélés következtében keletkeznek. Az egész nap folyamán rendszeren két gyónató állott a közönség rendelkezésére. És gyóntak igen sokan, mise előtt és alatt, de egész nap, úgy hogy többen dél felé jutottak szentáldozáshoz. Ezek a gyónások igen kiadósak voltak. A családi napok a nagy horderejű jegyesoktatásokat is sok esetben pótolják.

Bámulatos tudatlanság van a jegyesek és hitvesek között a családi életre vonatkozólag. A közönségnek igen jó része például megengedhetőnek tartja a hitvesi érintkezésben a kíméletet. Igen sokan nem ütköznek meg a magzat korai elhajtásán, mert hiszen a gyermek — téves véleményük szerint — akkor még nincs életben. Igen sokan megengedhetőnek tartják az érintkezés után való kimosakodást, ami pedig természeténél fogva gyilkosság. És így élnek az ő világukat téves lelkiismerettel a legnagyobb bűnökben, aminek igen szomorú következményei vannak.

A családi nap tehát arra alkalmas, hogy a legdiszkrétebb családi kérdésekről az illetőkkel beható beszélgetést folytathassunk. Az eredmény bámulatos. Nem nagy a lelkigyakorlatok hatásával összehasonlítva, mert hiszen igazi mély szántást a lelkekben a lelkigyakorlat visz végbe, de arra alkalmas, hogy olyanok, akik lelki gyakorlatot még nem tartottak, egy kissé belekóstoljanak ezekbe a házassági dolgokba egyházi szempontból, erkölcsi szempontból, felvilágosítást kapjanak és igen sok esetben megtérjenek. Nemcsak hitvesek, hanem menyasszonyok és vőlegények is megjelennek ezeken a napokon és akkor megadjuk azt a tanítást, ami a jegyesek oktatásánál volna helyén. A jegyesoktatás tényleg igen sok hiányt mutat fel, illetve sok helyen nem is létezik. Néhol csak arra figyelmeztetik beiratkozásnál az illetékeseket, hogy minden okmányt hozzanak el magukkal és a taksát és ezzel kész a jegyesek oktatása. Ennek igen szomorú következményei vannak azután. Bámulatos némely menyasszonynak tájékozatlansága a házasságról. És minő kellemetlen következményei vannak, mikor hitvesi kötelességeiket illetőleg teljes tudatlansággal lépnek házasságra. Az ember csodálkozik azon a bámulatos ártatlanságon, amely ebben a Babilonban nem ritkán található. Sok bajnak az okozója a tudatlanság. Ugyancsak ez tapasztalható néha az idősebb házasoknál. Bizonyos álszemérem jelentkezik náluk, amely rendesen súlyos bűnök okozójává lesz. Attól az időtől kezdve, amikor a nő a természet rendje szerint gyermekeknek életet nem adhat, akár-

hányan tartózkodnak a hitvesi érintkezéstől és ezt követelik a férjüktől is. Aminek következménye az idősebb férfiaknál a gyakori házasságtörés. A péceli lelkigyakorlaton résztvevett idősebb nők hálás köszönetüket nyilvánították ismételten azért, hogy ezen balhitűk helytelensége felől felvilágosítást kaptak. Megtudják azt, hogy a Szent Ágoston által megállapított három célja a házasságnak : a gyermekáldás, a nemi vágyak kielégítése és a kölcsönös támogatás, amiről ők eddig sohasem hallottak.

Világos, hogy a családi nap két papnak a munkáját teljesen leköti, úgyhogy kora reggeltől késő estig az ember rendkívül igénybe van véve, amit azonban szívesen lehet megtenni, mert hiszen ez lelkiarató számba jön. Nem ritka eset, hogy a fiatalembereket, nagylányokat ki kell oktatni a kötendő frigy helyességéről vagy helytelenségéről. Akárhány esetben derék, tisztaéletű lelkes fiatal emberek idealizmusból és szerelemből akarnak házasságot kötni náluknál idősebb nőkkel, aminek rendszeren egy pár évtized múlva igen szomorú következményei vannak ; erre az illetők nem is gondolnak. Igen hálásan fogadják az oktatást, hogy e tekintetben másfelé irányítsák a figyelmüket. A nők természetesen örülnek, hogy férjhez mehetnek és ők kevésbé befolyásolhatók a tekintetben, hogy az ilyen frigytől elálljanak, de annál inkább lehet jó irányban hatást gyakorolni a férfiakra.

Ezzel bevilágítottam a családi napok tartalmába. Ami a szükségéseket illeti, Pécelen minden rendelkezésre áll : szép park, modern épület, a népleányok részéről kedvesség, szeretet, figyelem, elsőrendű ellátás. Igen olcsó, mert hiszen 1.60 P-ért adják a háromfogásos ebédet. Ilymódon a pesti urak és hölgyek részére valóságos élmény testi-lelki szempontból egyaránt. Hogy kellemes hatást váltson ki a családi nap a lelkekben, szükséges, hogy ez a külső keret is meglegyen. Szent vikend. Fáradtságos heti, havi munka után kiruccannak, együtt vannak, kedvesen elszórakoznak, megtisztulnak, megjavulnak és a házaseletüket is egyszerűen, vígan és Isten áldotta módon folytatják. Természetes, hogyha két-

havonként tarthatnánk 120 személy részvételével családi napot, országos viszonylatban ez vajmi csekélység volna. De éppen azért jöttünk össze, hogy ezt az áldásos dolgot az egész országban terjeszteni tudjuk. Hála Istennek, szerzetesrendjeink többhelyütt olyan épületekkel rendelkeznek, ahol ez a családi nap kellemesen megtartható volna. Fontos, hogy ne itt a füstös főváros belsejében menjen végbe, mert a családi napnak az a varázsa, hogy kirándulnak, testileg-lelkileg felújulnak. Ügyelni kell tehát, hogy megfelelő helyet válasszunk. A férfi-szerzetesházak erre nem alkalmasak. Női nevelőintézetek, amelyekben a férfiaknak is alkalmuk van megjelenni az ilyen családi napok megtartására, alkalmasabbak. Itt egy bizonyos megszokottságot kellene áttörni. Tudvalevőleg a szerzetesrendek közelfekvő okokból nagyon ragaszkodnak a hagyományaikhoz.

Ez egy új intézmény, amely világviszonylatban sem nagy multra tekint vissza, de nagyon jól bevált és azért hullámmozott át hozzánk is. Bele kell nevelni a zárdákat. Hittanárok, igazgatók és mindazok az urak, akikre a zárdahölgyek hallgatnak, sokat tehetnek ezen a téren. Sok dolgot ad, az kétségtelen. Papokat, orvosokat, orvosnőket jó meghívni, akik azután tényleg a családi dolgokról tartanak megfelelő előadásokat. Ha a papok beszélnek a családi élet visszaéléseiről, nekik kevésbé hisznek, de amikor Bochkor és Csaba orvosi szempontból fejtegették a férfiak és nők előtt, hogy egy-egy abortus többet árt a női szervezetnek, mint 10 szülés; és a különféle belső bajok dacára a nő az ő egészségének és életének veszélyeztetése nélkül fogadhatja az Isten áldását: akkor ez átütő erővel hat a házastársakra. Bizonyos lelki kényszer hatása alatt távoznak és belátják, hogy a tudomány is a pap mellé áll; amit a pap hirdet, az egyúttal egészségügyi követelmény is. A nemi kérdéseknek a tárgyalása és a szülőknek az Isten-áldás elfogadására irányuló kötelessége nagyon szükséges elmélkedési tárgyak. Az előzmények után fölösleges bővebben beszélnem róluk. A családi napok terjesztésére törekedjenek!

2. Új mozgalom : mindkét nembeli serdültebb ifjúságot hozzászoktatni

a klubélethez.

Nem eredeti eszmém ez. Egy amerikai konzul felesége vetette fel és kérte támogatásunkat. Amerikában a klubélet a katolikus hívek javára rendkívül ki van fejlesztve. Nálunk kevésbé. A szigorú tanár urak a gyermekekkel atyailag is tudjanak bánni! Néhol nálunk is teadélutánokat rendeznek ; nagyon szép ; a tanárok legyenek atyák is. Így lesz bensőbb hatása az ő működésüknek. Az ilyen szórványos összejövetelnek azonban nincs mélyebb hatása. A klubélet kifejlesztésére alkalmas a cserkészlet, a kongregáció is. Lehetne ezt másképen is megfogni. Pl. Nagysallóban a gyerekek egész nap ott vannak az apácáknál, úgy kell őket hazaverni, mert az apácák kertje a gyermekeké, ott játszanak, verekednek, birkóznak, szórakoznak stb. Édes otthonuk az iskolaépület. Élesden az Angolkisasszonyok ugyanilyen szellemben működnek. A protestáns gyermekek annyira megszerették a sok játék, a velük való foglalkozás alatt az apácákat, hogy alig akarnak protestáns templomba menni, mind a katolikus templomba kíváncsiak, pedig nem oda küldik őket. Emiatt a tanfelügyelőség rá is írt az apácákra, de nem lehetett semmit sem változtatni, mert a gyerekek Jézus Szívét akarták imádni, akinek képe elé a protestáns templomban le nem térdelhetnek. A Horánszky-utca 20. szám alá az egyetemi hallgatóknak szabad bejárásuk van, olvashatnak, diskurálhatnak, itt meleg szobát, világítást kapnak díjazás nélkül és megvan az ő klubszerű életük. Mily jó volna az, ha például minden neveléssel foglalkozó szerzet, férfi vagy női, az ő házában, iskolájában egy termet klub céljára rendelkezésre bocsátana, hogy az ifjúság, a nála végzett ifjúság odamenne, állandóan érintkezni volt tanáraival, mesternőivel és most már az életrevalót kapná. Mert a mi középiskoláinkban sok elvont ismeretet kapnak, nem közvetlenül az életre készítik elő őket. A középiskolákból kikerült mindkét nembeli ifjúság sokszor szégyent hoz ránk, nevelőkre.

X. Pius egész nevelési rendszerünket hibáztatta, megfordította, amikor a korai szentáldozást előírta és ezzel a krisztusi alapra jobban ráépítette. (Jorió kardinális.) Ez is új szellem, amely nehezen tör utat magának. Éppen a konzervativizmus miatt, talán azok az intézetek, amelyek nem szerzetesházak által vezetettek, könnyebben tudnák megvalósítani, hogy gyermekeik a középiskola elvégzése után klubélet révén az összeköttetést tanáraikkal fenntartsák, bár itt a világi emberek családos élete, kisebb buzgalma szolgál nagy akadályul.

3. A családi napok betetőzéséről, vagyis

a házasság szentségéről

kell még szólani. A családi napok akkor felelnek meg az ő hivatásuknak, hogyha az egész életre szóló közösséget eredményezték a hitvesek között. Nemzetünk rákfenéje az 1894-ben törvénybe iktatott polgári házasság. Az A. C.-nak, ha a családok érdekében akciót indít, mindenütt és minden alkalommal a polgári házasság ellen kell beszélnie. Hiába beszélünk mi a családról, ha a család számára az Isten adta védelmet intézményesen nem biztosítjuk. Egy külföldi bírálónk csodálja, hogy a magyar nemzet nem vette észre, hogy akkor esett szét részeire, amikor harmadszor volt miniszterelnök az, aki a nemzet sejtjét, a családot megtámadta és tönkretette a polgári házassággal. Tehát az A. C. vegye programmba a harcot a polgári házasság ellen. Már most a mi szónokaink mivel legyenek tisztában? Legyünk tisztában azzal, hogy az államnak szüksége van polgári házasságra, és pedig azért, mert nem vagyunk egyhitűek, mert nem vagyunk tisztán katolikus állam. Nemcsak bevett, hanem elismert felekezetek is vannak az országban. A bevett vallásokat támogatja, az elismerteket nem támogatja (baptista, mohamedán). Úgy hallom, hogy a zsidók is ebbe a kategóriába fognak tartozni. Azonkívül figyelembe veendő, hogy Magyarországon a felekezetnélküliség is törvénybe van iktatva. Ez tehát az a négy tagozat, amelyre figyelemmel kell lenni. Állami érdek, hogy ezen felekezetekhez, illetve nem

felekezetekhez tartozó egyéneknek a házassága is bizonyos állami ellenőrzés alatt legyen, az állam tudomást szerezzen ezeknek a házasságáról. Valóban kívánatosnak is látszik, hogy a felekezetek, felekezetnélküliek, a mohamedánok, baptisták és a zsidók házasságügyei állami felügyelet, megítélés alá essenek. Ezek számára tehát szükséges a polgári házasság.

Vannak nálunk felekezetek, amelyek bizonyos idegenkedéssel fogadták a polgári házasságot, de később nagyon megszerették és úgy látszik, most jobban érzik magukat a házasság megkötését, illetőleg felbontását illetően. Ha tehát nekik jólesik a polgári házasság, ám legyenek boldogok. Tehát — ha kívánják — legyen polgári házasság ezek számára is! De nekünk nincs rá szükségünk. Az A. C.-nak ezt kell folyton hangoztatnia. Azért tartanám szükségesnek azt hirdetni, hogy a polgári házasság eltörlésére vonatkozó törvényjavaslat úgy terjesztessék az illetékes tényezők elé és ebben mi katolikusok legyünk egy véleményen, hogy *nekünk* polgári házasságra szükségünk nincsen. A Codex Iurici Canonici, amely minket irányít, a polgári házasság egyik fajtáját sem ismeri el, tehát én sem ismerhetem el helyesnek. Miután most hála Istennek olyan időt élünk, hogy a kormány nem mindenkit kezel egyformán, például a zsidókat, ez az idő alkalmas arra, ismertessük el, hogy mi nem akarunk a zsidókkal egy húron pendülni a polgári házasság terén sem. Ha így állítjuk be a dolgokat, akkor a hátmögött lapuló felekezetek szégyelleni fogják magukat, hogy ők a zsidók kategóriájába helyeztessenek. Talán ők is ellenezni fogják a polgári házasság fenntartását. Így fogjuk meg tehát a kérdést és azt hiszem, ennek lesz eredménye; de ezért kell dolgozni! és mindig kell hangoztatni! A pest megyei törvényhatósági bizottságban három főispán alatt próbáltam felszólalni a polgári házasság ellen és követelni annak eltörlését, illetve azt, hogy a polgári házasság eltörléséért írjon föl a vármegye a kormányhoz. De javaslatot tenni a főispán előzetes engedélye nélkül nem lehet. Mindhárom főispántól pedig visszautasításban részesültem. Most nem lehet a háború miatt. Én a

háború előtt próbáltam, akkor sem lehetett, tehát nem ez az igazi ok, hanem hogy nincs igazi közhangulat a polgári házasság ellen.

A vegyesházasság talán nehézségeket okoz. Semmi nehézséget sem látok, mert amikor mi azt óhajtjuk, hogy a polgári házasság a katolikusokra nézve töröltesék el, azt kívánjuk, hogy az 1894, illetve 1895 előtti állapot állíttassék helyre, amikor szintén voltak vegyesházasságok. Most még kedvezőbb a helyzet, mint akkor volt, mert régen a vegyesházasság mindenképen érvényes volt, akár katolikus, akár protestáns pap előtt kötötték; most csak a katolikus pap előtt kötött vegyesházasság érvényes. A vegyesházasságok kevésbé szerencsések, mint a katolikusoké. Ha tehát érvénytelenül kötötték, elválás esetén a katolikus fél is szabadabbá válik, míg 1895 előtt ez nem volt lehetséges, mert a protestáns lelkész előtt kötött vegyesházasság a katolikus félre nézve is érvényesnek tekintett.

Ha mi erőszakoljuk a polgári házasság eltörlését, ezzel ajtót nyitunk aposztáziákra, mondják az aggodalmaskodók. Tagadom. Aposztázia szempontjából is előnyösebb helyzetben vagyunk, mint 1895 előtt. Mert 1895 előtt, a polgári házasság érvényrejutása előtt, ha a katolikus új házasságot akart kötni, azt csak úgy tehette meg, ha elhagyta hitét, és ennek következtében más felekezetbe lépett. Javaslatunk értelmében ha valaki elválk hitvesétől és új házasságot akar kötni, nem szükséges, hogy e miatt még más felekezetnek legyen tagjává, mert lehet felekezet nélküli is, ez pedig kisebb rossz. A felekezetnélkülivé válás is csak a házasság megkötésére szólhat, utána rögtön visszatérhet a katolikus hitre, bár szentségekhez nem járulhat. Azután akár visszatér, akár nem: az ilyen felekezetnélkülivé vált egyéneknek a gyermekei katolikusok lehetnek, mert Magyarországon nincs felekezet nélküli gyermek; az ilyen házasságból született gyermek vallási nevelése elő van írva. Tehát az illetőnek jogában van katolikus vallásban neveltetni gyermekeit. A polgári házasság eltörlése tehát jobb helyzetet teremt a magyar katolikusok számára, mint 1895 előtt.

Éppen azért helyes volna, ha az A. C. erre az állásonra helyezkednék, hogy a polgári házasság megkötésére csak a felekezetnélküliek, a zsidók és az elismert vallásban levők, esetleg a többi felekezetbeliek köteleztessenek. A házasság ügyében való bírászkodást csak a felekezet nélküliek, a zsidók és az elismert vallásokra, illetve azon bevett felekezetekre alkalmazzák, amelyek ezt a bírászkodást igénybe venni kívánják. A katolikusoknak az 1894 : XXXI. törvénycikk előtti jogállapotot állítsák vissza. A lelkész az anyakönyvvezetőt 5 napon belül értesíteni köteles a megkötött házasságról. Így az állam megkapja az adatokat, hogy kik vannak házasságban. Az olasz és portugál államokkal kötött legújabb konkordátumok a házassági ügyekben a bírászkodást elveszik a polgári fórumoktól és visszaadják az Egyháznak. Ha a Szentszéktől hozott ítélet a házasságot megsemmisíti, az anyagi következményekben a világi bíróság ítélkezik ; ez a helyes megosztás. Az Egyház ítélkezzék a lelkiekben, a világi fórum pedig az anyagiakban.

A vegyesházasság kérdésében igen sokan tudatlanságban vannak. A protestáns lelkész előtt kötött házasság érvénytelen. Rengeteg számban mennek végbe az ilyen érvénytelen házasságok. Újabb kedvezés az, hogyha a felek kauciót, reverzálist, vagyis írásos ígéretet tesznek, hogy összes gyermekeik katolikusán neveltetnek és a protestáns fél a katolikus nem zavarja a katolikus hit gyakorlásában, ilyen esetben Ószentsége a Sacra Paenitentiaria útján gyökerében orvosolja, feltéve, hogy a felterjesztést megíró gyóntatópap az erkölcsi biztonságot az ígéret teljesítésére nézve vállalja. Mi néhány száz házasságot így rendeztünk és mások is az országban ; ez az eljárás sok házasságot érvényesített. A katolikus fél lelkiismerete megnyugszik, a házasság szentségébe jut, az fölbonthatatlaná válik, a szentségekhez járulhat. Ezeket a házasságokat csak abban az esetben rendezzük, ha a protestáns fél nálunk vagy Pécelen lelkigyakorlatot tart. Kívánságunkat azzal indokoljuk, hogy bizalmat kell kelteni az illetőnek a Pápa Ószentségénél, hogy ígéretét teljesíteni fogja ; ez iránt pedig csak akkor tudok biztosítékot nyújtani,

ha a protestáns fél oly jóindulatú, hogy lelkigyakorlatot is tart. Ennek az a következménye, hogy a legnagyobb katolikus-gyűléssel eltelt férfiak jönnek lelkigyakorlatra és itt tátott szájjal hallgatják az elmélkedéseket, itt ismerik meg igazi mivoltában a katolikus vallást, amelyet eddig csak torzképben tártak eléjük. Vannak megtérések is, nem nagy számban, de mind beismerik, hogy feleségük jó hiten van és ezért nem ellenzik a gyermekek katolikus nevelését.

Ez ellen a rendezés ellen azt is felhozhatnánk : mi lesz a gyermekekkel? Az ilyen gyermekek törvényileg protestánsoknak tekintendők. A protestáns hitben fölnevelt, illetve a törvény szerint protestáns vallásban nevelendő gyermekek iránt a Sacra Paenitentiaria igen elnéző. Jól tudja, hogy lehetetlent nem kívánhat. Beéri a gyóntató azon nyilatkozatával, hogy a katolikus fél a protestáns nevelést tőle telhetőleg ellensúlyozni törekszik, ami kötelessége is. Ezt a katolikus félnek frásban is ki kell fejeznie. Ez az ő cautioja, ami a születendő gyermekek katolikus nevelésére is kiterjed. Segítségünkre lehet továbbá a belügyminisztérium 1934-ben 232.977. szám alatt hozott elvi jelentőségű határozata is, amely szerint azok a gyermekek, akik a törvény ellenére más vallásban (katolikus) neveltetnek, kivételes esetekben tovább is ebben a vallásban nevelhetők. Ezt nem is kell kérni az árvaszéktől, hanem csak bejelenteni. Az árvaszék nem adhat engedélyt a törvény ellen, de tudomásul veheti. Ha pedig az árvaszék kedvezőtlen határozatot hoz, ezt lehet másodfokon a közigazgatási bizottsághoz, harmadfokon a belügyminiszterhez megfellebbezni. Addig pedig, míg az ügy ezeket a hatóságokat végigjárja, a gyermek a katolikus hittanból a fenti belügyminiszteri rendeletre való tekintettel osztályozható. A protestánsok ezt a miniszteri rendeletet sokkal többször veszik igénybe, mint a katolikusok. Kapjunk észbe és éljünk vele!

Tehát a családi kérdésekben igenis nagyjelentőségű változásokat tudunk létrehozni, csak álljunk a sarkunkra és dolgozzunk! Isten nevében!

Irodalom.

- Burger—Csürös : *Bölcsőre hulló fények és árnyak.* (Korda r. t.)
- Blazovich Jákó O. S. B. : *A legfőbb válság.* (Korda r. t.)
- Dr. Czapik Gyula : *Beszédvázlatok családi triduumra.* (Korda r. t.)
- Dormuth—Schneider : *Katolikus családi nevelés.* (Szent István-Társulat.)
- Doros Gábor : *Házasság gondozás.* (Magyar Családvédelmi Szövetség.)
- Jámbor László S. J. : *Hetedik a házasság.* (Korda r. t.)
- Mateo : *Jézus, a Szeretet Királya.* (Szalézi Művek.)
- Radványi : *Család és élet.* (Szent István-Társulat.)
- Dr. Schütz Antal : *A házasság.* (Szent István-Társulat.)
- Tóth József : *Most hová . . .* (Magyar Vöröskereszt.)
- Uhl Antal : *Szülők vallásos gyermeknevelése.* (Korda r. t.)

Dr. Nyéki Kálmán

püspöki tanácsos,
egyet. tanárhelyettes:

Fajelmélet és katolicizmus.¹

Mikor a személyes Isten eszméjének ragyogása elhomályosul a lélekben, a vallási magatartás helytelen útra tévedve, a *Teremtő helyébe a teremtményt állítja*, hogy azt imádjá. Így tettek már a Szinai-hegy tövében táborozó zsidók is, midőn az isten-hegy titokteljes magasságából szívük mélyéig hatoló isteni hangot feledve, az Elő-Ázsiában elterjedt termékenység-kultusz tárgyát: a tenyészet gondolatát, a termékenységet jelképező fiatal bika szobrát, az arany bikaborjút részésítették vallásos tiszteletben. A modern ember is hasonló jellegű bálványok körül ugrándozik. Egyesek az emberiség kulturális-technikai haladását, mások a gazdasági és szociális jólétet (szocialisták), ismét mások a zsidókérdés megoldását, spiritizmust vagy valamilyen kulturális programot, sőt egyenesen a vallástalanságot (bolsevizmus) teszik meg bálvánnyá, életprogrammá, az emberiség minden bajának orvosszerévé. A közelmúltnak ezekhez az *álvallásaihoz* járul a legutóbbi évtized *fajimáddása*. Ez az áramlat is álvallás, mert az igaz vallás által az igaz Isten iránt megkövetelt hatékonyságú hitet, áldozatot és odaadást kíván követőitől, tehát olyan magatartást, amelynek pszichikai ereje bizonyoságot tesz ennek a magatartásnak vallási jellegéről. A vallás szférájában felmagasztosított faj fogalma is kézzelfoghatóan igazolja a régtől fogva ismert tényt: az ember nem élhet vallás nélkül, nem lehet történelmet csinálni az emberi lélek legátfogóbb szellemi megnyilvánulása, a vallás nélkül.

Szomorúan tapasztaljuk korunkban, hogy széles nép-

¹ Lásd bővebben *Dr. Nyéki Kálmán: Vallás és faj*. Budapest, 1941. (Kiadta a Szent István-Társulat, 513 oldal.)

rétegek körében az igaz vallás helyét jelenvilági hit próbálja betölteni. Azonban a tömegek lelke az evilági életfelfogás sivárságát tartósan nem bírja el, azért emésztő vallási igény szomjúsága kél fel a lényegében, legbelsőbb mivoltában vallási lény: az ember lelke mélyén. Így lesz a mai kor emberének lelkében a faji gondolat diadalmas térhódítása és felkapottsága következtében Isten helyett *Istenné a faj* vagy a nemzet fogalma. Ettől a vallási színezetet öltő faji világfelfogástól csak fokozatban különbözik az úgynevezett *magyar világnézetnek* adott körülmények között a kereszténységre veszélyessé válható egyik-másik árnyalata. Nekem magamnak mondotta — külföldről beszivárgó gondolatot szajkózva — középosztályunk egyik meglett korú diplomás tagja: kiirtjuk a zsidókat Európából és velük együtt fog eltűnni innen Jehova is. Az ilyen nyilatkozat helytelenül értelmezett antiszemitizmus jele; a keresztény vallásra naivitása miatt ártalmatlannak látszik. Legmélyebb gyökerében azonban abból a faji világszemléletből ered, amely legfőbb értéknek a fajt tartja és ezt bálványként leplezetlenül oltárra emeli.

Észre kell vennünk és tudatosítanunk kell:

A faji világnézet korunk leghatalmasabb mozgalma, a XX. század legjellemzőbb, leghatékonyabb új áramlata. Ennek sokféle ágazó és rendkívüli módon bonyolult probléma-tömegében a vallás és faj kérdése elsőrendűen fontos helyet foglal el. Hogy ebben az utóbbi kérdésben mit vall a ma és a közeljövő embere, az egyáltalán nem közömbös, sőt létkérdés a katolicizmusra, — ezen is túl — az egész kereszténységre nézve. A katolikus léleknek mindenkor sajátja volt, hogy minden herezisben, minden tisztulatlan törekvésben meglássa a tévedés mellett a jót is, a szemernyi igazságot is, amely valamilyen alakban és fokban ott rejtőzik minden téves eszmerendszer mélyén. Nekünk is kötelességünk a vallási jelleget magára öltő faji világszemléletben a vallásról és a kereszténységről alkotott tévedés mellett meglátni az igazságot, a pozitív értéket.

1. Első kötelességünk azonban a faji világnézetben uralkodó **tévedés felfedése és elutasítása**. A vallási színezetű faji világnézet *egyik tétele: a kereszténység zsidó faji vallás*. Ez az állítás viszont egy másik, tágabbkörű állításból ered: mivel a faj az ember összes szellemi megnyilatkozásának meghatározója, azért *a vallás is a faj függvénye*. Ennek a két állításnak értékét az egyetemes vallástörténet jelenségeinek bizonyágtétele alapján vizsgáljuk meg; igaz-e az, hogy az emberiség vallásaiban faji okokból származó típusok különböztethetők meg? Még közelebbről kifejezve: igaz-e, hogy van indogermán, szemita és keletázsiai vallástípus? Ha igen, akkor a vallás valóban a faj függvénye s akkor továbbmenőleg — a kereszténység is a zsidó faji lélek szülöttje.

A vallástörténet mint profán tudomány a vallások történetének jelenségeiből elfogulatlan ténymegállapításként élénk adja, hogy a vallásokat faji alapon típusokba osztani nem lehet; nem állítható ugyanis, hogy van személytelen isteneszmét valló indogermán vallástípus és személyes isteneszmét hirdető szemita vallástípus. A személytelen isteneszme előfordult a szemitáknál is (zsidóknál Philon, kabbala; a szírek újplatonizmusa; az iszlám szufizmusa), sőt Kínában is (taoizmus). Viszont az indogermánok vallástörténetében túlsúlyban volt a személytelen-panteista isteneszme mellett (India, a görögök orfizmus és újplatonizmusa) a személyes isteneszme. Ha tehát a profán vallástörténeti szemlélet megállapításai szerint nem igazolható a faji vallás elméletének az a tétele, hogy a fajtól származik a vallások *tartalmi* meghatározottsága, akkor nem áll az a másik tétel sem, hogy a kereszténység a zsidó faji lélek vetülete.

Tehát *merőben profán vallástörténeti ténymegállapításal* is bizonyítható, hogy a keresztény tan keretébe tartozó Ószövetség vallása nem a zsidó faji lélek párázata. Egyébként *ezt a zsidók vallástörténete is megerősíti*: a zsidók nehezen hajoltak meg az Egyisten törvényeinek kemény előírásai előtt, újból és újból átpártoltak a környező népek vonzó természetkultuszához, a magaslatok és lombos fák alatt tisztelt életvidám istenekhez, Baál-

hoz és Aserához. Hogy a természetvallás mily veszedelmet jelentett az egyistenhitre, azt Jeremiásnak még a Kr. e. VII. században is jogosan elhangzott vádja bizonyítja: Izrael «elment minden magaslatra és minden lombos fa alá, hogy ott paráználkodjék» (Jer. 3, 6.). Az egyistenhit nem volt ingyére a földies gondolkodású és érzéki népek, úgyhogy a bálványimádás ellen küzdő próféták maguk voltak a legszenvedélyesebb antiszemiták. Küzdelmük azt igazolja, hogy nem az Ószövetség kemény törvényvallását, hanem a termékenység és szerelem földszülte kultuszát, Baál és Asera tiszteletét lehetne a zsidóság faji igényeihez megfelelő vallásnak nevezni.

Honnan eredt tehát az Ószövetség emelkedett szellemű vallása? A zsidók saját lelkükből nem meríthették, hiszen földies gondolkodásuknak, ingatagságuknak és befolyásolhatóságuknak számtalanszor tanujelét adták a bálványimádásba való többszöri visszaesésükkel. A környező kultúrnépek (Babilon, Egyiptom) sokistenhitű vallásának értelemzavaró világából sem meríthette a zsidó nép a tiszta egyistenhitet. Ennek állandósága, törhetetlen benső ereje és kiválósága élesen szembe helyezkedett a körülötte hullámozó sokistenhit vakságával. Nincs más magyarázat tehát: Isten maga adta és prófétái útján maga tartotta meg épségben az egyistenhitet. Isteni kinyilatkoztatás nélkül meg nem magyarázható a zsidóságnak egyedülálló és a vallástörténelem folyamán példa nélkül való vallási fejlődése. *Az isteni kinyilatkoztatás* úgy jelenik meg a pogány vallások sokistenhitének vérszopó borzalmai és állatképű istenei között mint a sötétségbe felülről adott fény és a vallástörténet útvesztőiben, szakadékaiban eligazító útmutatás a vallás beteljesedett eszménye: a kereszténység felé.

Aki a kinyilatkoztatást el nem fogadja, az máris kiengesztelhetetlen ellentétbe került a kereszténységgel, kénytelen *saját vérének szavára* hallgatni mint kinyilatkoztatásra és legfőbb erkölcsi szabályra. Az ilyen ember csak faji értékeibe helyezheti és helyezi is bizodalmát. De vajjon a saját fájában bízó hősi-harcos életfelfogást nem érheti-e csalódás? Nem eshetik-e áldozatul a csalóka önáltatásnak? Aki kizárólag csak saját faji érté-

keiben bízik, annak megszívleléséreméltó szavakat mond a német hitvalló evangélikusok egyik kiváló hitvédője, Künneth Valter a mult világháború után bekövetkezett lelki összeomlásról szólva: «Mi tudjuk, hogy ekkor a németek közül mily sokan veszítették el Németország és az északi lélek iránt való hitüket. A keresztény számára ily lelki összeomlás lehetetlen. A keresztény ember való-ságlátása illúziómentes, mert tekintettel van a jelen-világ félelmetes sötétségeire is, számol az emberi gyön-geséggel és éppen azért hitének erejével járja félelem nél-kül az életutat a megrázkódtatások és a csapások idején».

2. A faji világnézet bírálata kapcsán kötelességünk, hogy tévedése mellett meglássuk a benne rejlő igazságot és az általa képviselt jogos korigényt is.

A faj kétségtelenül érték; az Egyház a fajt Isten teremtő terveiben beletartozó tényként veszi és ezért indokoltnak tartja a *faji sajátosságok ápolását*. A faj érté-keinek védelme és a faj érdekeinek kivívása azonban nem ölthet oly mértéket, hogy a *modern nacionalizmus* kárhozatos túlzásai, kóros kinövésai jussanak felszínre. A napjaink nacionalizmusának túlzó formájában lábra-kapott sovinizmus határtalan fajgyűlöletet szít, a ter-mészetjoggal ellentétes közjogi intézkedéseket sugall, olthatatlan hatalmi vágyat, józan belátást nem ismerő önzést, a gyengébbnek elnyomását, mohó dicsőség-vágyat, szertelen és mindent letiporni akaró imperializ-must növel nagyra. Kielégíthetetlen uralmi vágynak nem szab határt a jog és erkölcs által parancsolt meg-kötöttség és lelkiismereti gátlás, hanem csak uralkodni akaró erőinek végessége, elfogyatkozása. A modern nacionalizmusnak ezeket a túlzásait elszigetelni nem lehet egy nemzet kiváltságaként saját uralomvágyának gátlásmentes érvényrejuttatására. Más nemzetet is elborít a túlzó nacionalizmus tüze és így a nemzetek között való jóviszony és érintkezés területén oly kóros és kárhozatos állapot következik be, amely a modern nacionalizmusnak belátást és mérséklést nem ismerő elveit az *abszurdumig* fokozza. Ezzel a modern naciona-lizmus elérkezett végkifejletéhez és önmagát megsemmisítő vagy legalábbis lefékező válsághoz. A válság

megoldása két úton lehetséges, vagy a szembenálló küzdőfelek kölcsönös *pusztulásával*, vagy pedig a túlzó sovinizmus, a hipernacionalizmus lázából való kigyógyulással, *kijózanodással*.

Az Egyház mint a népek anyja aggódó szemmel nézi az egymást marcangoló keresztény népek szörnyű küzdelmét. Mikor elítéli a faji gondolat túlzásából eredő igazságtalanságokat, arra inti a népeket, hogy a kétségtelenül fennálló faji különbségek esetében is *ne azt tekintsék* és hangsúlyozzák a népek, *ami elválasztja, hanem ami összeköti őket*. Vegyék tehát inkább észre a közös humanumot, az egyetemes emberi vonásokat; több és hatékonyabb ugyanis a bennünket, embertestvéreket összekötő hasonlóság, mint a szétválasztó faji különbség.

Az Egyház tehát elítéli a faji gondolatnak a vallás és a nemzetközi élet területén jelentkező túlzásait, de ugyanakkor *helyt ad a faji értékek ápolásának a vallási élet területén*. Az örökléslélektan (G. Pfahler : Vererbung als Schicksal, Leipzig. 1932.) is megerősíti a vallástörténet megállapítását a fajnak a vallás területén jelentkező szerepéről: nem a vallás tartalmi meghatározottsága függ a fajtól, hanem csak *a vallás kifejezési módjának mikéntje*, vagyis a vallási eszmék átvételének és feldolgozásának módja, ahogy e vallási eszmék behatolnak a lélekbe és ahogy kifejeződnek és a gyakorlatban megvalósulnak konkrét cselekvésmódként különféle fajú egyének és népek életében. A modern örökléslélektannak e megállapítása igazolja az Egyháznak azt a kétévezredes gyakorlatát, hogy örök igazságtartalmát minden néphez a faji sajátosságok megóvásával vitte el; ezek érvényrejuthattak a kinyilatkoztatott vallás kifejezési formáiban és módjaiban. Nemzeti színezetet ölthetett a vallás szolgálatában álló szobrászat, festészet, építészeti stílus, egyházi zene és ének, a vallásos népszokások színpompája, az egyes népek theologiai irodalmának az egységes hitrendszerből megvont határokon belül különutakat járó szabadsága, az aszkétikus irodalomnak és a vallásosság formáinak (pl. a nemzeti szentek tisztelete) népenként változó sajátos jellege. A jelenben és a jövőben is kötelessége az Egyház minden hívőjének, hogy

a természetfölötti tan és a néplélek összhangja minél tökéletesebbé váljon. Arra kell tehát törekedni a nacionalizmusnak ennyire még sohasem tapasztalt nagyarányú fellángolása korában, hogy a vallás életető ereje tevékeny és életteljes módon egybeforrjon a néplélekkel; hadd jussanak érvényre a vallásos élet előbb felsorolt területein a faji értékek; hadd elégüljön ki a fajnak jogos vallási igénye a neki kijáró körben: a vallás kifejezési formáiban. Ezért dolgoznunk kell és ezzel elkerüljük a kereszténység fajidegenségének vádját; előmozdítjuk, hogy senki lelkében indokolt módon össze ne ütközzék hit és nemzeti érzés. Lehetővé válik ily módon a természetadta feltételeken nyugvó, igazán életerős keresztény vallásosság.

Ezért a célt kell fáradoznia minden keresztény népfiának. Mi is terjesszük ezeket a gondolatokat *Isten és haza* mélységesen összeforrott szeretetétől sarkalva. Ne csüggedjünk el, ha nemes törekvésünk közben kudarc is ér; gondoljuk meg: korunk lázas, válságban szenvedő kor. Ily körülmények között a vallás és faj kérdésének elfogulatlan szemléletéhez nem lehet meg sok ember lelkében a kellő tárgyilagos higgadtság és józan ítélet. *Időbeli távlat* kell ahhoz, hogy belássák az emberek a keresztény vallás és a faji gondolat között *mesterségesen szított ellentét* nagy tévedését. A keresztény hitnek a hazaszeretet és a faji értéket is ápoló belső gazdagságából reméljük: eljön majd az idő a népek mostani nagy lelki válságának megoldására!

Irodalom.

- Borbély István S. J.: *A nemzeti szocializmus katolikus szemmel.* (Kézirat gyanánt.)
 Huber Lipót: *Újkor és modern zsidók Jézus Krisztusról és a kereszténységről.* (Szerző kiadása, Kalocsa.)
 Dr. Nyéki Kálmán: *Vallás és faj.* (Szerző kiad., Szent István-Társulat bizom.)
 Dr. Nyéki (Klemm) Kálmán: *Kereszténység vagy faji vallás?* (Szerző kiadása.)
 Dr. Schütz Antal: *Magyar életerő.* (Korda r. t.)
 Dr. Somogyi József: *A faj.* (Athenaeum kiadása.)
 Dr. Somogyi József: *Eugenika.* (Athenaeum.)

P. Varga László S. J.

főiskolai tanár.

A mai szociális problémák keresztény megoldása.

A rendezőség által nekem kitűzött összefoglaló tételből csak egy szempontot ragadtam ki, amely mindnyájunkat közelről érdekelhet és élesen megvilágítja az elénk meredő apostoli feladat nagyságát. Aki csak törvényekben, rendszerekben és számokban gondolkodik, ma vajmi könnyen elhitheti magával, hogy a szociális kérdést a katolikus akció és Egyház nélkül is tökéletesen megoldják, amint azt számos, nem egyszer katolikus nyilatkozatokból is hallottam. Azt mondják, ma már mindenkiben megvan erre a teljes készség, a munkaadókban és államban éppen úgy, mint a munkásságban. Azt hiszik a lényegről egészen felesleges tovább beszélni és írni, mert csak a végrehajtás módzataira vonatkozólag lehet az érdekeltek között eltérés. Így beszél mindenki, aki meg van győződve, hogy megfelelő közellátási politikával egy csapásra leszerelhetjük a forradalmat és a jól megszervezett fogyasztás elnémt minden elégedetlenséget. Bár a most lejátszódó és várható világesemények hatása a gazdaságra egyelőre valószínűtlenné teszi az ilyen vérmes remények gyors teljeseését, annyi bizonyos, hogy megvan a társadalomban a komoly szándék a szociális kérdés rendezésére. Amint azonban az eddig látott számos kísérlet mutatja, a jószándék még nem jelent hozzáértést is, és a társadalompolitikai törvények műszakilag tökéletes végrehajtása sem hozza meg a kívánt eredményt. Olyan föladat ez, amelyet tökéletesen és maradandóan csak isteni erők birtokában lehet megoldani, s azért a mi apostoli munkánkra akkor is szükség lesz, amikor má-

sok mindent elkövettek már a társadalmi béke helyreállítására érdekében.

Mielőtt tüzetesebben meghatározzuk a mi szociális teendőnk mibenlétét, **legalább vázlatosan látnunk kell milyen irányt vett a legutóbbi időben a társadalmi fejlődés.**

1. Egyházunkkal szemben elfogult emberek is kénytelenek ma már elismerni, hogy a helyesebb szociális gondolkodás és a reformakarat kialakításában nekünk is jelentős, sőt egyenesen döntő szerepünk volt. Tudományos téren a forradalmi mozgalmak tévedéseivel szemben eredményes munkát egyedül mi végeztünk, mert amikor a szabad gondolat nevében folytatott szellemi tatárjárás következtében a társadalom nagy része teljesen elvesztette tájékozódó képességét a legfőbb életügyekben, és amikor a valóság biztos talajáról a legvadabb tévedések örvényébe csúszott, egyedül a katolikus Egyház őrizte és hirdette azokat az igazságokat, amelyek nélkül emberi közösség és társadalmi rend fönn nem állhat. Ennek a világosságnak birtokában egyrészt elvi alapon a tudomány fegyverével semmisítettük meg mind a kapitalizmus, mind a szocializmus tudományát, másrészt megmutattuk a helyes társadalmi rend mibenlétét és föléptetésének módját. Ugyanakkor pontosan megmondottuk, milyen romlás fenyegeti az emberiséget, ha idejében nem tér észhez. A megtérés nem történt meg és az összeomlás bekövetkezett, de az Egyházat némasággal vagy megalkuvással senki sem vádolhatja, bár a keresztyének közül nagyon sokan hódoltak meg a zsarnok közvélemény előtt. A Vatikán páratlan tekintélyének éles fénye számtalanszor hasított bele abba a szellemi éjtszakába, amelyben egyre nagyobb gyorsasággal vonultak föl a pusztulást hozó viharfelhők. Folyton csak azt hajtogatta ez a hitetlen társaság, az egyetemek bölcsei, az írás mesterei, a népgyűlések recsegő hangú táltosai, műveltek és barbárok egyformán azt harsonázták, hogy ők csak a tényeknek hisznek. Most itt vannak a tények és könyörtelen világossággal mutatják meg az isteni valóságtól függetlenített humanizmus, a technikai vív-

mányok, a magasfokú oktatás, a szociális alkotások, a forradalmak és a rengeteg szervezés, egyszóval a kultúránk egész ürességét. Nagy rohanás volt ez — a semmibe. Ez is tény, mégpedig olyan, amelynek logikája az isteni világrend érvényét igazolja, mert az összeomlás ennek a rendnek törvényei szerint ment végbe.

A^rszociális kérdést nem egyedül a szocialisták fedezték fel, de elsősorban a marxista mozgalom nyomása kényszerítette az államokat és a világ közvéleményét arra, hogy vele foglalkozzanak. Marx tudományos alkotása, amely tévedései ellenére is kétségtelenül nagyszabású volt, önmagában nem lett volna elegendő, ha az írást és embereket nem hevíti egy hatalmas erkölcsi szenvedély. Marx tudatosította a dolgozó tömegekben, hogy a kapitalista rendszerben a munkás és emberi munkaerő csak árucikk, mint a vas, a búza meg a szerszám. Az emberi méltóság megsértése és eltiprása miatt lázadó proletárság a szocializmusban vélte megtalálni azt a szellemi és politikai erőt, amely neki teljes elégtételt szerezhet. A mozgalom világnézete egyébként teljesen azonos volt a polgári osztályéval. Minden önálló bírálattal nélkül vakon magáévá tette divatos anyagelevűségét, amit akkor széltében-hosszában tudományos vívmánynak tekintettek. Egy ideig ez is előnyére volt, de aztán végzete lett, mert az addig vallási szempontból közönyös tömegekben tudatosította a hitetlenséget és lehetetlenné tette számukra az erkölcsi felemelkedést. Amilyen erős volt a bírálattal a szocializmus, olyan gyámoltalannak bizonyult az alkotó, az új rendet építő gazdaságpolitikában.

2. Egyrészt a kapitalizmus belső válsága, másrészt a szocialista kísérletek balsikere a **szociális reformra irányuló törekvéseknek teljesen új irányt adott**. A tekintélyi kormányzat alatt levő államok éppen úgy, mint a legtöbb demokrácia a megoldást a **hivatásrendiség valamilyen formájában keresi**. Az egész szabadelvű korszakon át az eszmét töretlenül csak a katolikus tudomány hirdette, meg a német romantikus iskola. Ma még nehéz eldönteni, mekkora részünk van abban,

hogy a hivatásrendi gondolatnak ismét nagy tekintélye van a világban, de annyit biztosan látunk, hogy számos szakembert és politikust egyedül a kérdés beható és tárgyilagos megismerése kényszerített erre a szemléletre. Rengeteg félrebeszélés, költséges és céltalan kísérletezés után fölfedezték, amit mi mindig tudtunk és hirdettünk. *Igazán nincs mit szégyenkeznünk a szociális tudományok képviselői előtt, de teljes megnyugvással sem nézhetjük ezt a nagy érdeklődést a rendi gondolat iránt.* Roosevelt a Nem Deal tervezetében, a fascizmus a Charta del Lavoro-ban, a franciák az egyeztető bizottságokban, a nemzeti szocialisták a munkafront megszervezésével, Salazar az új állam programjával és a legújabb svájci szociális mozgalom a kibontakozást többé-kevésbé mind a rendiség vonalán keresik, amikor a tőke és a munka egymás ellen folytatott áldatlan harcát véglegesen meg akarják szüntetni és a két osztályérdekkel szemben a közérdeknek igyekeznek érvényt szerezni. A jövő fogja megmutatni, mennyire sikerül majd e kezdeményezések alapján az igazi hivatásrendiséget kialakítani, *mert amíg a rendek csak az államhatalom egyszerű végrehajtó szervei lesznek, szoros értelemben vett rendiségről nem beszélhetünk.* Amint Amerikában a nagy tőke feleslegessé tette a szociális küzdelmeket a 3—5, sőt 20 dolláros napibérekkel, nem nehéz elképzelni, hogy egy napon az állam fogja biztosítani nálunk is a békebeli értékben számított 5 pengős legkisebb napibért. Ma ugyan rendkívüli viszonyok között élünk és a munkaerő hiánya miatt a mezőgazdaságban is hihetetlen magas napszámot kénytelen fizetni a termelő, de a megnagyobbodott országban a háború után lényegesen nagyobb lesz a kereseti lehetőség és a szaporodás csökkenése következtében állandó lesz a kereslet munkás után. E jelenségek összehatása minden valószínűség szerint a magas bérek állandósulását eredményezi, ami merőben gazdasági szempontból nézve a szociális kérdés megoldását jelentené, ha az csak gazdaságpolitikai föladat lenne. *Mivel azonban itt lényegesen nagyobb és nehezebb problémával állunk szemben, akkor is szükség lesz a mi apostoli munkánkra,*

amikor mindenütt intézményesen bevezették már a rendiséget.

3. Több okból nélkülözhetetlen ez a mi sajátosan keresztény szociális apostolkodásunk ; ezek közül most csak a két legfontosabbat emeljük ki :

a) Az első az a végzetesen hamis életlátás, amely a mai emberek nagy többségében kialakult. A polgári szabadgondolat és a szocializmus az emberek szellemi látókörét ijesztő és példátlan módon összeszűkítette és ennek folytán a mindenségből, az életből csak a legszegényebb részletet, az anyagi és érzéki valóságot látják, semmi mást. - *Nem lelki szegények ezek, hanem végső szellemi és erkölcsi inségben vergődő szegény lelkek, akiknek egész figyelme, aggodalma, törekvése, vágya, szerelme és értékelése csak az anyagi jólétre összpontosul, mert az élő vagy élettelen anyagon kívül más valóságot egyáltalán nem ismernek. A marxizmusnak rettenetes hagyatéka ez, és hatása alól az újabb keletű világnézetek sem tudnak szabadulni. Ha ez megvalósulna, a társadalom és állam egyetlen óriási hivatalbéli intézet lenne, ahol az élet egész bölcsességét egy rövid mondat tökéletesen kifejezné: az a legszerencsésebb ember, aki legkevesebbet dolgozik és legtöbbet élvez. Műveltek és műveletlenek ajkáról a teljes meggyőződés hangján, mint valami szent hitvallást halljuk szüntelenül ezt a vallomást. Amelyik társadalomban ez a felfogás általánosan uralkodó lesz, az megérett a bolsevizmusra.*

Ez a szellemi és erkölcsi elnyomorodás a mai proletárnak legnagyobb szerencsétlensége. Ezt a nyomort a legtöbb már nyomornak sem érzi, sőt szemükben az az egyetlen, magától értetődő okosság és egyáltalán nem tekintik veszteségnek, ha valaki életigényeit az állat szintjére szorítja. Ezzel a szocialista emberfajtaival állunk ma végsőkig menő közelharcban és benne testesül meg a mi korunk jellegzetes eretnoksége : *a teljes érdektelenség a léleknek és szívnek kultúrája iránt.* Mint a szovjetben működő egyik rendtársam jellemezte : gépmember gondolkodás és szív nélkül. Az ilyen jólét pedig, ha megvalósul, huzamosabb ideig meg nem

állhat, sőt egyenesen megsemmisíti önmagát. Más szóval az anyagi jólét állandóságát csak a lelki jólét erős fegyelme képes biztosítani. Ahol ez nincs meg, ott a féket vesztett szenvedélyek esztelen zsarnoksága lesz úrrá az élet fölött; ott az erő romboló erőszakká szilajodik és az általános erkölcsi züllésben elpusztul az anyagi jólét is. A materialista életlátásnak mindez szükségszerű következménye: az erkölcsi műveltség hiánya miatt egyre nagyobb lesz a társadalmi feszültség; ebből viszont forradalmak és háborúk születnek, megáll a termelés, az emberélet, munkaerő és tőke borzalmasan elfogy és az egyetlen úr az éhség marad. A társadalom minden rétegét erősen megfertőzte már ez a szellemi kór, *de a munkásságnak egyenesen hitvallása lett* a szocialista propaganda és nevelés folytán. Ha ilyen emberek forma szerint be is vezetik a rendiséget, abból komoly reform mégsem lesz, mert az igazi rendiség éppen az erkölcsi értékek uralmát jelenti a dolgozó társadalomban, *de materialista alapon gondolkodó és cselekvő társaságtól mélyreható erkölcsi erőfeszítést várni nem lehet.* A munkásságnak a rendi önkormányzatban döntő szerepe lesz, és ha szellemissége egészségtelen, a neki jutott hatalommal éppen úgy vissza fog élni, mint a szakszervezetekben tette. A szakszervezet ugyanis, ha csak érdekvédelmi alakulat maradt volna, a munkásságnak, sőt az egész társadalomnak nagy szolgálatot tett volna. A valóságban azonban hitoktató iskola lett, ahol a kereszténységet gyökerestől kitépték a lelkekből és helyébe a legvaskosabb vallástalanságot ültették.

Amikor tehát nagyon sokan csak azért választják a hivatásrendiséget, mert benne látják a szociális kérdésnek politikai és műszaki szempontból leginkább megfelelő megoldását, nagyon résen kell lennünk, hogy a régi komédiát ne adják elő új rendezésben. Ezért van szükség a mi apostoli munkánkra a szociális reform előkészítésében és végrehajtásában.

b) Ennek a munkának mibenlétét még közelebből is meghatározhatjuk. *Se a kapitalista, se a szocialista ember nem ismeri a társadalom természetes és kívánatos életformáját,* mert hosszú idő óta annyira állandósult

és intézményessé lett a rendetlenség, hogy az igazi rendről már fogalmuk sincs. Aki erről beszél, azon úgy csodálkoznak, mint a golyvások falujában egy épnnyakú emberen. A természettől parancsolt kívánatos életforma a szervezett közösség, amelyet a szociális igazságosság és a szeretet törvénye tart össze. Más alapon valódi közösséget létrehozni nem lehet. *XI. Pius különösen hangsúlyozza, hogy még a tökéletesen kiszolgáltató igazság sem terem teljes közösséget az emberek között, ha hiányzik belőlük a szeretet.* A legfőbb szeretet Krisztus Urunkban testesült meg s azóta egy emberfölötti személyes kapcsolat van az emberek között, mert az Istenember mindegyikünkkel jogilag azonosította magát, amikor kijelentette: amit a legkisebbnek cselekedtetek atyámfiai közül, azt nekem cselekedtetek. Isteni életlátás, isteni indítók és erők nélkül nem lehet okosan és tökéletesen elrendezni az emberi dolgokat, mert amint az egyén testével-lelkével az isteni valóságban és világrendben gyökerezik, éppen úgy a társadalmi élet is belőle fakad és csak benne állhat fönn. Ebből kiszakadva az egyén és tömegek élete igazában nem élet, hanem szálnalmas és ostoba vergődés, egyik nyomorúságból a másikba.

Még ha ezzel a materialista szemlélettel meg is teremtik a rendiséget, az nem lesz egyéb, mint a szocializmus valami újabb kiadása. A közösség alapja ugyanis csak az emberi személyiség helyes értékelése lehet. Könnyű elgondolni, micsoda zsákutcába kerül az a nemzet, amely az embert csak a szép szőke állatnak tekinti. (Nietzsche.) Ennek megfelelő lesz a magatartása önmagával az ifjúságával és a többi emberekkel szemben. Nevelési rendszerét, erkölcsi felfogását és jogrendjét ez az embertelen emberlátás sugalmazza és egész kultúrája a kultúra egyenes tagadása lesz. A legjobb esetben az ilyen emberekből kényszerrel fegyelmezett tömeg lesz, de nem közösség, mert ennek lelke az egymás iránti tisztelet, az ember isteni hasonlatosságának és rokonságának vallásos megbecsülése és a kölcsönös felelősség tudata. *A kollektivistá rendiséggel szemben áll a keresztény perszonalista rendiség, amely a közjót is a nemzet-*

tagok személyiségének szolgálatába állítja. Minden más megoldás csak a rendiség torzképe lesz. Egy újabb szociális eretnokség fenyegeti most a világot, de legyőzni csak akkor fogjuk, ha az eredeti rendiség felállítását magunk kezdeményezzük.

4. *Szívós és nagyvonalú munkát kell végeznünk, amíg az összes társadalmi rétegeket és osztályokat megnyerjük az új gondolatnak.* Jóllehet a rendiség elsősorban azt célozza, hogy a proletársorsból kiemelje a munkásságot, mégis minden valószínűség szerint ez az osztály éppen olyan keményen fog ellenállni a reformnak, mint akár a kapitalisták. Az osztályharc elve és szenvedélye mély gyökeret vert a munkások lelkében a sok évtizedes szocialista nevelés folytán. **Ezt a mesterségesen kifejlesztett ellenállást le kell győznünk,** mert a munkásság javarészeének készséges csatlakozása nélkül a rendiség reformját végrehajtani nem tudjuk. Ez a hatalmas tömeg öntudatra, szervezett erejének megérezésére ébredve történelmet csinál, tehát nélküle vagy ellene a sorsát intézni nem lehet. Ennek az osztálynak világforradalma tartja iszonyú ostrom alatt az Egyházat és a beléje vert tévedések, a szocialista messianizmus meg a féktelen gyűlölet hajtja újabb és újabb rohamokra a kereszténység ellen. Lelke át van itatva, meg van részegítve a diadalra vezető végső harc mámorától. A hamis dogmák e tömegekben érzelemtől tüzes eszmévé lettek és vakon meg vannak győződve, hogy a rombolás hallatlan erői, amelyek bennük feszülnek, az igazságosság rendjét fogják fölépíteni. Ilyen hittel szemben a legragyogóbb tudással és művészettel előadott beszédek is hatástalanok maradnak, mert az eleven és konok hittel szemben a szó varázsa erőtlen. Olyan belső forradalmon kell átesniök, amely mostani eszmevilágukat teljesen összerombolja és valami egészen újat teremt beléjük. *Csak akkor fognak megtérni, amikor a megváltás, az Isten, a kegyelem és az újjászületés egész lényüket megragadó és lenyűgöző élmény lesz bennük és nem pusztán tiszta fogalmakban kifejezett, de elvont igazság.* Nekik a szocializmus élmény s azért csak egy hatalmasabb élménnyel győzhető le.

Ámde erre csak a zárt lelkigyakorlatban tehetnek szert és sehol másutt. Abban a környezetben, amelyben ők élnek, abban a rontással teltett légkörben a legnagyobb igehirdetők szava is néhány óra múlva vértelen emlék marad és varázsa elillan életük szomorú valóságának szorításától. A rossznak, az anyagnak, a gyűlöletnek, a gúny zsarnokságának bűvöletéből akkor fognak kiszabadulni, amikor több napra egészen más, a hétköznapival egyenesen ellenkező környezetbe kerülnek. Ez pedig nem más, mint a zárt lelkigyakorlat.

Talán sokan kételkedve fogadják ezt a javaslatot, mert valószínűtlennek tartják a sikert. Azt hiszik, a munkásság lelkigyakorlatra nem kapható és ha fölállítjuk számukra az új Manrézát, az érdeklődés hiánya miatt hamarosan el is adhatjuk. Akik így gondolkoznak, ezen a téren még semmi tapasztalatot sem szereztek. Mi már nem egy ilyen kísérletet tettünk emberfölöttien nehéz viszonyok között akkora eredménnyel, amilyenre álmunkban sem mertünk gondolni. Olyan helyen is tartottunk lelkigyakorlatot, ahol a szomszédságban egész délelőtt egy rezesbanda gyakorlatozott pokoli zajjal és az embereink mégis szerzetesi komolysággal viselkedtek egész nap. Akkor is rendeztünk lelkigyakorlatokat, amikor a kenyértelenség miatti elkeseledésben még a földmunkások is nem Budapest vagy Róma, hanem csak Moszkva felé néztek hittel és esztelen reménykedéssel; volt nem egy eset, amikor úgy kellett kezdenem az elmélkedéseket: Barátaim, nem tudok rajtatok segíteni; mi itt a földön már nem sokat várhatunk se a jelentőtől, se a jövőtől, de legyünk okosak, józan magyarok és ne dobjunk oda mindent az ördögnek; ha a testünket meg is eszi a nyomor, legalább a lelkünket, az üdvösségünket ne vesztegezzük el. Azt mondták a nyomorultak: ez becsületes beszéd, meghallgatjuk az urat és a harmadik napon úgy gyóntak, mintha első áldozásra készültek volna.

Ha a forradalmak után bekövetkezett keresztény irányzat vezetőiben lett volna elegendő valóságérzék már régen állnia kellene legalább egy ilyen intézménynek valahol a főváros peremén egy csendes telken csak

munkások részére. *Hol állnánk ma a fővárosban, milyen más lenne ma a gyárak szellemi légköre, mennyire hitelét vesztette volna a szocializmus és kommunizmus a munkások szemében, ha évente csak kétezer proletár végzett volna ilyen lelkigyakorlatot!* Minden üzemben, a szocializmus legerősebb váraiban is harcos apostoli csoportok működnének és olyan eredményes papi munkát végeztek volna, amilyent a legjobb lekipásztorok légiójától sem várhatunk.

Ha nem akarjuk, hogy a holnapi szocialista államban egyedül mi legyünk az üldözött eretnekek és forradalmárok, még ma teremtsük meg a magyar munkásság Manrézáját.

Irodalom.

- Bangha Béla S. J.: *Magyarország újjáépítése és a kereszténység.* (Szent István Társulat.) Elfogyott.
- Csávossy Elemér S. J.: *Túlvilági valóságok és szociális problémák* (Korda r. t.)
- Dr. Kecskés Pál: *A keresztény társadalomelmélet alapelvei.* (Szent István-Társulat.)
- Dr. Kovrig Béla: *Korfordulón.* (Egyetemi Nyomda r. t.)
- Dr. Lacza István: *Lekipásztor és politika.* (Egyetemi Nyomda r. t.)
- *A keresztény állameszme.* (Egyetemi Nyomda r. t. Különlényomat.)
  - *Szociális Etika.* — A társadalmi, gazdasági és állami lét alapvető kérdései. Függelékben a nemzetközi és hazai szociálpolitikai törvényhozás fejlődése. (Sajtó alatt.)
  - *XIII. Leó pápa élete és szociális tanításai.* (Pályanyertes mfi.)

Cikkek:

- Dr. Lacza István: *Szabad-e a forradalom fegyveréhez nyúlni?* (Kat. Szemle, 1934. 9—10. sz.)
- *Egyház és Állam.* (Kat. Szemle 1941 szept.)
  - *Nőkérdés és kereszténység.* (Szociális Szemle. I. évf. 5. szám. Orsz. Szociálpolitikai Intézet [VIII., Szentkirályi-utca 7.] kiadása.)
  - *A Rerum Novarum félszázados jubileumára.* (Jelenkor. 1940. 13. sz.)
  - *Népképviselőlet vagy új rendiség?* (Jelenkor, 1940. 14. sz.)
  - *Korunk szociális mozgalmában.* (Egyházi Lapok, LXIV. évf. 1-2-3. szám.)

- Dr. Lacza István: *A hívő Salazar*. (Magyar Kultúra. XXVIII. évf. 20. sz. 1941.)
 — *A francia szociális katolicizmus*. (Magyar Szemle. XXXVIII. köt. 4. sz.)
 — *A rendiség a Quadragesimo Anno-ban*. Magyar Szemle. XXXIX. köt. 2. sz.)
 — *A négyféle szocializmus*. Közös és sajátos vonások az európai tekintélyi államrendszerekben. (Szociális és Karitatív Évkönyv. Karitás Központ kiad. 1942.)

Szociális tárgyú kritikák és ismertetések:

- Dr. Mieth I.: *Az eszme és lelkiség szerepe a keresztény társadalomtudományban*. (Kritika a «Theologia» 1941. évf.)
 Huszár K.: *A Kat. Akció szociális gondolatai 1934*. (Ismert. Kat. Szemle 1934 aug. sz.)
 Ibrányi: *A kamatkérdés erkölcsstudományi megoldása*. (Kritika: Közgazdasági Szemle, 83. kötet, 1—2. szám.)
 Tóth József: *Jog a munkához*. (Kritika: Magyar Kultúra. 1942. 10. sz.)
 Kovrig B.: *Embersors a szovjetéletben*. (Magyar Kultúra. 1942. 9. sz.)
 Dr. Molnár Frigyes: *Az emberért*. (Korda r. t.)
 Dr. Mihelics Vid: *A szociális kérdés és a szocializmus*. (Szerző.)
 — *Keresztény társadalomszemlélet*. (Szent István-Társulat.)
 — *Keresztényszocializmus*. (Magyar Szemle.)
 — *Új Portugália*. (Franklin-Társulat.)
 Mikos: *A Quadragesimo Anno gazdasági rendje*. (Pázmány Péter Irodalmi Társaság.)
 Tornyos S. J.: *A szociális kérdés*. (Mária Kongregáció kiadása.)
 Varga László S. J.: *Társadalmi etika*. (Jézustárs. kollégium, Szeged.)
 — *Új társadalmi rend felé*. (Magyar Kultúra.)
 — *Szociális reform és hivatásrendiség*. (Korda r. t. bizomány.)
 Várdi: *Szociális irányelvek*. (Pázmány Péter Irodalmi Társaság.)

Folba János

pápai prelátus,
ny. á. táb. vezéresperes:

Modern történelemszemlélet.

Abban a két szóban, amelybe megtisztelő feladatokat öltöztették, három fogalom vár magyarázatra: *a történelem, a történelemre vonatkozó szemlélet* és végül *a szemléletnek nem általános, hanem csak a ma látószögéből való értékelése.*

Az alkalom és a cél pedig, amely ezt az előadást szükségesnek minősíti, a körülírt anyagnak olyan különleges beállítást kívánja, hogy a triduum-, illetve a világnézet előadóinak legyen a szolgálatára.

I. Az előadó.

Úgy érzem, hogy az utóbbi követelménnyel kell kezdenem.

A világnézeti előadó életharcos. Feladata azonban nagyobb, mint a katonáé. Nem legyőznie, hanem meggyőznie kell. Nem embereket igázni, hanem szövetségeseket, barátokat, testvéreket szerezni. E célból a hozzáértésen és az elszántságon kívül felszerelésre is van szüksége. Csak az a felszerelés felel meg, amely magának biztonságot, az ellenféllel szemben pedig fölényt szerez. Ilyen pedig nem a *sok*, hanem az idő és helyzet által minősített *jobb*.

Legfontosabb segítő tényező e viadalban az idő, mint figyelmi határ. A psychotechnikai mérések szerint legfeljebb 21 perc. Ha ezen belül nem bírjuk az ellenfelet érdemben meggyőzni, elvesztettük a csatát. A figyelmetlen hallgató már nincs jelen; aki pedig nincs jelen, azon nem lehet győzelmet aratni. A következő eszköz a szó. A hallgatóság elfogultsága, tudatlansága, vagy ellenséges érzülete páncél, amelyen csak saját szó-

tára hatol át. Olyan közönség elé tehát, amelynek fogalmi szótárát és kifejezésmódját nem ismerjük, ne is lépünk. Ez a körülmény okolja meg, mért törekszünk hallgatóink hivatásrendi csoportosítására.

Megalkuvást nem tűrő szabály, hogy fegyverül csak minden részletében bizonyítható igazság szolgálhat. Csak ilyen nyújt biztonságot és nyugalmat az előadónak s hallgattatja el a figyelő ellenkezését. «Contra factum non valet argumentum.» De nem minden való esemény alkalmas reá. Csak a világosan áttekinthető. Nem kívánhatjuk hallgatóinktól, hogy egyszeri hallás alapján detektívfeladatokat, vagy keresztretjvényeket oldjanak meg.

Legyen az esemény ugyanakkor olyan, amely közelről érinti a hallgatót. Akkor van éle és ereje ; akkor vág. Amihez köze nincs, arra fel sem figyel.

De csinyján az erővel ! A lélektanban az erő csak akkor hat, ha valóban erő és nem erőszak. A különbség lényeges. Az erőszak kényszerérzést szül s ez ellen a hallgató áttörhetetlen frontot csinál, míg az erő készségre és behódolásra bírja. A hallgató azt akarja érezni, hogy felemelték és nem azt, hogy legyűrték.

Legfontosabb végül az adnitudás. Gondolatból, tudományból, csak azt és annyit adjon, amennyire a hallgatósnak van szüksége. A történelemszemléletben éppen ez az adagolás a legfontosabb. Olyan mint az orvosság. Egyéne válogatja. Helyesen megválasztva és adagolva életet, eltévesztve halált okozhat.

Egyben azonban ne takarékoskodják a szónok : szívével. Oldjuk fel mondanivalónkat annyi résztvevő, megértő, segíteni akaró szeretetben, amennyit az orvosság hatóereje és hallgatóink gyomra megbír. Itt a figyelemhatár nem szab korlátot, hanem csak az egészséges ízlés. Óvakodjunk a csömörtől.

II. Mit értünk történelmen ?

E módszertani bevezető után tisztázzuk az első fogalmat.

Engedjék meg, hogy a választ nem a magyar történelem szó etimológiai tartalmából, hanem a görög his-

tória szóéból merítsem. Meggyőződésem, hogy az utóbbi többet mond nekünk. Azután meg azt gondolom, hogy nyugodtan fordulhatok ahhoz a szóhoz, amely a nyelvújítás koráig a mi szavunk is volt. E görög szó a történelemben nemcsak az emberrel kapcsolatos eseményeket jelöli, hanem azok megtörténtének hiteles megállapítását és a bennük rejlő igazság keresését is.

Ebből az értelemről következőtve történelme csak az embernek lehet. Ebbe a történelemben azonban nemcsak a magavégezte tett számít, hanem minden esemény, amely küzdelmes életébe befolyt; akár elősegítő, akár gátló formában.

Mikor ez a történelme megkezdődik, sugara csekély, mint a vendéggént élő gyermek életéé, vagy az élet Robinsonjáé. De növekedése rövidesen rohamossá lesz. Biztos mértékünk reá az emberi nyelv. Történelmi sugarunk egyenes arányban nő tőszavaink szótárával, mélysége pedig a nyelv formáinak és szerkezeteinek a gazdagságával. Amíg csak az *én*-t ismerem, addig vajmi rövid e sugár és kicsi a történelmem. Amíg csak az *enyimről* van fogalmam, vajmi sekély. Csak amikor a névmásból nem futja; amikor embernek, dolognak, cselekvésnek, érzésnek száz és ezer nevet kell adnom; amikor ragoznom, fokoznom, hajtogatnom, képeznem és új és új kifejezésmódot kell kitalálnom, hogy tájékozódni bírjak és meg tudjam különböztetni a *te*-t, *ő*-t és *ők*-et, az *enyém*-től a *tied*-et, a *más*-ét: akkor van igazi történelme egyesnek, népcsoportnak, nemzetnek. Szegény szótárú népnek szerény a történelme; nagy kultúrájú nemzetnek pedig azért oly nagy a szótára és gazdag a nyelvtana, mert nagy a története. Utóbbira főleg a rendhagyó alakok az értékmutatók. Ahol az élet feltűnően sok rendhagyót termelt, ott a történelem forradalmi viharossággal növekedett és mélyült.

Ennek a történelemnek az eseményei nem elszigeteltek egymástól. Ép olyan összefüggés, kapcsolat, leszármasztási viszony, rokonság állapítható meg közöttük, mint a nyelv fejlődésében, mint a mondatok belső szerkezetében. Vannak egyszerű események, mint a nyelvben a tömondatok. Első látásra, első hallásra világosan

érthetők. Pásztor terelő munkájához, vásáros kirakodásához, iskolás gyerek, postás jövés-menéséhez nem kell magyarázat. De vannak komplikáltak is, mint az *aequivoc*, az egyformán ejtett, de külön értelmű szavak. Hogy mit jelentenek, csak a többivel való összefüggésükből lehet megállapítani. Mászt jelent pénztárt nyitni kulccsal, mászt feszítővassal. Más értelme van a fegyverhasználatnak csendőr, katona, vadász, útonálló, vagy a hóhér kezében. Vannak végül egész titokzatos események. Mikor megéljük őket, mintha előzmények nélkül, készen pattantak volna ki, akárcsak Zeus fejéből a fegyveres Pallas Athene s következmények nélkül tűntek volna el. Csak utóbb szédülünk bele bonyodalmas terjedelmükbe és mélységükbe. Pl. Valaki valahol súlypontján alátámaszt egy kis mágnestűt és elnevezi: iránytűnek. Látszatra apró, jelentéktelen történet. Valójában szinte beláthatatlan nagy dolog. Wasco de Gama, Columbus, Cook és az összes felfedezők, tengertjárók történelmét; India, Amerika, Ausztrália, a sarkvidékek felfedezését; az új népvándorlást, Európa gyarmattörténetét, gazdasági forradalmát és eltolódásait jelenti. Serajevo utcáján elsütnek egy revolvért és egy házaspár meghal. Az ujságok ezerszámra ismétlik a hozzá hasonló eseteket. De micsoda különbség! A többit elfelejtjük. Mert csak azok részére volt jelentőségük, akik vérkötelékekben, vagy rendészeti viszonyban voltak érdekelve. A serajevói eset nyomán azonban csodálatos dolgok történtek. Mintha az a revolvergolyó a világ tengelyének a csapágyát zúzta volna szét. Kifordult a sarkából. Az országhatárok sorompói lezárultak. Hetvenhatmillió ember hagyta ott otthonát, hogy négy világrész harcterein összecsapjon. 23 millió hősi sír domborult és 11 millió eltűnt után kutatott a kétségbeesett család. De azután sem nyugszik meg a világ. Egy csomó forradalom, világkonferenciák sora, külföldi gyermekakciók, devalváció, világnyomor és végül még véresebb világegés. Egy revolver dörrenés! Még most sem tudjuk, mért dörrent. Még soká fogjuk keresni az okát és sinyleni következményeit.

Nem mindig ilyen szomorú a komplikált esemény.

Valahol Itáliában a XIII. században, megjelent egy rongyos fiatalember. Beszélt és énekelt. Koldult és amit összekoldult, elosztogatta. Ismerősei szégyelték, a többiek nevtették. De csak ma. Holnap népvándorlás indul nyomában. A pápa azt álmodja róla, hogy Atlasként ő támasztja alá Szent Péter templomának quadereit s menti meg az összeroskadástól s a világ tanulni kezdi tőle azt, amit elfelejtett : a «Mi Atyánk» értelmét, a testvér szó varázsát, a szeretet érzését. A szétzüllött Európa népei egyek lesznek újra, mert megtanultak tőle ugyanegyet imádkozni, ugyanegyet énekelni, ugyanegyet gondolni, érezni, cselekedni, egymáson segíteni.

Más síkon hasonlót produkált egy ifjabb földije. Pont száz év előtt kezdte a kis libapásztor s a Don Bosco rövid életében azzal fejezte be, hogy csodálatos módon, üres kézzel és zsebbel több iskolát és ifjúságot mentő intézetet épített és népesített be, mint századának összes kultuszminiszterei. S mintha tovább élne ; a csoda folytatódik. Olvassák el a Szalézi Értesítőt.

Lehetne folytatni Prohászka-kon, Sonnenscheinokon, Salazarokon ; de azt mondhatnák ezek kivételek. Tudok köznapra valót is. Reverendám az okmánya.

Mikor a szabóm elhozta, azt mondotta róla, hogy még békeáru. Tehát Angliában szőtték, Skóciában fonták, Ausztráliában mosták, Tasmániában nyírták a gyapját. Maori juhász, ír cenzál, angol hajós, skót vállalkozó, manchesteri gépgyáros és munkás, egy sor nagykereskedő, azután finánc, vasutas és fuvaros, bankos és postás dolgozott, hitt és remélt szabómmal együtt és ami fő, élt reverendámból, mire hozzám került. És itt következik e köznap történetben a misztikum. Még ki sem fizettem !

Ime ez a történelem.

III. Mikor és hogyan lesz bennünk ebből a történelemből szemlélet ?

Akkor és úgy, ha nemcsak a felhozott esetekre, hanem az egész egyén és az egész világtörténelemre helytálló magyarázatot tudunk adni. Arra is, hogy ki, arra is, hogy mivel és hogyan tudta azt megcselekedni, ami történt ;

valamint arra is, hogy mért történt mindez s mi a végső célja. Mert kivétel nélkül kíváncsiak vagyunk reá, a kíváncsiságnak azzal az elkeseredett komolyságával és olthatatlan vágyával, amely a beszélni kezdő gyermektől a globetrotterig, a pletykáló asszonytól a történelemkutatóintézet igazgatójáig egyebet se tud, mint magának, másoknak kérdéseket formulázni reá. Túl a tudásvágyon, a bennünk élő boldogságéhség ösztöne sem hagy pihenőt, míg valami megnyugtató szemléletet nem szerzett magának. Mindegyikünkben egy-egy Thukidides, Salustius, Livius, Tacitus, vagy Plato, Aristoteles, Szent Ágoston, Szent Tamás, Carlyle, Goethe, vagy Madách szomja ég. Ha oltani nem bírja, belepusztul. Öngyilkos lesz, mint Cato, vagy lelkileg borul el, mint Nietzsche. Innen van, hogy nemcsak álmaink, veritékes munkánk, véres küzdelmeink fáradnak kielégítésén, hanem a nyelv-génius is. Boldogságunk teljét kifejező szavunk a koronatanuja.

Nem egyforma e szó. Nyelvcsoportonként eltérő. Ahogyan a történelem segített rajta formálni.

Az arab nyelv géniusa *«Mohamed paradicsomának»* építette fel. Kietlen puszta, szegénység és nélkülözés, állandó harc és keserves küzdelem ennek a népnek az élete. Mi lehetne más a teljes boldogság, mint a bőség és az élvezet telje?

«Gloria», *«salus»*, *«sláva»* szót alkotta reá a román és a szláv nyelvek géniusa. Neki a telt gyomor, az érzéki élvezet nem elég. Kitűnni, ragyogni is akar!

A germán génius *«Herrlichkeit»*-nek hívja. Legyőzött ellenség koponyáiból épített trónuson akar uralkodni. Boldogsága annál nagyobb, minél magasabb e trónus.

A gyökérnélkül való zsidó nép nyelv géniusa, melyet az élet úgy hajszol, mint az ördög szekerét a szél s amely oly sokat bujkál a sötétben, pihenőt keres *«Ábrahám kebelén»*. Requiem aeternam et lucem perpetuam! A földi élet vásárterén nem ér rá.

A történelemnek ez a nyelvtani tanuja azonban csak vágyat és szándékot fejez ki. A megoldáshoz máshol kell keresni a választ.

Általános fölfogás szerint történelmi szemlélet a

történelemnek encyklopedikus meglátása. Aki egy nevezőre tudja hozni a történelem eseményeinek célját és okát, kapcsolni tudja a következményeit, annak van történelmi szemlélete. Tény, hogy elejétől kezdve ebben az irányban dolgoztunk megszerzésén. Iszonyú munka volt ; de nem minden eredmény nélkül folyt le. Mikor ezt állítom, nem Hobbes és társai encyklopédiájára gondolok, hanem arra az első emberre, aki először próbálta rendszerbe szedni magában a maga és mások történelmét és megfogalmazta a közismert axiómát: *Historia est magistra vitae*. Ennek az embernek a neve milliő s nemcsak az írásban maradt könyvek szerzőinek a neve. Merem állítani, hogy minden normális agyú, nagykorú ember újra fogalmazta, mihelyt elégséges történelmet szenvedett át. Megengedem, hogy sok az epigon és kevés a mester ; sokban úgylanult, kevésben úgszerzett ; de bizonyos, hogy mindegyikünkben így él.

E megállapítással azonban nem állítom, hogy az axióma már szemlélet. Mert a sejtéstől a valóságig, a konvenciótól a meggyőződésig hosszú az út. Ezen az úton sok az akadály s azon elakadunk. A legtöbbjét az ú. n. történelmi paradoxonok állítják meg és ott is rekesztik. Százával van encyklopédiánk, amelynek ez a története.

Megakadtak a politikai és a kultúrtörténelem paradoxonjain. Hogy a nagy tömeg kevesebb, mint a kicsi. Hogy Róma, az *Urbs* több volt az *Orbis*-nál. Hogy Tibérius császár hatalmasabb volt a *Senatus Populusque Romanus*-nál. Hogy egy több lehet, mint a sok. Hogy Homeros felér egész Hellas, Dante egész kora, Shakespeare az egész világ íróival. Hogy az öreg Bachban, vagy Beethovenben több a muzsika, mint előttük és utánuk a többiben s hogy Kopernikus többet látott íróasztalán, mint az összes csillagászok valamennyi teleszkópjukkal.

Mások ugyanígy jártak a gazdasági történelem paradoxonjaival. Meg tudták szorozni a termelést és eszközeit, képletbe foglalni a munkára fordított erőket, meg rövidíteni az időt ; abban a pillanatban azonban, mikor

az embert próbálták bekapcsolni, számadásuk nem jött ki. A kőből csinált kenyér visszaváltozott sziklává s a kimondhatatlan számoszlopokkal kifejezett gazdagság nyomorúságnak bizonyult. A pénzzel együtt a rendszerek is, az elvek is devalválódtak és a világ tele zsebekkel éhhalállal küzdött.

Legnagyobb elakadás azonban az erkölcsi téren következett be. Évszázados munkával sikerült megszerkeszteni az «írott ész» codexét, ahogy büszkén a római jogot elnevezték, de a végére oda kellett írniok, hogy «Summum jus summa injuria». A történelmi botrányokkal nem boldogultak. Genserich győz, Stilikon elpusztul. A protekció arat, a tehetség nyomorog. A hazugság hetvenkedik, az igazság katakombákba szorul. E látszatokon nem bírtak úrrá lenni.

Akik a mélybe láttak és meg volt bennük a szerény alázat, bevallották, hogy emberi erő, emberi eszköz megfelelő szemlélet kialakítására elégtelen. Egyszerű okból. Nem ember gondolta el, teremtette meg a világot, nem ő indította útjára s nem is ő szabta meg célját. Úgy született bele. Nem azért, hogy alkosson, hanem hogy alakítson és alakuljon. Ezen a nyomon azután látta meg *Azt*, aki a szemet csinálta, meghallotta *Azt*, aki a fület alkotta s megérezte *Azt*, aki a boldogság után való vágyat ébresztette szívében. Tőle kezdett tanulni encyklopedikus meglátást.

Elmélete csak vázlat. Rengeteg a titok s az is marad. Meglátáshatára csak annyi, amennyit egy 'kised' is fel tud fogni. Gyakorlati szemlélete azonban oly tág és teljes, mint amilyen mély és nagy a *mennyekországa*.

Isten szóba és írásba foglalva ajándékozott meg vele bennünket. Annak az Egyháznak az eleven tanításában, amelynek parancsot adott: «Elmenvén tanítsatok minden népet és nemzetet». «Aki titeket hallgat, engem hallgat . . .» «Aki engem követ, nem jár sötétségben . . .» S megtalálhatók ezek abban az Írásban, amelyet szerzője után *Szent*-nek, tartalma után *Jóhírnek*, *Evangeliumnak* nevezünk.

Ott találjuk meg a történelem egyetemes kulcsát. „Nélküle semmit sem cselekedhetünk”, vele mindent,

amire szükségünk van. Azért úgy kell belekapcsolódnunk, mint „a venyige a szőlőtőbe”.

Törvénye egy: «*Szeresd Uradat és Istenedet . . . s felebarátodat mint önmagadat*». Abban benne van minden törvény és az összes próféták. Általa kezdünk látni, hallani, cselekedni, kitartani, tökéletesedni, vagy újrakezdeni; általa értjük a boldogulás egyetlen törvényét: «Aki nagyobb akar lenni, legyen mint a kisebb, aki parancsolni akar, legyen, mint, aki szolgál». Isteni paradoxon. Kulcsa a történelminek.

IV. A történelemnek a ma látószögéből való értékelése.

Szent Ágoston «De civitate Dei» című életművének is ez a gondolatmenete. Sok nyelven, magyarul is csak a minapában adták ki újra azzal a megokolással, hogy ő az «*első modern író*». Aki elolvassa, megéri a paradoxont, hogy mint lehet modern az 1500 esztendőös munka.

A modern «*ma*»-t jelent. Se multat, se jövőt. *Ma*-ja pedig csak Istennek van. Vele kapcsolatban se voltról, se leszről szó nem lehet. Egyedül ő az, aki *van*. Következőleg egyedül az ő gondolatai lehetnek a *ma*, a *van* gondolatai.

Azért kereste és találhatta meg őket nála Szent Ágoston s azért vállalta és vallja az Egyház.

Ide kell térnie szemléletet építeni mindenkinek, ha azt akarja, hogy *szemlélet*, hogy *történelem* és mindig *modern* legyen. Akkor ő is vallani fogja Szent Ágostonnal: Isten nemcsak megteremtette a világot, hanem gondját is viseli. Se véletlen, se elszigeteltség nincs. Az éj is, a nap is, a mosoly is, a könny is egy örök célt szolgál: a mennyekországát. Az ószövetség adventi homályában is, az újszövetség napfényében is. A régi Rómában is, amely ledőlt s az új Rómában is, amely sziklára épült. Öntudatlanul a világ fiaiban, tudatosan az ég gyermekeiben. Akkor, amikor a világ fiai rombolnak és maguk is pusztulnak, s akkor amikor az Isten fiai vértanuságot szenvedve is, örökké élnek.

A világ fiainak paradoxon. Isten fiainak világrénd.
 „A jó földbe vetett mag történelme. Miközben elrothad,
 százszoros termést hoz állhatatosságban.”

Irodalom.

- Balla Antal: *A legújabb kor világtörténete.* (Egyetemi Nyomda.)
- Bangha Béla S. J.—Ijjas Antal dr.: *A keresztény Egyház története.* 8 kötet. (Pázmány Péter Irodalmi Társaság.)
- Hóman—Szekfű: *Magyar történelem.* 8 kötet. (Egyetemi Nyomda. Elfogyott.)
- Hóman—Kerényi: *Egyetemes történelem.* (Révai kiadás. Elfogyott.)
- Dr. Hóman Bálint: *Magyar sors, magyar hivatás.* (Athenaeum kiadás.)
- Krammer: *Keresztény állam.* (Korda r. t. bizomány.)
- König Kelemen O. F. M.: *A keresztény egyházak egysége.* (Gyöngyösi ferences-könyvek 2. kiadványa, Gyöngyös.)
- Dr. Meszlényi Antal: *Magyar sorsunk őrei Mohácstól Trianonig.* (Szent István-Társulat.)
- Dr. Salac Gábor: *A magyar kul:úrharc története.* (Szerző, Szent István-Társulat bizomány.)
- Dr. Schütz Antal: *Isten a történelemben.* (Szent István-Társulat.)
- Székely: *Amiről eddig alig volt szó.* (Korda r. t.)
- Tamás: *Prohászka társadalomszemlélete.* (Szerző kiadása, Szent István-Társulat bizomány.)
- Váradi—Fekete: *Széchenyi tanításai.* (Studium r. t.)

Mihalovics Zsigmond

pápai prelátus,
az A. C. orsz. igazgatója.

A katolikus akció egyöntetű szervezése.

I. Az A. C. a «világtisztító kereszténység» jegyében.

Felségesen szép és borzongatóan nagy ma az a kérdés, hogy miként törhetné át a kereszténység az elszigetelés és visszaszorítás korlátjait és hogy a szellemi és társadalmi élet terén miként foglalhatná el azt a helyet, mely méltán megilletné őt. Hiszen meggyőződésünk szerint a kereszténység a legtökéletesebb gondolatrendszer és az emberiség boldogításának leggyönyörűbb programja.

Ez a nagy gondolat foglalta le egészen P. Bangha zsenijét s utolsó művében «A világhódító kereszténységben» az örök vizek zúgását már halló szelleme megegyezően fellobogott és ragyogóan írta le ennek a hódító hadjáratnak szinte minden részletét.

Ez különben az a nagy gondolat, mely az utolsó pápákat foglalkoztatta és amelyért az Actio Catholica mozgalmát elindították.

Bizonyára felesleges az A. C. lényegét és feladatait tüzetesebben ismertetni. Röviden csak ennyit: **Az A. C. az oltár körül összegyűjtött hívőket kívánja kivezetni a társadalom minden pontjára, hogy a nagy anyagi és szellemi összeomlások pillanatában az apostoli lelkű világiakkal megismételje a kereszténységnek azt a győzelmét, amelyet aratott a római impériumon és a barbár zivatarok felett.**

Rendkívül érdekes, hogy az Egyház éppen akkor tüzi ki a hódítást céljául, akkor szervez a laikusokból új és hatalmas hasereget, amikor látszólag a legnagyobb vereségek árnyékába kerül.

Most folyik az élet-halálharc a kereszténytelen, sőt

istentelen monstrummal, mind Európa, mind a kereszténység legvadabb és legbrutálisabb ellenségével. Ám az a hatalom is, mely leszámolni készül Európa e rettegetésével, félretolja a kereszténységet, mint használhatatlan valamit, helyébe világnézeti alapjául a vér dogmáját teszi, melynek logikáját ha átgondoljuk, a kereszténység pusztulásának rémületét látjuk magunk előtt megjelenni. Egy röpirat, amelyet az Osservatore Romano említ, a háború végeztével ígéri, a két front közötti küzdelem döntését. A gyakorlatban azonban máris minden eszközt igénybe vettek, hogy az Egyházat elszigeteljék, visszaszorítsák, Istenadta jogaitól megfossszák, mint amilyen pl. a karitás gyakorlása, vagy az ifjúság nevelése.

Európa tehát élet-halálharcra emelkedik a kereszténység ellen, csákányt forgat a sziklával szemben, az Egyház pedig éppen most vonja fel az Isten-ország látomását és éppen most gondol új hadsereg megszervezésére.

Hogy a kereszténység ezen ellentámadása csak az oltár tüze körül melegedőktől indulhat ki, az egészen magától értetődik. *Csak azok alkalmasak világnézeti harcok lefolytatására s a velük járó áldozatokra, akik komoly hitéletet élnek.* Nem szabad azért lefitymálni az A. C.-t, vagy merő hitbuzgalomnak bélyegezni azért, ha első teendőjének a hitélet elmélyítését látja. Egészen világos és kétségbe nem vonható, hogy minél több hívőt meríthetünk el a kegyelmi életben, annál többen válnak arra alkalmassá, hogy Krisztus ügyének zászlóhordozói legyenek. Hogy emellett az értelmi és gyakorlati kiképzésre is nagy gondot kell fordítani, az egészen világos.

I. Hogy gondolja el Róme a világiak felvonulását a Krisztus-ország terjesztése érdekében?

Hierarchikusan. Ez annyit jelent, hogy az A. C.-ben dolgozni kívánó világiaknak azok körül kell felsorakozniok, akiket a Szentlélek tett püspökökké, és akiket a püspökök tettek egy-egy közösség felelős fejévé. Az A. C. a vezéri elvet írta fel a ma papjának arcára. A mai püspököknek valósággal tábornokoknak kell lenniök, a papoknak pedig vezérkari tisztnek.

Ebből a hierarchikus jellegből folyik az Actio Catholica azon tulajdonsága, hogy a világiak apostolkodásának tervszerűnek és szervezettnek kell lennie. Vagyis nem elég az apostoli buzgóság egymagában, nem elég sokaknak privát ügyeskedése, ma nagyvonalúan szervezett, a püspököktől vezetett, tervszerű apostolkodás az Egyház nagy gondolata.

2. Hogyan valósították meg az A. C.-t Magyarországon.

A magyar püspökök sokáig töprengtek azon, hogy milyen alapokon építsék fel Magyarországon az A. C.-t. Először arra gondoltak, hogy megszüntetnek minden egyesületet és a gyermekek, legények, leányok, férfiak, nők ötös tagozódásán építik fel az A. C. szervezetét. Minthogy azonban az egyesületből ki lehet lépni és be lehet lépni, míg viszont a világiak korszerű apostolkodásának szükségszerűnek kell lennie, azért oly alapot kerestek, mely szükségszerű s melynek mindenki tagja, aki a keresztséget felvette és aki élő kapcsolatot tart fenn az Egyházzal.

Ezt az alapszervezetet az egyházközségben találták meg, melynek élén ott áll a püspöktől kinevezett fej, a plébános.

Az egyházközségeket aztán az esperesek körül gyűjtötték össze.

Az esperesi kerületeket pedig a megyéspüspök körül.

Végül országosan nyalábolták össze a szervezeteket a püspöki kar oldala mellett.

3. Mindemellett a magyar püspöki kar nem kívánta elhanyagolni azokat a nagy értékeket, amelyek az egyesületek és a szerzetesek körül helyezkedtek el.

Éppen azért az egyesületeket nem kívánta nélkülözni, sőt gondoskodott bekapcsolásukról. Az egyesületek bekapcsolást nyertek az országos szervezetekben, valamint az egyházmegyei központi szervezetekben is.

Az egyházközségekbe is beillesztette az egyesületi munkát és nagy feladatot tűzött az egyesületek elé. Az egyesületektől várja a markáns katolikus karakterek kialakítását, főképen pedig a vezetők kiképzését. Az egyesületek igen jól el tudtak helyezkedni az egyházközségekben és azok, amelyek az egyházközségek körül

helyezkedtek el, mint pl. a KALOT, KALÁSZ DL. KIOE, nagyszerűen felvirágoztak.

4. Papiron tehát **megvan az egységes organizáció.**

Sőt, ennek a nagy szervezetnek az egységes mozgása is megvolna. Az Actio Catholica ugyanis évenként jelszót választ, amelyik törekvéseit tökéletesen kifejezi. Továbbá évi programot készít és annak megvalósításához segítőeszközöket bocsát ki.

Az ellenőrzésről is gondoskodott, hiszen az egyházközségi szervezeteknek minden évben el kell számolniuk végzett munkájukról és az adatok hitelességét az espereknek, valamint az egyházmegyei központoknak ellen kellene őrizni.

II. Hibák és hiányok.

Hogy van mégis az, hogy a magyar A. C. tíz év után sem jelenti azt az erőt, aminek pedig papírforma szerint lennie kellene?

I. A hiba egyik forrása : **maga a papság.**

a) Sajnos, a clerus *még nem ismerte fel eléggé a világi hitek munkábaállításának nagy jelentőségét.* Papságunk lelkipásztori módszere még most is avult és régies. Nem kombinálta még be a világiak erejének felhasználását.

b) Nem gondolt a papság arra, hogy a teendők mai nagy sokaságában *fel kellene magát szabadítania* olyanok végzése alól, amelyeket a világiak kitűnően el tudnak végezni, hogy ezáltal szorosán vett papi munkálkodására több ideje és ereje maradjon. A papság még nem jutott el annak felismeréséhez, hogy mindenekelőtt vezetőket, kiképzett szakembereket kellene maga mellé kiképeznie. Egyrészt ifjúsági vezetőket, másrészt az egyházközségi élet részére szakembereket. A papság túlterheltsége következtében a magyar katolikus munka amatőr jellegzetességet mutat, nincsenek kiképzett szakerők.

c) Azt is észleljük, hogy a papság még nem juttatott *a világiaknak bizonyos hatáskört,* nem engedett át részükre munkaterületeket és nem engedi őket önállóan dolgozni.

d) Nem értette még meg, hogy mily messze érne karja, ha pl. *hangadó rétegeket* képezne maga mellé, vagy kiéptené a körzeti beosztást.

2. De hiba van a **világiaknál is**. Némi hitbuzgalmi megmozdulásra vagy reprezentációs megjelenésre még készek, de komoly, áldozatos munka vállalására már nem igen. Különösen a középosztály zárkózik el a munka elől. Nem teljesíti feladatát, amire az Egyház most hívja, hogy a nép vezetője legyen. A háború előtt a zsidó liberálisok helotája volt és emiatt valósággal elvesztette az országot.

A középosztály most is elzárkózik, éli a maga distinguált, zárt életét és nem érez arra felelősséget, hogy fennmaradó szabadidejét és erejét feláldozza a népnek és az Egyház nagy érdekeinek.

Általános a panasz, hogy nincsenek emberek katolikus munkára és a középosztályból lehet a legkevesebb munkatársat szerezni.

3. Hiba tapasztalható **az egyesületek vonalán is**.

a) *Elég sok olyan szervezetünk van, mely mindenféleképpen foglalkozik*. Pl. egy lobogó alatt akarja összegyűjteni a városi, gyári s falusi leányokat, amikor pedig már remekül kialakultak a DL, a KALÁSz, vagy a KLOSz-szerű alakulatok. Nem végzik el a szükséges átszervezést, emiatt csak zavarják és megakadályozzák az egységes hivatásrendi kialakulást. S még ők méltatlankodnak, ha nem tudjuk helyüket pontosan kijelölni.

A legényegyletek pl. «Napsugár»-klubokat szerveznek, tehát leányokkal bibelődnek, mikor ez nem feladatuk, nem is értenek hozzá, csak kontárkodnak. Akkor, amikor az iparos és munkásleányok részére a kitűnően működő DL-mozgalommal rendelkezünk.

b) Szép számmal vannak *hasonló célú egyesületek*. És nem lehet őket fuzionálásra bírni, mindegyik féltékenyen őrzi a maga pitvarát s a saját egyesületi érdekét eléje teszi az egység, éppen azért erős mozgalmaknak. Pl. a szociális célú egyesületekből és mozgalmakból majdnem egy tucattal rendelkezünk, s még eddig nem sikerült őket egységbe összekapcsolni.

Ezen áldatlan állapotnak következménye, hogy nem

egy plébánián találunk egymásmellett hasonló célú egyesületeket. Őminenciája pedig kifejezte már több ízben is azon óhaját, hogy az azonos célú egyesületeket fuzionáltatni kell, úgy látszik azonban, hogy az egyesületi önzés nagyobb, mint a Bíboros kívánsága.

c) *Az egyesületek általában túlzásba viszik autonómiájukat.* Bosszankodva tapasztaljuk, hogy az egyesületek tagjai sokszor még azt sem tudják, hogy mi fán terem az Actio Catholica, még kevésbé ismerik magyar szervezetét és munkájának a menetét. Nem érznek felelősséget abban az irányban, hogy az A. C. évi programját a saját egyesületi vonalukon is végiggördítsék. Ellenben maguk csinálnak országos programot, amelynek különösebb szankciója nem lévén, különösebb eredményt sem hoz. Pedig a káromkodás elleni akció mutatja, hogy mily messze jutunk, ha valamennyien összefogunk. Az egyesületek autonómiáján sem esett semmiféle sérelem, a katolikus vitorlák azonban igen kidagadtak, mert végre az egyesületi oldalról is felkarolták. Vajjon, miért nem tudnánk más téren is ezt az összehangolt és egységes munkát megvalósítani?

d) Érdekes tünet az is, hogy egészen tiszteletreméltó köröknek és szervezeteknek *milyen meddő a munkálkodása.* Sűrűn összedugják a fejüket, megállapítják a bajokat, agyonkritizálnak mindent, amit más csinál, semmi sem jó, minden hibás, aztán megállapítják a teendőket is, amiket hercegrímásnak, püspöki karnak, A. C.-nak volna kutyakötelessége megvalósítani s miután sikeresen megkritizáltak mindent és megállapították, hogy másnak mit kellene csinálni, nyugodt lélekkel széjjel mennek, aztán nem történik semmi több.

e) *Vannak egyesületeink, amelyeket végzetesen elért az agghor.* Vezetőik azonban görcsösen tartják pozíciójukat és megakadályoznak minden megifjítási törekvéseket. Valami sokat ugyan nem művelnek, ellenben fontos ügyeket lefoglalva tartanak. Nem lehet mozgalmat indítani, mert jaj annak, aki az ő mesgyéjükhöz még csak közeledik is. Így fontos feladatok elvégzés nélkül maradnak és nincs ember, aki segíteni tudna.

III. Örvedetes megállapítások.

Folytatni lehetne ezt az elégiát, de hát felesleges. Nem is kapnánk meg a való képét, ha csak a visszas helyzeteket állítanánk össze. Mert mindezen tünetek ellenére megállapíthatjuk, hogy a magyar katolicizmus munkája ma már sokkal tervszerűbb, mint valaha és egységesebb is, mint régebben.

Megállapíthatjuk és pedig örömmel, hogy a hitélet igen szépen terebélyesedik. Azt is látjuk, hogy a világnézeti képzés sokkal egységesebb és alaposabb, mint régente. Vannak már tömegeink, amelyekkel egységes akciókat bonyolíthatunk le. Sőt, pl. a káromkodási akciónál meglepetve állapítottuk meg, hogy mily sok jószág és jóra való készség rejtőzködik a magyar társadalomban. A KALOT és KALÁSz tüneményes eredményei azt bizonyítják, hogy a katolicizmus találta el a legjobban a hangot a falu felé és hogy ez a mi két mozgalmunk a legdöntőbben munkálja a falu felemelését krisztusi alapokon. Azt is látjuk, hogy az ifjúság figyelmé nagyobbodik az Actio Catholica munkálataival szemben. *Gondoljunk a Csoportbizottság óriási eredményeire!*

IV. Melyek most már a legelső tennivalók?

1. Elsősorban kívánatos: *a fejvelem megeremtése.* Ha az Actio Catholica évi programját a püspöki kar jóváhagyta, akkor ezt a programot fújnia kellene minden szervezetnek, mely magát katolikusnak nevezi. Még akkor is, ha a vezetők úgy találnák, hogy ők jobbat tudnának csinálni, mint az Actio Catholica.

2. Kívánatos volna továbbá, hogy *egyesületi szervezkedésünkbe több egyszerűséget és több világosságot vigyenek.* Végre ütött a huszonnegyedik óra, hogy szervezeteink megértsék az összefogásnak parancsát.

3. *Ki kell szélesíteni és alaposabbá tenni a vezetők képzését.* Egyrészt támogatni kell azt az alapos és mély vezetőképzést, amelyet a KALOT, KALÁSz, KLOE, DL, EMSzÓ, Katolikus Nőszövetség, KLO Sz végeznek évek óta dicséretes buzgalommal és kiváló hozzáértéssel.

Legalább ezeket a vezetőképzési alkalmakat kellene felhasználni, hogy minél hamarabb, minél kiképzettebb vezetőréteghez juthassunk. A vezetőképzés oldja meg az utánpótlás kérdését is. Sőt, az egyesületi vezetőképzésen túl gondolni kell a többi munkatársak kiképzésére is. Munkálkodásunk még meglehetősen amatőr-jellegű. **Meg kell kezdeni az apostol-képzést! Apostoliskolákat kell létesíteni!**

4. *Olyan egységes programot kell készíteni, amelynek már az előkészítésénél is bevonjunk minden számbajöhető erőt, s amely programot aztán a közös megalkotás következtében magáénak tartson minden egyes szervezetünk.*

Irodalom.

Dombi József S. J.: *A Katolikus Akció vezérkönyve.* (Az Alba Iulia-i. r. kat. püspökség kiadása.)

Huszár: *A Katolikus Akció szociális gondolatai.* (Szerző.)

Kemenes Lajos: *A keresztény «királyi papság».* (Korda r. t.)
Mihalovics Zsigmond szerkesztésében: *A világi apostolokodás kézikönyve.* (Szent István-Társulat.)

Pintz: *Az apostolokodás és a Katolikus Akció.* (Szalézi-Művek.)

Szántó: *Katolikus Akció.* (Szerző kiadása, Szent István-Társulat bizomány.)

— *A magyar Actio Catholica ügyrendje és tájékoztatója.*

— *A budapesti egyházközségek első tíz éve.*

Strecke Ernő

hittanár,

a Csoportbizottság ügyvezetője :

A szónok-konferencia tanulságai.

Midőn a kéthetes szónok-konferencia végére értünk, az én szerény feladatomban, hogy annak tanulságait levonjam és összefoglaljam.

Első szavunk, vagy inkább imádságunk, a mélységes hála a Mindenhatónak. Hála, hogy ezt megrendezhettük, és ilyen részvétellel, tartalommal és ennyi haszonnal rendezhettük meg.

Mi az A. C. Csoportbizottsága? Az egyes társadalmi rétegek, foglalkozási ágak vonalán törekszik a katolikus társadalmat megnyerni — a hivatásközösség gondolatának hangsúlyozásával és ébrentartásával, — és ilyen módon az Actio Catholica vérkeringésébe őket bekapcsolni, legfőként azokat, akik az Actio Catholica egyházközönségi és egyesületi életében — bármi oknál fogva — nem vesznek részt.

Módszere, hogy minden testületben, hivatalban, minisztériumban, vállalatnál, gyárban megkeresi a legfőbb vezetőt és megkéri az ügy támogatására. Ennél azonban még fontosabb, hogy minden hivatás-csoportban kiválaszt egy-két buzgó helyi zelátort, akik saját csoportjuknak szinte apostolává lesznek.

Nagy probléma a gyárak megnyerése. Hatalmas munkástömeget kell Krisztusnak visszahódítanunk, oda kell vinnünk közéjük Krisztust az ő munkahelyükre és a gépek zakatolása között is hallatni az Ő szavát, az Evangéliumot.

Hálát kell adnunk az isteni Gondviselésnek, hogy országunkban úgyszólván minden vezető tényező, legfelsőbb hatóság, állam és magánosok a legnagyobb előzékenységgel segítik a Csoportbizottság munkáját.

A mostani háborús időkben a legtöbb gyár hadiüzem s ezek szigorúan lezárt kapui a legfelsőbb katonai parancsnokság intézkedésére megnyílnak Krisztus hírnökei előtt.

A Csoportbizottság munkája az Eucharisztikus Kongresszust előkészítő Szentévben rendkívüli hatást tudott felmutatni. Azóta minden évben rendszeresen felújítja ezt a munkát. Kifelé talán nem olyan páratlan megnyilvánulásokkal, de befelé egyre szilárdulóbban, mélyülőbben. Most már maguktól jelentkeznek a csoportok és kéri, hogy ők is bekapcsolódhassanak a Csoportbizottság munkájába.

A Csoportbizottság *triduumos szentgyakorlatok* rendezésével indította el akcióját. Minden hivatal, gyár, vállalat a saját keretén belül rendezi meg ezt a speciálisan saját igényei számára beállított kis lelkigyakorlatot, olykor a hivatal vagy gyár helyiségében. Részt vesznek ezen azok is, akik csak a kollégák vagy a hivatalhoz ragaszkodás következtében voltak hajlandók Krisztus szavára kinyitni fülüket és utóbb szívüket. A szentgyakorlatok célja a szentgyónás, szentáldozás elvégzése.

Az egyes csoportokban, gyárakban, stb. *világnézeti előadások* vagy előadásorozat megindítását készíti elő.

A zelátorok csoportjuk apostolai. Ezeket külön munkával kell apostollá képezni, lelki, katolikus kulturális és gyakorlati apostolkodási szempontból. *Ezért egyik fontos célkitűzése a Csoportbizottságnak az apostoliskola felállítása.* Ennek előiskolája egyelőre rekollektív napok, félnapok beállítása a zelátorok, illetőleg zelátor-hölgyek számára.

A Csoportbizottság természetesen mindenkor bekapcsolódik az Actio Catholica általános és országos célkitűzéseibe.

Amióta az Actio Catholica Csoportbizottsága működését elkezdette és ennek gyümölcseként a kongresszusi «Csodálatos éjszakán» közel 200.000 férfi borult az eucharisztikus Király trónja elé, azóta igen sokat mélyült ez az akció és a társadalomnak szinte szükségletévé lett.

A *Csoportbizottság tehát mozgalom*, és pedig tömegmozgalom — a Quadragesimo Anno szellemében, — amely szerint minden testület és társadalmi réteg számára apostolaik a saját körükből nevelendők.

Az A. C. Budapesti Csoportbizottságának *szervezete* lényegében igen egyszerű. A Központi Csoportbizottság Ő Királyi Fenségének, dr. vitéz József Ferencz főherceg úrnak, mint az A. C. budapesti társelnökének, valamint a budapesti érseki általános helytartó úrnak, dr. Hamvas Endre protonotárius-kanonoknak irányítása alatt a tanácskozó, tervező szövet képezi. Ennek végrehajtója a Csoportbizottság permanens irodája. Másik szerve a helyi csoportok, illetőleg azok zelátorai. Ezidőszent 110 csoport és közel 1000 zelátor, akiket nemcsak nyilvántart, hanem azokat foglalkoztatja is.

Melyek a szónok-konferencia tanulságai?

1. Érdemes volt, mert sokat tanultunk belőle.

Mindegyik előadásból röviden egy-egy vezető gondolatot emelek ki.

Valóban Isten országának építése volt. Előttünk emelkedett ez az építmény, minden előadás egymást kiegészítve fonódott szerves egységbe.

A fundamentum, amelyen felépült: a szónok-konferenciának a létjogosultságát alapozta meg. A világnézeti kérdések igen időszerűek. Ma, amikor világnézeti harcok dúlnak, a mi katolikus világnézetünknek egyrészt védenie, hirdetnie kell Krisztus igazságát, másrészt támadni az ellenséges világnézeteket. (*Dr. Hamvas Endre: A világnézeti kérdések időszerűsége.*)

Krisztus igazságát hirdetni, krisztusi világnézetet adni a modern embernek! Ennek megvan a maga metódikája. Ismernünk kell az anyagot, a problémákat és a tömegek lélektanát, a mai kollektív lelket. Így juttatjuk Krisztus örök igazságát diadalra. (*P. Szabó József S. J.: Korszerű retorikai szempontok.*)

Krisztus örök igazságait korszerűen kell beállítanunk. Isten országának építése csak a lelkiség mélyítésével történhetik. Kérnünk, nevelnünk kell apostolo-

kat. Ennek eszközei a lelkigyakorlatok, szentgyakorlatok, amelyek korszükségletből fakadtak s ahhoz igazodnak. Egyöntetű témaválasztás: I. beszéd: Célja a hit ébresztése. Tárgya a fundamentum és a «reliqua». II. beszéd: Célja a «myterium iniquitatis», a bűn megértetése s ennek folytán megtérés. (Aversio a creaturis, — conversio ad Deum.) III. beszéd: Krisztus és a ma embere. Christus solutio omnium aenigmatum. Krisztus országa építőjének, a szónok személyiségének jellemzője az erény és tudomány. (*Strecke Ernő*: A szentgyakorlatok korszerű beállítása.)

Minden probléma megoldása Krisztus! A legidőszzerűbb és legfájóbb válságoknak is. A családi élet válsága. Beszélni kell róla, áldozatra nevelni, rámutatni a válság szociális és erkölcsi okaira. A családmegmentés nemzetmentés. Nemcsak a földi nemzedék megmentése a nemzet számára, hanem Krisztus nemzetének mentése Isten országa számára. (*P. Badalik Bertalan O. P.*: A családi élet válsága és *P. Révay Tibor S. J.*: A családi napok.)

Minden kor égető problémáinak történelmi gyökere van. Ismernünk kell és meglátnunk a történelmi események okozati összefüggését, tudnunk kell magyarázatot adni a világtörténelem eseményeire. Mivel a korproblémák a történelemben gyökereznek, csakis ennek ismeretével orvosolhatók. (*Folba János*: Modern történelemszemlélet.)

A szociális válság gyökere ugyancsak történelmi. Megoldása egyedül Krisztusban és Krisztussal lehetséges. A test követelményeinek kielégülési vágyában tespedő s a kultúrától távolodó ember lelkiségének felemelése Krisztushoz. (*P. Varga László S. J.*: A mai szociális problémák keresztény megoldása.)

Az értelem kevélységétől megszállott ember Istentől eltávolodva önmaga imádatához jutott. Láttuk a fajelmélet tévedéseit, elutasítottuk azokat. Láttuk a helyes katolikus megvilágítást, a kérdésnek az Evangélium szellemében való megoldását. (*Dr. Nyéki Kálmán*: Fajelmélet és katolicizmus.)

Hallottuk a Nietzsche-i filozófiával előkészített,

annak elveiből kikristályosodott lelkület veszélyeit. Ennek a kollektív lelkületű titánnak megjelenését a történelem színpadán, ígéreteit s azok beváltását. (*P. Borbély István: A nemzeti szocializmus megvilágítása katolikus szempontból.*¹

Az építmény betetőzése, mindezeknek a problémáknak megoldása Krisztus világnézetének hirdetésére az Egyház elgondolta keret: az egyöntetűen szervezett katolikus akció. Komoly hitélet, hierarchikus szerveztség a lényege. Vannak hibák, vannak örömeink. Végső konklúzióban az Egyház intenciója szerint eljutunk a világi segítőtársak neveléséhez, az apostolképzéshez. Apostoliskolákra van szükségünk ebben a világnézeti küzdelemben Krisztus országa küzdőinek kiképzésére. (*Mihalovics Zsigmond: A katolikus akció egyöntetű szervezése.*)

2. Érdemes volt a szónok-konferenciát megrendezni, mert bizonyítékát adta annak, hogy *még ma is kaphatók egyháziak és világiak egyaránt olyan összejövetelekre és előadásokra, amelyeken érdemes résztveenni és amelyekből tanulhatunk.* Bizonyítja ezt az a kitartás, sőt egyre fokozódó érdeklődés, amely a kéthetes szónok-konferencia öt napjának 12 előadása iránt kitartóan mutatkozott meg.

3. Örvendetes, hogy *új és fiatal arcokat* is láttunk e konferencián, cáfolatául annak, mintha érdemleges katolikus akciót és felvilágosító munkát a fiatalabb intelligens generációval nem lehetne végezni.

4. Mi magunk is lelkesedtünk, amikor a *legidősebb kérdésekben az Evangélium boldogító és teljes megoldását* kaptuk.

5. A szónok-konferencia tevékenységünket, működésünket és előadásainkat jóval *tervszerűbbé* teszi.

6. A *Budapesti Actio Catholica különleges helyzetével és feladatával* számolnunk kell. Az Országos Elnökség évi munkaprogramját mindenkor magáévá téve, különleges módszerekkel és beállítottsággal kell azt az ország fővárosára alkalmaznia. Az országos

¹ Ez az előadás kéziratban kapható.

mozgalmak és szervek sok tekintetben — a dolog természete szerint — Budapest Actio Catholicájára építenek. Az egyes csoportok zelátorainak kitermelése, leginkább világnézeti és gyakorlati iskolázása múlhatatlanul pótolandó. Ezt a célt szolgálná a budapesti, de országos vonatkozásokban is az annyira hiányzó «Apostoliskola» intézménye, amelynek elsősorban tantervét kellene kidolgoznunk. Ennek magna chartája P. Bangha: «Világhódító kereszténysége». Az apostoliskola kezdő próbálgatásai azok a recollektációs napok, amelyeket zelátoraink számára, külön férfiak és külön nők számára, az évenként megújuló csoportbizottsági akciónk bevezetőjeként rendezünk.

7. **Az A. C. lelke a hitbuzgalom.** E nélkül nincs áldásos és eredményes akciónk. *Hierarchikus és szervezett* apostolkodásra van szükség. Ha örvendő látjuk, hogy a falu népe (KALOT, KALÁSZ), a munkásság is, habár nehezen és fokozatosan (EMSZO, KIOE) egyre jobban kapcsolódnak be az A. C. vérkeringésébe, sajnos nem mondhatjuk el ugyanezt a középosztályról. Legalábbis nem olyan arányban. Pedig a társadalom alakulásának, a közszellemnek súlypontja mégiscsak a középosztályon van. A Csoportbizottság módszere és kerete mutatkozik a legalkalmasabb és legegyszerűbb módnak arra, hogy a középosztály hivatástudatát katolikus és nemzeti szempontból egyaránt felébresszük és ápoljuk.

8. További tanulsága a szónok-konferenciának, hogy egy-egy szónok, egyházi vagy világi, az előadott témakörök valamelyikébe dolgozza be magát *bizonyos szakszerűséggel*, és akkor annak a témakörnek különböző csoportokban lehet előadója. A világnézeti előadásokat az egyes csoportok, testületek számára a lehetőség szerint az egész év folyamán alkalmasan és elosztva (havonként, kéthavonként) kell terveznünk.

Igen fontos volna, ha tervszerűen összeválogatott világnézeti könyvtárat tudnánk — elsősorban előadóink számára — rendelkezésre bocsátani. Ez is az apostoliskola keretébe illesztendő. *(Könyvünkben a közölt előadások mindegyike után a leginkább használható irodalmat felsoroljuk.)*

Úgy hisszük, ezeknek az előadásoknak anyagát a Csoportbizottság keretein kívül egyebütt is felhasználhatják. Az igazi, helyes katolikus eszmeterjesztés szempontjából ez a feladat igazi szellemi praeventio. Nagy mulasztást követnénk el, ha világnézeti és lelki tevékenységünket csak a terapiára korlátoznók.

*

Őszinte és igaz köszönetet mondunk az érseki helytartó úr öméltóságának, aki nemcsak bevezető előadásával adott a szónok-konferenciának súlyt, tekintélyt és tartalmat, hanem annak megrendezését és lefolytatását őszinte jóakarattal elősegíteni kegyes volt. Köszönet az előadóknak, akik tudásuk és gondos felkészültségük legjavát adták. De köszönet a hallgatóságának kitartó szorgalmáért. Most immáron őket is a Csoportbizottság mozgalma munkatársainak tekintjük.

A szónok-konferencia feladatát az ezévi kurzussal korántsem oldottuk meg. Az előadásokat füzet alakjában is megjelentetjük. További hasonló szónok-konferencia előkészítését tervbe vesszük.

*

Krisztus lelkeket akart halászni. Erre hívta meg apostolait. Ebben a törekvésében felkereste őket, beszállt hajójukba, együtt halászott velük, betért házukba, még vigasságaikra is elment, fölkereste a kegyelem kiválasztottjait a bűnös vámosok asztalánál is. A mindenkor modern Krisztus ma is ezt teszi. Utána megy ma is választottjainak, a tömegeknek is. Hiszen ma is szánja a tömeget, épúgy, mint akkor. Egy vágya van ma is, mint akkor: a Hegyi Beszéd nyolc boldogságának örömeiben eucharisztikus Szent Szívére ölelni az emberi társadalom mindenegyes Isten-gyermekeit.

«Mindenünk megvan Krisztusban... — mondja Szent Ambrus. — Minden az Úr hatalmában van és szá munkra minden Krisztus. Ha sebeket akarsz gyógyítani, orvos; ha láz gyötör, forrás; ha méltánytalanság sujt, igazságosság; ha segítségre szorulsz, erő;

ha félsz a haláltól, élet ; ha az ég után vágyódsz, út ; ha menekülsz a sötétség elől, világosság ; ha ételt keressz, táplálék. Izeljétek meg tehát és lássátok, hogy édes az Úr ; boldog a férfiú, aki Őbenne remél.»

Irodalom.

A) Az apostolkodáshoz.

- Bangha Béla S. J. : *Világhódító kereszténység.* (Pázmány Péter Irodalmi Társaság.)
- Bangha Béla S. J. : *Az apostolkodás kézikönyve.* (Pázmány Péter Irodalmi Társaság.)
- Bauman Ferdinánd S. J. : *A papság szolgálatában.* (Szalézi művek.)
- Charles—Gálffy S. J. : *Apostoli lelkeknek.* (Korda r. t.)
- Chautard : *Az apostolkodás lelke.* (Szalézi Művek.)
- Dr. Korompai József : *Az apostolok iskolájában.* (Korda r. t.)
- Lantos—Kiss Antal : *Vezérférfiúság.* (Korda r. t.)
- Nyisztor Zoltán : *Bangha Béla élete és műve.* (Pázmány Péter Irodalmi Társaság.)
- Petruch S. J. : *Jézus Szíve apostola. P. Biró életrajza.* (Korda r. t.)
- Plus S. J.—Uhl : *Krisztust sugározzuk !* (Korda r. t.)
- Schmidt : *A megváltás szolgálói.* (Szent István-Társulat.)
- Szunyogh X. Ferenc : *Szent Péter, Krisztus sziklája.* (Korda r. t.)
- Wimmer Anzelm O. S. M. : *Legyünk világi apostolok !* (Szalézi Művek.)

V. ö. : A 94. oldalon közölt irodalommal.

B) A világnézeti problémákhoz.

- Bangha : *Nagy kérdések útján.* (Magyar Kultúra.)
- Bangha : *Istenhit és istentagadás.* (Magyar Kultúra.)
- Bangha : *Jézus Istenségének bizonyítékai.* (Magyar Kultúra.)
- Bangha : *A kat. Egyház krisztusi eredete.* (Magyar Kultúra.)
- Bangha : *Welt und Überwelt.* (Verlag Rauch. Innsbruck-Leipzig.)
- Blazovich Jákó O. S. B. : *A nagy szfinx.* (Szent István-Társulat.)

- Dr. Horváth Sándor O. P. : *A természetjog rendező szerepe.*
(Budapest, 1942. Jelenkor kiadása.)
- Marchant : *Előítéletek gátjain keresztül.* (Korda r. t.)
- Noszlopi : *A világnézetek lélektana.* (Szent István-Társulat.)
- Prohászka : *Isten és világ.* (Szent István-Társulat.)
- Rudloff O. S. B.—Kolos O. S. B. : *Rövid dogmatika világiak számára.* (Szent István-Társulat.)
- Dr. Schütz Antal : *Krisztus.* (Szent István-Társulat.)
- Dr. Szabó Vendel : *Katolicizmus.* (Magyar Szemle Társaság.)
- Szívós Donát O. S. B. : *Emberek a mérlegen.* (Korda r. t.)
- Dr. Trikál József : *Az isteni lét dicsősége.* (Szalézi művek.)
- V. ö. : A 14. oldalon közölt irodalommal.

A világnézeti előadások témafelosztási tervezete.

Az alábbiakban a világnézeti előadások témáit jelöljük meg. Magától értetődik, hogy az előadók a helyi körülmények figyelembevételével annyi előadást válogatnak ki, vagy vonnak össze, amennyit a helyi viszonyok megengednek. A főbb témaköröket azonban feltétlenül dolgozzák fel. Az előadások témái természetesen nemcsak egy esztendőre vannak elgondolva. Ugy hisszük, talán inkább koncentrikus mint koncentrációs módszert kell követnünk, azaz egyenletesen bővülő körökben feldolgozni az anyagot több évre terjedőleg, oly módon hogy — különösen a szorosán vett világnézeti előadásoknál — lényegében minden évben az egész anyagot adjuk, illetőleg újabb szempontok szerint és némi bővítéssel, időszerű alkalmazással ismétéljük. A legfőbb és feltétlenül előadandó témákat 1, 2 vagy 3 *-gal jelöljük meg az elején.

Minden témánál utalunk a felhasználható irodalomra, jó részt jelen könyvünkben az egyes előadások végén felsorolt irodalomra, de egyéb művekre is.

A) Világnézet.

- *** 1. Korunk világnézeti problémái és azok hívő megoldása.
(V. ö.: Út, Igazság, Élet 7—14. o.: *Hamvas*: A világnézeti kérdések időszerűsége. — U. o.: a 102. oldalon található irodalom.)
- ** 2—3. A világnézeti problémák megoldása a történelem helyes szemléletében.
(V. ö.: Út, Igazság, Élet. 77—86. o.: *Folba*: Modern történetiszemlélet.)
- * 4. Isten a történelemben.
(V. ö.: *Schütz*: Isten a történelemben.)

B) Új hitvallások.

- *** 5—7. Új hitvallások és új világnézetek katolikus szemmel.
(V. ö. : *Borbély István S. J.*: A nemzeti szocializmus katolikus szemmel, *Szivós Donát O. S. B.*: Emberek a mérlegen.)
- ** 8—9. Faji világnézet és katolicizmus.
(V. ö. : Út, Igazság, Élet 59—65. o. : *Nyéki*: Fajelmélet és katolicizmus.)

C) Társadalmi kérdés.

- * 10. A társadalom bajai.
11. A társadalmi és gazdasági kérdés összefüggése. (Kapitalizmus, szocializmus, kommunizmus, bolsevizmus. — Hivatásrendiség.)
- ** 12. A mai szociális problémák keresztény megoldása.
(V. ö. Út, Igazság, Élet 66—76. o. : *Varga László S. J.*: A mai szociális problémák keresztény megoldása.)

D) Családmentés — nemzetmentés.

- ** 13. Hogyan gondolta el Isten a keresztény házasságot? (1.*)
14. A keresztény házasság egy férfi és egy nő életközössége. (2.*)
15. «Amit Isten egybekötött, ember el ne válassza». (3.*)
- * 16. A család szemefénye: a gyermek. (4.*)
17. Előkészület a keresztény házasságra. (5.*)
18. A család örök szociális jogai. (6.*)
- * 19. Vegyesházasság. (7.*)
- * 20. Korunk eszmeáramlatai és a keresztény házasság. (8.*)

---

* Utalás az A. C. 1942-43. évi munkaprogrammjában előirányzott előadások sorszámaira.

21. A keresztény házasság és az állam. (9.*)
- * 22. Magyarország sorsdöntő kérdése: a házasság. (10.*)
- (V. ö.: Út, Igazság, Élet 44—58. o.: *P. Badalik Bertalan O. P.*: A családi élet válsága, *P. Révay Tibor S. J.*: Családi napok. — Az A. C. Orsz. Elnöksége által kiadott előadás-vázlatok.)

E) Világnézeti típusok.

23. I. *Általános típusok*: A negáció emberei. Krisztus bírálói.
- (V. ö.: *Sztivós Donát O. S. B.*: Emberek a mérlegen. 29—44. o.)
- II. *Típusok részletezése*:
24. A faji gőg megszállottjai.
- (V. ö.: *Sztivós*: I. m.: 45—56. o. és fentebb az 5—9. sz. alatti előadások irodalmát.)
- * 25. Mammonisták. (Pauperizmus, — kapitalizmus, — Egyház.)
- (V. ö.: *Sztivós*: I. m. 57—65. és 85—92. o.)
- * 26. Hedonizmus.
- (V. ö.: *Sztivós*: I. m. 93—100. és 132—139. o.)
27. «Becsület» . . . Közöny.
- (V. ö.: *Sztivós*: I. m. 66—70. és 79—84. o.)
28. Valláspótlékok. A felszabadított éné. (Liberalizmus.)
- (V. ö.: *Sztivós*: I. m. 107—113. o. és 120—125. o.)
- Vallási «gátlások».
- (V. ö.: *Sztivós*: I. m. 126—131. o.)
- * 29. Egyház és Krisztus nélküli «kereszténység». (?)
- (V. ö.: *Sztivós*: I. m. 71—78. o.)
30. A papi birtok.
- (V. ö.: *Sztivós*: I. m. 140—147. o.)

---

* Utalás az A. C. 1942-43. évi munkaprogramjában előírányzott előadások sorozámára.

31. Politikai katolicizmus.

(V. ö. : *Sztvós*: I. m. 172—184. o.)

F) Apostoli öntudat és köztudat.

(Actio Catholica.)

- ** 32. A Krisztusért tevékeny élet kötelessége. (Szerepünk az Egyházban. A misztikus test tana. Küzdelmünk Krisztus országáért: Jöjjön el a Te országod! Mit jelentene ennek megvalósulása a földön és mit jelent odatúl?)
- * 33. Actio Catholica. (A mai kor apostolának problémái és feladatai: *a*) Megőrizni az igazi kereszténységet. *β*) Átütőerejűvé tenni. *γ*) Modern kultúráirányítás. *δ*) Modern aszkézis: az apostol tulajdonságai, felkészültsége, stb.
(V. ö. : *Bangha Béla S. J.*: Világhódító kereszténység. — Út, igazság, Élet 87—94. o. — U. o. 102. o.: az apostolkodástanhoz szóló irodalom.)
- *** 34. Krisztus és a ma embere. (Álreform és igazi megújulás.)
(V. ö. : *Sztvós*: I. m. 101—106. és 187—192. o.)

 AD MAIOREM DEI GLORIAM !

A Magyar Dolgozók Hivatásszervezete

az alábbi témák feldolgozását ajánlja a világnézeti előadások keretébe való beillesztésre, — részben vagy egész terjedelmében.

- Világnézeti:** Öntudatos kereszténységet!
Keresztény Magyarország!
Egyház és kultúra.
Vallás és élet összhangja.
- Magyarság:** Magyar hivatás.
A magyar történelem tanulságai.
Öntudatos magyarság.
Több magyart!
Honismeret. (Földrajz.)
- Szociális:** A szociális eszme fejlődése.
Közösség és kötelesség.
Munkás a magyar jövőben.
Ember és gép.
Hivatásrendi gazdasági rendszer.
- Jogi:** Magyar munkajog.
Hadbavonultak jogai.
Szent Korona tana.
Rehabilitáció.
- Orvosi:** Hogyan védjük családunk egészségét?
Hogyan táplálkozunk helyesen?
Közegészségügy.
Elsősegély a gyárban.
Elsősegély az üzemben.
- Irodalom:** Írók harca a magyar népert.
-

Tartalomjegyzék.

	Oldal
Előszó	3
<i>Dr. Hamvas Endre</i> : A világnézeti kérdések időszerűsége	7
<i>P. Szabó József S. J.</i> : Korszerű retorikai szempontok ...	15
<i>Strecke Ernő</i> : A szentgyakorlatok korszerű beállítása ..	30
<i>P. Badalik Bertalan O. P.</i> : A családi élet válsága	44
<i>P. Révay Tibor S. J.</i> : Családi napok	48
<i>Dr. Nyéki Kálmán</i> : Fajelmélet és katolicizmus	59
<i>P. Varga László S. J.</i> : A mai szociális problémák keresztény megoldása	66
<i>Folba János</i> : Modern történelemszemlélet	77
<i>Mihalovics Zsigmond</i> : A katolikus akció egyöntetű szervezése	87
<i>Strecke Ernő</i> : A szónok-konferencia tanulságai	95
*)	
*	
A világnézeti előadások témafelosztási tervezete	104

A felhasználható irodalmat az egyes előadások végén közöljük.

---

*) *P. Borbély István S. J.* előadása: «A nemzeti szocializmus katolikus szemmel» külön jegyzet alakjában kéziratként kapható.

